

בעזרת ה' יתברך

קונמרם

צומת המבוכה

בענין

כשרות העופות
שמזריקים להם חיסונים בשוק
באופן שלא היה נהוג עד עתה
ובמקום צומת הגידין

כולל

דברי חכמים

שאלות ותשובות מכתבים ומאמרים חקרי הלכות ובירורי דינים
העומדים על הפרק ובהם דברים הנוגעים למעשה
ומהם אשר חנני השי"ת ברוב חסדו וטובו

חובר ונערך בעזה"ש מאתי

חיים רוטמר

מח"ס שו"ת שערי חיים ודומ"ץ

בן לא"א מו"ר הגאון רבי אהרן ישעי' שליט"א
מח"ס שערי אהרן

פיעה"ת אלעד

בסלו תשע"ז לפ"ק

תוכן הענינים

פתח השער	דרך בצומת המבוכה לא מצאו...	ג.....
בשער		ו.....
מכתב עוז מאת גאון התורה וההוראה מרן הראב"ד הגר"מ שטרנבוך שליט"א		ח.....
סימן א'	בדין ריעותא בצומת הגידין באופן שברור כי הוא תחילת החולי שיכלה את הגידים.	ט.....
סימן ב'	בענין הנ"ל.	יג.....
סימן ג'	כיצד מזריקין.	יד.....
סימן ד'	בדין נקב ע"י מחט במקום צומת הגידין.	יט.....
סימן ה'	צומת המבוכה.	כב.....
סימן ו'	פרוטוקול זריקות- נכתב ע"י הגאון ר' דוד שוימר שליט"א.	כו.....
סימן ז'	סיכום מו"מ ביני להגרמ"ח בויאר שליט"א.	כח.....
סימן ח'	מכתב להנ"ל בענין הנ"ל.	כט.....
סימן ט'	בענין הכתם שרואים במקום צומת הגידין- הגאון רבי דוד שוימר שליט"א.	לג.....
סימן י'	תשובת מרן הראב"ד הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א.	מד.....
סימן י"א	מענה לתשובת מרן הראב"ד שליט"א.	נ.....
סימן י"ב	הארה בצומת המבוכה.	סב.....
סימן י"ג	בירור בדין זריקות שמזריקין לתוך העופות, באיזה אבר עדיף להזריק שלא יהא חשש טריפות- הגאון הגדול רבי נפתלי הירצקא פרענקל שליט"א, חבר הבד"ץ העדה החרדית.	טו.....
סימן י"ד	צומת הגידים בעופות וזריקות חיסון- הגאון רבי דוב לנדאו שליט"א מירושלים מגדולי המומחים בכשרות זה עשרות בשנים.	פח.....
סימן ט"ו	בדין העופות שאין בהם דלקת בצומת הגידין לאחר המליחה.	עד.....
סימן ט"ז	הוראת מרן הגאון החסיד רבי מאיר הלוי סאלאווייצקי זצ"ל ראש ישיבת בריסק.	עה.....
	מכתבי הרבנים הגאונים מורי הוראות דטריפות שליט"א.	עו.....
	א. הגאון רבי ברוך רושגולד שליט"א רב בית המטבחים כארבעים שנה ומו"ץ בב"ב.	
	ב. הגאון רבי דוד שוימער שליט"א דומ"ץ דק"ק אהבת ישראל ויז'ניץ-מונס-בית שמש. לשעבר רב האחראי על שחיטת העדה החרדית כשלושים שנה, מטעם הקנה בשם זצ"ל.	
	ג. הגאון רבי נחום יברוב שליט"א מח"ס "דברי סופרים" ומגדולי המומחים בהל' טריפות.	
	ד. הגאון רבי משה ברנדסדורפר שליט"א גאב"ד "היכל הוראה" ומח"ס שו"ת היכל הוראה ויד ימינו של אביו בעל הקנה בשם זצ"ל.	
	ב' מכתבים ממרן בעל הקנה בשם זצ"ל מתקופת פולמוס הריאות.	

פתח השער

דרך בצומת המבוכה לא מצאו...

בס"ד אור ליום שישי לסדר "וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו" ט"ז כסלו תשע"ז

"ואנשי קודש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו" (שמות כב, ל), השמירה ממאכלות טריפות היא מיסודות קדושת ישראל. ואבותינו בכל הדורות התרחקו מאוד מכל טריפה וחשש טריפה, גם במצבים הקרובים לפיקוח נפש.

ובדורות שעברו כל רב וכל צורבא מרבנן היה בקי בטריפות, לעומת זאת בדורנו המומחים בתחום זה מועטים מאוד, והמצב גורם שרבים ממורי ההוראה אינם נכנסים לתחום, ובלית ברירה הם סומכים על רבנים אחרים או על בודקים.

המטרה בקונטרס זה להביא את צדדי האוסרים והמתירים כדי להראות שהגידון הוא לא בשמים ולא מעבר לים. ועל כל ירא וחרד לדבר ד' מוטל לברר את הנושא לאשורו.

י"ח טריפות נמסרו למשה מסיני, ואחד הם הוא "ניטל צומת הגידין או שנפסק, אע"פ שכל העצם קיים, טריפה" (משנה וגמרא ושולחן ערוך יו"ד נו, א)

צומת הגידין בבהמה, שלושה גידין שבעצם האמצעי, אחד עב שנים דקים, נחתך העב לבדו או השניים הדקין מותרת, אבל נחתך רובו של כל אחד מהם טריפה. (שו"ע שם ס"ז).

צומת הגידין בעוף הם ששה עשר גידין, ואם נפסק רובו של אחד מהם טריפה (שם). וכתב הרמ"א (בשם המרדכי ואיסור והיתר ואגודה ועוד – הובאו בבית יוסף): ואנו אין אנו בקיאין בבדיקת צומת הגידין של עוף, משום דקשה לבדוק, ובקל הוא נטרף, ולכן בכל מקום דאיכא מכה במקום צומת הגידין, אפילו אינו רק נפוח ונצרר הדם, מאחר שהיה צריך בדיקה, ואין אנו בקיאין בעוף, הוא טריפה.

כלומר, גם אם המומחים רואים ט"ז גידין שלמים וטובים, ובבשר הסמוך לצוה"ג, יש לקותא אנו חוששים על הגידין לפי שבגדי העוף יש שתי בעיות, א' בקל הוא נטרף. ב' קשה לבדוק. וכתב הש"ך: כיוון דהן הרבה ט"ז גידין, אבל בבהמה יבדוק מי שבקי בבדיקה. כלומר, בדיקת הגידין טעונה מומחיות גדולה [גם בבהמה], ולכן בבהמה שיש בה רק שלושה גידין ניתן לסמוך על מומחים, אבל בעוף שיש בו ט"ז

גידין, וגם בקל הוא נטרף [והם דקים הרבה יותר מבהמה], אין לנו מומחים שיודעים לבדוק האם לא נפסק אחד מהגידין או רובו של אחד מהן. ועי' בדרכ"ת (סימן נ"ז סקנ"ח) שכתב וז"ל ועי' בשו"ת בית אברהם וכו' שכ' דאף בעוף אינדיק וכ"ש באווזא אין לעשות מעשה ולסמוך אבדיקותינו בצוה"ג כ"א ע"י אסיפת בקיאים ובהפ"מ וצורך גדול דוקא וכו' ועי' באם לכינה וכו' שכ' דלאו כל האצבעות שוות בבדיקה זו וצריך שיהא המורה בקי שזה אבל רוב המורים שבדורותינו אינם בקיאים בזה וראוי להרחיק מזה ואל יסמוך על בקיאותו וכו' עיי"ש ומה נענה אנן איזובי הקיר אבתרי'...

והש"ך הביא שיטת עמרת זקנים, שגם בבהמה אין אנו בקיאים. אמנם הדרכי משה והב"ח ומהרש"ל מבואר שלא כדבריו, וכן פסק הש"ך להלכה. ומדבריו למדנו כמה קשה ומורכבת בדיקת צוה"ג בעוף, עד שאפילו בבהמה שיש לה רק שלושה גידין והם גדולים יש צד שלא ניתן לבדוקם. ולהלכה נפסק שניתן לבדוקם על ידי מי שבקי בבדיקה. וגם בסקי"ג כתב הש"ך דאם נשבר העצם במקום צוה"ג או שיש ריעותא חזקה וטעונה בדיקה, גם בבהמה אין אנו בקיאים.

עוד כתב הש"ך (ס"ק יא) בשם מהרש"ל: אכן הכל לפי הנפוח, שאם נראה מתוך הנפוח לאחר שחתכו שיש בו ריקבון ונימוח, ויש לחוש שנפסק א' מהחוטין, אז יש להטריף. אבל שינוי מראה בלחוד, כגון כחול או חום או צהוב, בכה"ג דאין שום לקותא ולא נפוח מכשירין לגמרי וא"צ לחתוך ולראות אם יש ריקבון ונימוח, מ"מ טוב להחמיר ולעיין על ידי שיחתוך.

ולפני כמה עשרות שנים נתגלה דנתקן ע"י חכמי הרפואה [הוטרינרים], שאין לשווק בחנויות בשר או עוף שלא עבר חיסון נגד מחלות, וזאת כדי למנוע מחלות, ועל כל תרנגול לעבור חיסון הכולל דקירה של מחט, וגם חומר הזרקה הכולל בתוכו חיסון מכמה מחלות. [ועי' בכ"ז בשו"ת מנח"י].

ובמובן שהנדון עלה על שולחן ועדות הכשרות, כיצד והיכן ניתן להזריק באופן שלא ייווצר נקב הקשור לאחד משמונה עשר טריפות, והגאון בעל המנחת יצחק זצ"ל, חשש שהזריקה בחזה עלולה לעיתים רחוקות מאוד לפגוע באיברים פנימיים, ויש לחוש לטריפה אפילו לאחד מכמה רבבות, ולכן תיקן שבמשקים של העדה החרדית יתנו את הזריקה בשוק במקום הרחוק מהאזור של צומת הגידין. ובזמנו ההזרקה הייתה נעשית על ידי מומחים בדבר ותחת השגחה קפדנית. [וכבר האריך בזה המנחת יצחק].

ובמובן שההשגחה על מקום הזריקה כאן טעונה הקפדה יתרה לפי שמקום ההזרקה היא בס"ה ס"מ אחד, ובקל עלול המזריק לסטות למקום צוה"ג.

והנה לפני תקופה חלו כמה שינויים גדולים בעניין.

א. עד לפני שלוש שנים היה בכל משק כ- 5,000 עופות, והיה שיך להשגיח על הדבר, ואילו לפני שלוש שנים עקב שינויים בחוקי המיסוי והשיווק, עבר שוק העופות מהפך והפך להיות ריכוזי ביותר, ומאז ברוב המשקים יש בכל משק בנפרד מאות אלפי עופות והכל תחת שנים או שלושה משגיחים.

ב. בזמנו היו המזריקים מומחים במלאכת הרפואה, ואילו בתקופה זו ההזרקה מתבצעת ע"י גויים תאילנדים שכירים, שאינם בקיאים כיצד ואיך והיכן לבצע את הזריקה, ורק עושים עבודה ככל עבודות המשק.

ג. גם חומר ההזרקה הוא חריף יותר וגם מחלחל יותר. ודבר זה יכול כל אחד לבדוק בעצמו כאשר קונה עופות של בד"ץ העדה החרדית יבחין בשינויים עצומים בין הרגל שבו חומר ההזרקה לרגל השנייה ובדרך כלל יוכל לגרד עם סכין לפני הרגל המוזרקת ויתגרד עוד ועוד, ואילו הרגל שאינה מוזרקת קשה כברזל. ונמצא שיש כאן ריעותא במקום צוה"ג, והוא הרבה יותר מ'שינוי מראה לחוד' אלא מיוחד בשר וריקבון,

ובשנת תשע"ד כבר הורה הגר"נ פרנקל שליט"א חבר הבד"ץ במכתבו לוועד השחיטה, שלאור המצב עליהם לשנות את מקום הזריקה למקום החזה. (עי' לקמן סימן י"ג).

בחורף שעבר, התעוררו כמה וכמה שואלים, בפרט מאלו שמולחים בביתם העופות, ושמים לב יותר מה קורה עם העוף, ושמו ליבם שיש לקותא שחוזרת שוב ושוב במקום השוק, לפעמים כתם ולפעמים ממש בשר שנראה כמקולקל, ואז החלו השאלות להגיע למורי ההוראות, שרובם לא ידעו כלל מהיכן זה מגיע, זה אוסר וזה מתיר, עד שהתפרסם הדבר, ואז היו כמה רבנים מכובדים מומחים גדולים בעניני טריפה שזעקו שהעופות אסורים, ויש מהם שהורו להכשיר הכלים, ולעומת זה בבד"ץ העדה"ח כינסו מושב הבד"ץ לברר הדבר, והחליטו שהדבר כשר למהדרין וא"צ כלל תיקון.

ורוב הציבור אינו יודע כלל את המדובר, וגם הרבנים הנשאלים רובים ככולם אינם מכירים את הנושא ואת המציאות, מכיון שבזמנינו כל שאלות על טריפות וכדו' אינו מצוי כלל אצל סתם אנשים ורק בבתי השחיטה וכדו', וגם הרבנים והבודקים המצויים במשחטות לא כולם ביררו את הנושא, כיון שרובם לא פגשו עד היום מקרים כאלה, שאינם באים מטבעם של העופות, אלא בגלל צורה מיוחדת של הזריקות המסוימות, שנמצא רק במשקים שמזריקים עבור בד"ץ העדה"ח, ומבין הרבנים המומחים היחידים המבינים בענינים אלו נחלקו הדעות ואנחנו לא נדע מה נעשה... [ועל כל זה יעויין בקונטרס דירן "צומת המבוכה"].

בשער

יתברך הבורא וישתבח היוצר אשר קדשנו במצותיו וציונו לעובדו בלבב שלם וקדשנו וטהרנו ע"י הימנעותנו ממאכלות אסורות וכדכתיב (ויקרא כז) "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני" ואשריהם ישראל דכתיב בם (שמות כב) "ואנשי קודש תהיון לי".

והנה קודם חג הפסח דאשתקד קמו כמה בעלי הוראה מובהקים להרהר על כשרות שחיטת העופות שע"י העדה החרדית, ומכיון שנשאלתי בזה רבות חקרתי ענין זה בין בחלק ההלכתי ובין בחלק המציאותי, בחורין ובסדקין עד כמה שידי יד כהה מגעת וערכתי בזה כמה תשובות להלכה, ולאחר שראו את זה כמה וכמה מהרבנים מורי הוראות בישראל שיש להם יד ושם גם בהל' טריפות ס"ל דיהיה להפצתם תועלת רבה ועל כן ביקשו ממני לאגדם בקונטרס לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל.

ומכיון שרבים שאינם מעורים בתוך הסבך ההלכתי והמציאותי יתמהו בכל אופן על מה ראיתי על ככה לצאת בקונטרס זה "צומת המבוכה" לאחר שנחלקו בזה כבר גדולי הרבנים ובפרט שמרן הגאב"ד שליט"א ובית דינו יצאו בפס"ד להסיר לזות שפתיים, וכן מרן הראב"ד שליט"א כתב תשובה מנומקת להיתר, ואיך לא אחוש להכניס ראשי בין שני הרים גדולים וכו' (יכמות טו ע"ב) ועד מתי אתה מכניס ראשך בין המחלוקת? (ברכות לו ע"א וע"ע בתוספתא דמאי פ"ה ה"ח ואמכ"ל).

שתי תשובות בדבר

(א) דהאמת האמיתית דכמעט ואין כאן שתי דעות בהלכה, אלא שתי דעות במציאות, ובאם היינו זוכים והמציאות היתה ברורה לעינינו היה תם הויכוח, ולאחר שנפקחו עיני בעני"ז לאחר חקירה ודרישה שינסתי את מותני כמה וכמה פעמים לכנס את מיעוט הרבנים שישנם שרואים ויודעים מה שהם רואים ואינם נצרכים להיות נסמכים על שולחן אחרים בעני"ז למקום אחד וכדאיתא בסנהדרין (עא ע"ב) כינום לצדיקים הנאה להם והנאה לעולם "ולא עלתה בידי" ומכיון דמאז ומעולם מסרו

אבותינו ורבותינו את נפשם מדור דור על השחיטה ועל הזהירות ממאכלות האסורות שזהו מיסודות התורה וקדושת עם ישראל, לכן ראיתי צורך לבוא בכתובים ולבאר את נקודת המחלוקת מהצד ההלכתי, ובפרט מהצד המציאותי, וכן את המסקנות שנראה להסיק מהמחקר המציאותי שערכו כמה ת"ח.

(ב) מכיון שגם לדעת המתירים יתכן דעופות אלו הם בכלל [בהמה] שהורה בה חכם (ועי' לקמן סימן ג' ענף ג' אות ז' במש"כ וע"ע בשו"ת שע"ה ח"ג סימן ע"ח) [וגם ז"ל מרן הראב"ד שליט"א במכתבו [המופיע בעמוד הבא] דמי שלא יאכל מעופות אלו מחמת "שהורה בה חכם" עליו לדעת שיתכן שבשאר העופות המוזרקים בחזה השאלה יותר חמורה] ומכיון שבענייני ניתן למנוע בכלל את "השאלה" וכפי שכתבתי בקונטרס דידן להוכיח בהרחבה וכפי שענין הקורא תחזה למישרים, ולכן אף שבעוה"ר לא זכינו להסיר את המניעות מתיקון המאכלות, אולם בודאי ובודאי באם נזכה לאיתערותא דלתתא נזכה לאיתערותא דלעילא.

ובטרם אסיים כאן מקום להודות לידי"ע הרב הגאון ר' יצחק ברינגר שליט"א ראש בית מדרש 'זבח הימים' על הל' שחיטה טריפות וניקור, שהיה לי לעזר בבירור ההלכות בעניינים אלו ובפרט 'בבירור המציאות'. יהא רעוא שיזכה עוד רבות בשנים למהר שולחנן של ישראל

מנאי אסקופה הנדרסת עבר לעבדי ה'

המצפה לרחמי שמים מרובים

חיים רומר

אור ליום שישי לסדר "וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו" ט"ז כסלו תשע"ז

מכתב עוז

מאת גאון התורה וההוראה

מרן הראב"ד הגר"מ שטרנבוך שליט"א

יום ג', ה' אד"ב תשע"ו

נדרשתי אודות עופות של העדה החרדית שיצאו מערערים שיש חשש טריפות בצומת הגידין. הלכתי לבית שחיטה, ובדקתי בנוכחות כמה בודקין מומחין, ואין שום חסרון בצומת הגידין. ולפי דבריהם אין שום לקותא בצומת הגידים, רק בקרום למעלה ממונו. והרמ"א מחמיר לפסול בריעותא בצומת הגידין גופא דוקא, וכמבואר בלשונו, ובמ"ז שם, ובלבושי שרד, שלקותא היינו שפותחים ורואים ריקבון, אבל בלא זה בשינוי מראה לבד אין בזה חשש. והעידו לפני בודקין מומחים שבדקו הרבה עופות עם כמין ריעותא בקרום, ולא מצאו בגידין עצמם שום שינוי. ולדבריהם, אפי' בלקותא חזקה שנדבק לגידין, באם מקלפים בעדינות ובמומחיות את הלקותא ניכר היטב שהגידין עצמם בריאים לגמרי, ורק באם מושכים בחזקה נקרע חלק מהגידין. וא"כ יש להוסיף דמה שהוששים לריעותא, היינו שזהו סימן לחשש שמקור הריעותא הוא כיון שצומת הגידין נטרף, אבל הכא אנו יודעים שמקור הריעותא בקרום הוא מדלקת קלה, ולאחר הרבה בדיקות נתברר שזה אינו מטריף את הגידים.

ומה שמוענים המעוררים שמצאו והראו לאחרים שהגידין ניזוקין, היינו, מפני שהראו לאחר המליחה שמקלקל הגידין. וראיתי בעצמי שאז שאני ולכן אין שום חשש. ומה עוד, שאין זה דלקת רק מצטבר מהחומר. והראו לי מכתב מרופא ממשלתי המאשר שאין זה דלקת.

ומה שמוענים כמה, הלא בעופות הללו יש שאלה ולא נאכל מעופות שהורה בה חכם. יש לידע שבשאר העופות המוזרקים בחזה אולי השאלה יותר חמור, שקרוב ללב לכבד ולריאות, ואם ניקב במשהו נטרף. ואולי בחומר כזה סופו לינקב ולהיפסל, ואף שמזריקים במחט קטן. בעצמי ראיתי האיך מזריקים במהירות שאי אפשר להסתכל היטב, ולכן מגדולי הוראה לא רצו להתיר הזריקה בחזה, ולא הכריעו. ולכן אנו מזריקים בינתיים בירך וכהוראת המנחת יצחק זצ"ל והבד"צ וכן הגר"מ ברנסדורפר זצ"ל.

ובאמת, שאפילו דלקת מבואר בפוסקים שפותחים לראות האם בפנים בלוי לגמרי, ופתחנו ולא מצאנו שום סימן בלוי.

סוף דבר הכל נשמע שהעופות כשרים בלי נדנוד ספק. ובחנם גרמו לאלפים צער, עד שאחד פירסם דברי הבל שיש להכשיר הכלים. וראוי להאריך עוד על מה שמפרסמים נגד הבודקים שלנו אף שבשחיטת העדה הרבה הידורים מיוחדים.

והקב"ה ירחם שנזכה לעשות כרצונו ית"ש

סימן א

בדין ריעותא בצומת הגידין באופן שברור כי הוא תחילת חולי שיכלה את הגידים

בס"ד אדר א' תשע"ו

להו"כ הגאון ר' משה ברנדסדורפר שליט"א בן הגאון הגדול בעל הקנה בשם זצ"ל
אב"ד ור"מ היכל הוראה ומח"ס "היכל הוראה" ירושלים ת"ו

שלו' וכוט"ס אחדש"ת באה"ר

הנה זה לשון הרמ"א (סימן נ"ו סעיף ט')
ואנו אין בקיאים בבדיקת צומת
הגידין של עוף משום דקשה לבדוק ובקל
הוא נטרף ולכן בכל מקום דאיכא מכה
במקום צומת הגידין אפילו אינו רק נפוח
ונצרר הדם מאחר שהיה צריך בדיקה ואין
אנו בקיאים בעוף הוא טריפה (מרדכי פרק
בהמה המקשה וא"ו הארוך ואגודה והאחרונים).

וביאור דבריו דבעוף קשה לבדוק את
צומת הגידין, וזאת מכיון דהן
הרבה ומנינם "ט"ז" [ש"ך סק"י] וגם
שהם דקין, וגם דלהלכה אפילו אם נפסק
רובו של אחד מהן טריפה, וכ' התוס'
[חולין עו ע"ב ד"ה איפסק] דכשנפסק
אחד מהן סוף כולן ליפסק, ולכן במקום
דאיכא ריעותא כגון דאיכא מכה במקום
צומת הגידין אפילו אינו רק נפוח או נצרר
הדם נקטינן דהוא טריפה וזאת מאחר
שבכה"ג צריך בדיקה ואין אנו בקיאים

בדבר השאלה, כפי הידוע השירות
הווטרינרי מחייב לחסן את
העופות מכמה מיני מחלות, ולכן מזריקים
להם את החיסונים, בזריקה תת עורית
[דהיינו מתחת לעור] כך שאין בזה חשש
של נקיבת האיברים [עי' בשו"ת חת"ס
יור"ד סי' קכ"ב]. אולם לאחרונה נתגלה
שאחת מן הזריקות התת עוריות שמוזרקת
ב"שוק" שהחומר המוזרק היה אמור
להתפשט בגוף ועי"ז העוף מתחסן, ביותר
מעשרים אחוז הוא אינו מתפשט והוא
מכלה את הגידין, ואמנם המשגיחים
משליכים עופות אלו, אולם נשאלת
השאלה מה הדין בעופות עם חותמת
כשרות שרואים ב"שוק" דהיינו במקום
צומת הגידין את הצטברות החומר
המוזרק [דהיינו שהוא לא התפשט בגוף
העוף] אולם עדיין זה לא נגע [בכדי
פגיעה] בגידין אולם ודאי לנו שסופו
לכלותו וצ"ע.

והנה הש"ך (סק"י) כתב כנ"ל דהטעם דאין אנו בקיאים בבדיקת צומת הגידין של עוף, כיון דהן הרבה ט"ז, אבל בבהמה שגידיה גדולים ואינם רק ג' יבדוק מי שבקי בבדיקה וכו' דהיינו דאפילו בנרקב ונמוח קצת אפשר לבדוק בבהמה אם לא נפגעו צומת הגידין ולא אמרי' דמכיון שנרקב קצת עתיד לירקב הכל, ושו"ר ביותר בכף החיים (אות כ"ו) שכ' ונראה דה"ה אם רואה קצת רקבון בעובי הבשר וכשמעמיק יותר בעובי הבשר יכלה שם הריקבון קודם הגיעו אל מקום צוה"ג סמוך לעצם באופן שבמקום צוה"ג הבשר בריא כשר וא"צ לבדוק צוה"ג כלל, לב"ש שם, בי"צ שם אות ה' זב"צ אות י"ח עכ"ל.

ולפי"ך עופות שצוה"ג עתידין להיכלות אולם כרגע המחלה בתוקפה עדיין לא הגיע למקום צוה"ג כשרים, אולם עדיין יש לחלק בין דלקת דמי ימר שיתפשט ואולי אדרבה יתרפא טרם הגיעו לצוה"ג לנידון דידן דלאחר דהחומר המוזרק לא התפשט בגוף הוא בודאי [היה] עתיד לכלות את הגידין וצ"ע. ובנוסף אחר צ"ב במקום דלפנינו ליכא ריעותא הלכתית, אולם ודאי לנו דבהמשך יהיה ריעותא הלכתית, דהלא אתיליד ריעותא מחמת כשלון ההזקקה אם זה טריפה כבר מעכשיו וצ"ע.

וחב"א רצה לדמות ענין זה להא דכ' התוס' בחולין (מו ע"ב) ד"ה דהיינו וכו' לגבי סירכת הריאה דכל שסופו לינקב חשוב כנקוב.

בעוף וכמש"כ, אולם זה פשוט דבדליכא ריעותא דאנו סומכין על בדיקתנו, וע"ע במש"כ אביך זצ"ל בשו"ת קנה בשם (ח"א סימן מ"ז).

וברבר מש"כ הרמ"א דאפילו אינו רק "נפוח ונצרר הדם" מאחר שהיה צריך בדיקה ואין אנו בקיאים בעוף הוא טריפה, כתב הש"ך (סק"א) בשם המהרש"ל אבל מ"מ הכל לפי הנפוח וצריך המורה קודם שיטריף לחתוך הנפוח ויעיין בו שאם נראה מתוך הנפוח שיש בו רקבון ונמוח ויש לחוש שנפסק א' מחוטין אז יש לאסור ולהטריף, גם הב"ח כתב דלא אמר הרב רמ"א אלא נפוח אבל בשינוי מראה לחוד כגון בלו"א [כחול] גע"ל [צהוב] גרי"ן [ירוק] ברו"ן [חום] בכה"ג דאין שום לקותא ולא נפוח מכשירין לגמרי ואין צריך לחתוך ולראות אם יש רקבון ונימוח ומ"מ טוב להחמיר ולעיין ע"י שיחתוך הנפוח, וכ"כ הט"ז וז"ל דוקא נצרר הדם הרבה עד שכמעט אין הגידים ניכרים מפני הדם אבל צרירות דם מועט למה נטריף כשאין רואים שום ריעותא בגידין שאם נבא להטריף כל הבאות לפנינו נפוחות וצרורות הדם אפילו מעט היינו צריכים להטריף רובא ורובא דרובא וזה אין נ"ל אלא צריך שאלת וחקירת חכם ירא אפי' בזמנינו וכו' עיי"ש וע"ע בפמ"ג דכ' כתב הש"ך דוקא שיש קצת רקבון הא שינוי מראה לחוד אין אוסר וכן הסכים הט"ז ואין להשחית ממון ישראל עכ"ל, וע"ע בדרכ"ת (סקמ"ט).

ומצאתי בשו"ת נו"ב יור"ד (מהדו"ק סימן י"ח) בתשובה לשואל אחד, ששאלו בעובדא שנרקב כל כיש הקורקבן [החלק הפנימי] ובשר הקורקבן [החלק החיצוני] שלם ורצה השואל להטריף, דאף שבניקב זה בלא זה כשר, אינו דומה נרקב לניקב, כי מחמת הריקבון סופו שגם החיצון דהיינו בשר הקורקבן יתקלקל, ודימה את זה למש"כ הט"ז (בסי' ל"ג ס"ק ט) שהקשה מאי שנא בושט דשניהם אדומים דאמרינן כיון שכולו לקוי אינו מתקיים ע"י השני, ומאי שנא מריאה (בסי' ל"ו) דאפילו נגלד קרום העליון כולו כשר דמתקיים ע"י השני, ותיירץ ע"ז הט"ז דטפי עדיף כשאין הקרום השני כלל כהאי דריאה מהך דהכא דישנו לקוי, דאמרינן כיון דהלכותא גדולה כל כך יהי' גם השני נלקה כיון ששוכבים זה על זה ולקוחת של זה דבוק בזה עכ"ל הט"ז שם, וא"כ ה"נ כאן כיון שהוא לקוי כולו הכיס שבפנים, והבשר שעליו שוכב עליו, גם הבשר יתקלקל וכו', והשיב לו ע"ז הנו"ב וז"ל ותמה אני עליך שאתה מדמה שאר קלקולים לזיהרא, ועל עיקר קושית הט"ז שהתחיל להקשות מושט לריאה אנו מצטערים שיצא מן הכלל שחז"ל אין מדמין בטריפות וכמש"כ הפר"ח, אלא שאתה מוסיף חידושים בדמיונות כאלו, ולדברך בכל אבר שימצא בו ריקבון במשהו אף אם יהי' עובי' כעובי בית הכוסות וכדומה יהיה טריפה ונאמר דזיהרא מקלי קלי, וכו' ולדברך קשה (בסי' נ"ו סעיף ט) בהג"ה דבכל מקום דאיכא מכה בצומת הגידין טריפה והיינו

והנה מלבד דהתם איכא סירכא וחיישינן דע"י הנדנוד של הבהמה הסירכא תיגרום לנקב, אולם בלא"ה שם (עו ע"א) בסוגיא דצוה"ג אמרי' בגמ' דאין אומרין בטריפות זו דומה לזו.

ויעיין ברשב"א (מו ע"ב) דכ' וז"ל ואפשר לומר [דבסירכות מדולדלות מן הריאה ואינם דבוקות לא לדופן ולא למקום אחר] דאפילו בדיקה אינה צריכה, ואינה דומה לספק דרוסה (נג ע"א) ולישב לה קוץ בבושט (מג ע"ב) דהתם איתלידא בה ריעותא דבהמה כלומר שהוחל בה מעשה המטריף אלא שאנו מסופקים בגמר המעשה שהרי על ארי בינייהו או נמצאת צפורן בגבו של אחד מהן (נג ע"א) דרגלים לדבר שדרסן כיון דאיהו שתיק ואינהו מקרקרן או ישב לה צפורן בגבה, אלא שאנו מסופקין אם דרסן דריסה האוסרת אם לאו, וכן אם ישב לה קוץ שאנו מסופקים אם גמר הקוץ לנקוב ויצא לחוץ אם לאו וכיון שכן מספק צריכה בדיקה, אבל בזו שאין כאן שום הוכחת איסור ולא התחלתו שהרי סירכא זו יש לתלותה בלחה הבאה שלא מחמת נקב כלל אף בדיקה אינה צריכה כו' ע"כ.

ומבואר להדיא מדבריו דגם כשהוחל מעשה המטריף, ואנו מסופקים אם גמר המעשה או לא בכה"ג צריך בדיקה, אולם זה פשוט אם עכשיו היא אינה טריפה אין לנו לחוש על העתיד, ברם גם על זה א"ל דכ"ז בספק אולם במקום שודאי לנו שיטרף מנין לנו דהיא כשירה.

שלמים ובריאים הורו מרנן הגרי"ש אלישיב והגר"ש ואזנר זצ"ל דיש להורות היתר בדבר, ועי' בעמודי שש (פרק ה' סעיף ד').

ובלא"ה כל מש"כ אביך הגאון הצדיק זצ"ל בשו"ת שלו (ח"ב סימן מ"א

אות ד') דאזלינן בתר העתיד הוא דעת השואל בנו"ב אולם לא כן דעת הנו"ב וכנ"ל.

אשר עלה בידינו בדבריו הפוסקים מבואר דנחשב לריעותא, הוא

רקבון וצרידות דם, ואפילו דהם רק בין הגידין, או נפיחות ושאר לקותות בעצם הגיד עצמו דהיינו שניכר בו בעצם הגיד איזה חולי ולקווא וחשש בבשר שהרופא גוררו (שו"ת קנה בשם ח"ב סימן מ"ב) משא"כ בנידון דידן דיש עופות דאיכא הפסק בשר בין הלקווא לגידין, וגם בדליכא הפסק בשר במקרה הגרוע זה דלקת דכל שהגידין שלמים זה כשר, וגם דעל לקווא דנוצרה מחמת חיסון ודאי דאמרי' ע"ז דאי בדרי לה סמא חייא, כ"ז שהעוף לא נטרף ולכן כל שיש הפסק בשר בין הלקווא לצומת הגידין אין זה טריפה אי"ז דלקת פעילה ואין היא עתידה לכלות את הגידין [דלאחר שהיא מתגבשת אין היא פעילה ועדיין דבר זה צ"ב] ויאכלו ענוים וישבעו, ואקוה אל ד' שלא יצא תקלה מתחת ידי.

ואת אשר נלע"ד כתבתי, ולפמעכ"ת משפט הבחירה.

בעוף משום דאין אנו בקיין בדיקה, אבל בבהמה שפיר בודקין כמבואר בש"ך (סק"י) ואמאי נימא כיון דאיכא מכה ורקבון כמבואר באחרונים דדוקא בנראה שיש רקבון מיירי, א"כ סוף הגידין להתקלקל ומה מועיל בדיקה וכו' עיי"ש.

והנה בס"ד זכינו לכיון לראיתו וכמש"כ לעיל כן להוכיח מהש"ך ועוד אולם כ"כ דעדיין י"ל דנידון דידן דמיא יותר לזיהרא מאשר לנרקב וא"כ עדיין צ"ע.

איברא דהלא גם באכלה סם המות כשירה מדין ה' טריפה כדאמרי' בגמ' חולין (נח ע"ב) וכ"ה להלכה בשו"ע (סי' ס') אולם מה שצ"ב דאפשר דדמי להלעיטה חלתית טריפה מ"ט דמינקבה להו למעינה, וכדאיתא בגמ' שם ובשו"ע (סי' נ"א סעיף ד') ועי' בנושאי כלים שאפי' אם שחטוהו תיכף ומיד אחרי אכלו קורט חלתית טריפה כיון דסופו לינקוב כנקוב דמי, וכ"כ הראב"ד בספר האשכול, ברם הלא מבואר בגמ' (נד ע"א) דגמירי דבמקום דאי בדרי לה סמא חייא אינו טריפה, ובודאי נידון דידן שהוא תסביך של חיסון דבאופן עקרוני ע"ז נאמר דאי בדרי לה סמא חייא, ואין לנו להוסיף על הטריפות וע"ש באור שמח (פ"ח מהל' שחיטה ה"ז) ובפרט דאם נמצאה ליחת מוגלה במקום צוה"ג, אם אחר הסרת המוגלה נראה בבירור שהבשר סביב הגידים נקי מכל רקבון וברי וכן הגידים נראים למראית עין

סימן ב'

בענין הנ"ל

ממש, ועכ"פ כהיום החשש הוא לא על העתיד שמא יתכלה הגידין אלא שמא "כבר יש פגיעה בגידין שאין אנו בקיאים להבחין בזה", וכמו שאמר אחד מהרופאים [וטרנר בלע"ז] דהפגיעה היא בגמישות של הגיד ובדרך כלל א"א לראות את זה במראה עינים, ויתכן שכל העופות דיש בהם ריעותא לא נפקו מכללו של הרמ"א דאין אנו בקיאים בבדיקתן ולכן הם טריפה, ועכ"פ מכלל ספיקא דאורייתא דטריפות לא נפקינן, ועל כל זה יעויין בסימנים דלהלן.

הנה לאחר כותבי זה נתברר לי דנדון דידן שונה, דכו"ע מודים דהדלקת [המדוברת נקראת בשפת הוטרנירים "צלוקת" או "נימוק הרקמות" או "בשר מת"] והיא מגיעה עד לקרום למעלה מצומת הגידין, וביותר דאין הגידין ניכרים מבחוץ עד שמורידים הרקמות שמסביבם, משא"כ בשוק רגיל דרואים הגידים דרך הרקמות, ודעת האוסרים ס"ל ביותר דיש עופות דנראה להדיא חיתוך "זיגזג" בגידין ממש, ויש עופות שחומר ההזרקה חלחל לתוך הבשר בין הגידים

סימן ג'

בענין כיצד מזריקין

בס"ד יום א' כ"ח אייר מ"ג למ"ט מונים תשע"ו
 לכבוד האברך המופלג בתויר"ש
 הרה"ג רבי יחיאל מושקט שליט"א
 מלומדי התורה בכולל פוניבז'
 שלו' רב וכוט"ם

בדבר השאלה שיש בידו כמה עופות מהכשר בד"ץ העדה החרדית ועד עתה
 נמנע מלאוכלם, כי שמע שיש בזה חילוקי דעות בין המורים והמומחים,
 ונפשו בשאלתו האם יכול לאכלם, וגם שעד עתה הקפיד לאכול רק משחיטה
 זו, מחמת כמה חומרות והידורים ועוד שיש להם חזקת אבהתא ומארי קמאי
 דקמאי, ושואל אם עתה הורע חזקת האי שחיטה.

[א]

טרם אשיבו למעשה, אכתוב סדרן של דברים.

הנה לפני חג הפסח דהאי שתא קמו כמה בעלי הוראה מובהקים לעורר ולהתריע
 דאין לאכול את העופות משחיטת בד"ץ העדה החרדית שליט"א וזאת מחמת
 שלטענתם ברוב העופות יש ריעותא בצומת הגידין ומיבעי לחוש לטריפה.

ומכיון שהמהרהרים אחר שחיטת העדה החרדית הם כמה בעלי הוראה מובהקים
 דפקיע שמייהו למומחים גדולים בענין זה, ואיתא בשו"ת צמח צדק דאם הוא
 מסופק בהוראה ושאל ללומדים ולא שאל לבעלי הוראה המפורסמים לא מקרי שוגג,
 ומובא דבריו בפ"ת (סי' צ"ט סק"ה) נוצר בלבול גדול בין הרבנים והציבור.

ומחמת חוסר המידע הבסיסי שהיה בענין נתבקשתי מכמה אבות בתי דין ועוד
 רבנים, לברר ולבאר להם את הנושא המציאותי ואת דעת האוסרים והמתירים
 ונימוקם.

ומביון שכן פניתי להרבה מרעי וחברי שליט"א מורים ומומחים שעוסקים בענייני שחיטה ובדיקה, וראיתי שאפילו על השאלות הבסיסיות ביותר אין מענה אחיד, דהיינו מה יום מיומיים מדוע הענין נתעורר רק עכשיו, והיו לזה כמה תשובות שהיו בנויות על תיאוריות כגון שצרכו את החומר המוזרק מחברה אחרת או שלא חיממו את החומר המוזרק בימים הקרים וכל כיו"ב מה שברור היום שאף אחד מן התשובות האלו לא היו נכונות ומדויקות, וכן שזה באשמת העובדים הנוכרים שהם המזריקים היום ולא מומחים וכן לא היה גורם מוסמך שיכל לענות לי האם זה בגדר צועקין על העבר או על העתיד לבוא, דהיינו האם תוקן הדבר או מה שהיה הוא מה שיהיה.

ולא נותר לי להשיב לרבנים השואלים אלא שרב פלוני אומר כך ורב פלוני אומר כך וכו' אולם מחמת החילוקי דעות שבין הרבנים מורי הוראה מובהקים שמשני הצדדים, ולפי מה ששמעתי וראיתי מפיהם ומפי כתבם, ניכר הדבר שאצל חלקם זה טענו חיטין והודה לו בשעורים שכל אחד מדבר על מה שהוא ראה, ובעוה"ר מעולם לא ישבו כל הרבנים המומחים בענין זה שרואים "ויודעים מה שרואים" לדון בצוותא חדא כפי שהיה ראוי שיעשה ואכמ"ל.

אולם הסערה לא שככה עד שבד"ץ דהעדה החרדית שליט"א התכנסו למושב ב"ד מיוחד לענין זה וישבו ודנו עם חלק מהרבנים המומחים האוסרים והמתירים, ויצאו בפס"ד חלוט תחת הכותרת "להסיר לזות שפתיים" כי אחרי העיון והדיון בענין הסכמנו שאין שום חשש בעופות שבהשגחתנו -העדה החרדית - בפעיה"ק והם כשרים לכתחילה בלי שום פקפוק וכו', אולם בפס"ד הם לא כתבו את דעת האוסרים ולא את נימוקם להיתר, אלא כזה ראה וקדש...

ברם בזאת לא שקטה הסערה הציבורית, וזאת עקב שהרבנים האוסרים לא קיבלו את הפס"ד והורו הלאה לאיסור, וביותר שיש בין בעלי הנפש שנמנעו מלאוכלם עקב זה עצמו דהוי דבר שהורה בו חכם [עי' בחזו"א שו"ת וחיידושים סי' קל"ב] ובפרט דכמה בתי הוראה ומורי הוראה מובהקים עד היום מורים בכל תוקף לאיסור "ואנחנו לא נדע מה נעשה".

והנה עתה קודם חג השבועות הגיעו לידי עוד כמה ממכתבי הרבנים האוסרים והמתירים, ומכיון דמייירי בספיקא דאורייתא, ועד היום לא תוקנו הדברים, ראיתי לתועלת לבאר את נקודת המחלוקת "מפיהם ומפי כתבם" באופן קצר וברור שגם בר בי רב דחד יומא יבין את הענין "ובזה החלי".

[ב]

הפסק הקרום בין הבשר המקולקל לצומת הגידים ומעולם לא מצאו בגידין עצמם שום שינוי "לדבריהם" ולכן זה שרי, ודעת האוסרים דכל כה"ג אסר הרמ"א, ומכיון דשלט הריקבון בבשר אנו חוששים שכמו"כ שלט בגידים, ומבואר ברמ"א ובנו"כ דבמקום דאיכא חשש לא מהני מה שנראה לו לעיניים דהגידים שלמים.

והנה יסוד הדבר הוא שבהמה מסוכנת אפי' סופה למות בזמן קצר מותרת, אולם אם אחז החולי או הרקבון באיבר שהוא מטריף, אז אמרינן דסופו ליפסק או לירקב והוא אסור וי"ל"ע דזה תלוי באיזה אברים ועי' בנו"ב יור"ד מהדו"ק סימן י"ח]. אולם אם הריעותא הוא מבחוץ כגון שניקבה מחט בבית הכסות ועדיין לא ניקבה מצד לצד, אז היא מותרת דאם הריעותא מבחוץ לא אמרינן סופה לינקב כיון שסו"ס עדיין לא ניקבה, וזהו ההלכה דלא כדעת הראב"ד שמחמיר גם בזה.

ולכן בכה"ג שהריקבון הוא בבשר שסביב לגידים, הנה אם היה מחמת מחלה לכו"ע היו מטריפים כיון שסופה לנקוב הגידים ואנו חוששים שכבר עכשיו איכא פגיעה בגידים, ואם היא דלקת קלה שהרבה פעמים נרפאת, אז ההוראה המסורה מפי עמודי ההוראה מרן הגרי"ש ז"ל ומרן הגרש"ו הלוי ז"ל לגרד הדלקת ואם לא פגע בגידים עצמם מתירים.

(א) כתב הרמ"א (סי' נ"ו סעיף ט') וז"ל "ואנו אין בקיאין בבדיקת צומת הגידין של עוף משום דקשה לבדוק ובקל הוא נטרף ולכן בכל מקום דאיכא מכה במקום צומת הגידין אפילו אינו רק נפוח ונצטר הדם מאחר שהיה צריך בדיקה ואין אנו בקיאין בעוף הוא טריפה" ע"כ. והטעם בזה דהרמ"א סגר עלינו את הדרך וקבע שאין אנו בקיאין בבדיקת צומת הגידין, כי יש בעוף ט"ז גידים [ש"ך סק"י] וכמה מהם נעלמות מעינינו והם כעין שערות קטנות בתוך הבשר ואין אנו בקיאים לראותם ולבדוק האם נלקו מחמת הריעותא בבשר, וזאת אפילו אם נראה את כל הגידים שלמים, ובפרט דלהלכה אפילו אם נפסק רובו של אחד מהן טריפה, וגם דכשנפסק אחד מהן סוף כולן ליפסק [תוס' חולין ע"ו ע"ב ד"ה איפסיק], ולכן במקום דאיכא ריעותא וכנ"ל נקטינן דהוא טריפה וזאת מאחר שבכה"ג צריך בדיקה ואין אנו בקיאין בעוף וכמש"כ אולם זה פשוט דבדליכא ריעותא דאנו סומכין על בדיקתנו, ועי' בשו"ת קנה בשם (ח"א סימן מ"ז).

והנה בנידון דידן כו"ע מודו [האוסרים והמתירים שיודעים מה שרואים] דהויכוח נסוב "על העופות שנמצאו בהם כמין בשר מקולקל במראה לבן בשוק במקום הזריקה, והוא מתפשט עד הקרומים שסביב הגידים שבצומת הגידים" שדעת המתירים דמכיון דאיכא

תשע"ו וז"ל ומה שטוענים המעוררים שמצאו והראו לאחרים שהגידין ניזוקין, היינו מפני שהראו לאחר המליחה שמקלקל הגידין, וראיתי בעצמי שאז שאני ולכן אין שום חשש וכו' ע"כ.

ולאחר בקשת אלף מחילות הלא דבריו הק' מרפסין איגרא, דהלא בעופות שלא הזריקו להם בצומת הגידין, או שהזריקו להם באופן המדויק והראוי, אין להם ריעותא לאחר המליחה, וביותר באותו עוף שהוזרק לו שלא כראוי, הנזק בגידין נוצר לאחר המליחה רק ברגל שהוזקה וזו ראייה שאין עליה תשובה דהזריקה יוצרת ריעותא בצומת הגידין ובגידין עצמן, כך שודאי נידון דידן נכלל בתוך דברי הרמ"א והוי לכל הפחות ספק טריפה.

(ה) **כתב** הג"ר דוד שוימער שליט"א [שהוא היה הרב המורה בבית המטבחים בזמן כהונתו של הגר"מ ברנדסדורפר זצ"ל כרב ועדת השחיטה, וקיבל ממנו הרבה הוראה ושימושה של תורה], והוא כתב עדות נאמנה, דכמה וכמה פעמים נתקל בעל הקנה בשם ז"ל בשאלה זו והורה להטריף, אך לא ברירא לי כ"כ אם זה משורת הדין, או מצד ההנהגה שא"א להכשיר בכה"ג, כשאיכא עכ"פ דרכא אחרינא.

[ג]

ובטרם אכתוב את סיכום הדברים, אקדים הקדמה קצרה, מכיון שהגאונים חברי הברד"ץ ומכללם בעל

ובאן הנידון דמצד אחד הבשר נפגע כמו ממחלה, אולם אנו יודעים שזה בא מחמת דבר חיצוני, וכאן מקום השאלה האם לדונו כנרקב מחמת עצמו או כניקבה ע"י מחט, וכאן הוא חמור יותר שהבדיקה אם כבר פגע בגידים קשה, שהרי הרמ"א כתב שאין אנו בקיאים, ושמה אף כה"ג הוא בכלל דברי הרמ"א.

(ב) **כמו"כ** כו"ע מודו דמקור הבעיה הוא שהזריקות נעשות "בשוק" בצורה לא נכונה ולא מדויקת שכתוצאה מזה נגרמת דלקת [הנקרא בשפת הוטרינרים "צלקת" או "נימוק הרקמות" או "בשר מת"] והיות שלאחרונה שינו את אופן ההזרקה וכמו כן את החומר שממנו עושים את החיסון שהוא חומר חריף, התעורר הנושא.

(ג) **עוד** כתבו המתירים ע"פ דברי הש"ך (סק"א) דאי"ז אלא שינוי מראה, ושינוי מראה לחוד אינו אוסר וע"ז כתבו האוסרים, דהלא הכא לא מיירי בשינוי מראה גרידא, אלא בשינוי מראה מחמת ריעותא של דלקת שהבשר שבאותו מקום הוא בשר מת ולקוי ומחוספס וניכרים שם רירים דלקתיים למי שמכיר ומבין, ויש הבדל גדול בין שוק רגיל לשוק לקוי כזה וכל שינוי מראה מאיזה לקותא שיהיה בין מבפנים בין מבחוץ הרי זה מטריף, ועוד דבלקותא זו אין הגידין ניכרים מבחוץ עד שמורידים הרקמות שמסביב הגידים, ואילו בשוק בריא רואים הגידים דרך הרקמות בלי להוריד הרקמות האלו.

(ד) **עוד** כתב מרן בעל התשובות והנהגות שליט"א במכתבו מיום ג' ה' אד"ב

הרבה, עד שספק גדול אם אין שכרו יוצא בהפסדו, מחמת שנידון זה הוא רק בהאי שחיטה שמשמרים את שיטת ההזרקה בשוק, בעוד ששאר ההכשרים מזריקים בחזה.

ז. לענ"ד יש בזה משום שאלה שהורה בה חכם ואפשר דנחלקו בזה הב"י והמבי"ט, דעי' בשו"ת המבי"ט (ח"א סי' קנ"ו) בתשובתו לב"י, דמבואר דס"ל דאם החכם אסר כל המין בהמות ל"ש בזה דין שאחד"א ולא דין כבוד החכם ולא חל האיסור רק על אותה בהמה שהיתה לפניו ע"ש, ועי' חזו"א שו"ת וחידושים (סי' קל"ב) ולכן בודאי כעת חיה שעדיין לא נשמע שתוקן הדבר, הנה מי שאין לבו בריא לו כאלם להיתר ורק מסתמך על החכמים המתירים, הנה בכה"ג הוא נכנס לפלוגתא אם הוי בגדר בשר שהורה בה חכם [ואף דכל עוף הוי שאלה בפני עצמה דהא יתכן דהוזרק לו במקום הראוי, אבל בכל העופות דנמצא ריעותא, ברובם השאלה וההכרעה היא אחת והכל תלוי ע"פ אובנתא דליבא וכנ"ל ועי' בשו"ע יור"ד (ס"ו סק"ז) וברמ"א (סי' רמ"ב סעיף ל"א) ועדיין יל"ע בגדרי בשר שהורה בו חכם].

ח. ובטרם אסיים ראיתי לנכון לצטט ממש"כ בשו"ת חת"ס או"ח (סימן ס"ה) לגבי היתר אכילה מחמת הפסד מרובה וז"ל לא הותר אלא לבעל היין ובני ביתו משום הפסדו, אבל אחרים למה יקנו ממנו לכתחילה וקרוב [ל]ודאי שמחוייב

התשובות והנהגות שליט"א הורו להיתר, ומאידך רבנים חשובים ומומחים שונים מורים לאיסור מוחלט, אין אני בא לכתוב חוות דעת בזה ולהוסיף על המניין לכאן או לכאן, אלא לסכם את המציאות כפי שהיא.

א. המחלוקת בין הרה"ג היא בשאלה של איסור דאורייתא במאכלות האסורות.
ב. באופן כללי הויכוח הוא בסברא גרידא באיסור דאורייתא.
ג. יש בידינו עדות נאמנה שעל שאלה זו גופא כבר הורה בעל הקנה בשם זצ"ל לאיסור.
ד. הדבר בר תיקון באופן מיידי ובנקל וכמוש"כ בספר עמודי שש (סימן ז' עמוד רט-ר"י) יש לציין שבמרבית ההכשרים הטובים נוהגים להזריק בחזה, אלא שהבד"ץ חוששים בזה והנידון הוא אם יצא שכרו בהפסדו או להיפך.
ה. צריך לחתור לעקוף את הבעיה ולתת את החיסון דרך האוכל, או להזריק ישר לביצים וכמו הנוהג בארה"ב ולכן אין שם כלל את הבעיה של צומת הגידין אלא שלזה צריך מכוונות מיוחדות ואישור ממשרד הבריאות והחקלאות, ואי"ז פתרון מיידי.

ו. הדבר ברור שציבור המדקדקים שמקפידים לקנות רק בהאי שחיטה, ומשלמים ע"ז הרבה ביוקר בשביל ההידור כדי להינצל משער אחד של חשש איסור, הנה בנידו"ד בודאי הורע הדבר

העתיד בודאי עדיף כעת להימנע אם יש בידו אפשרות אחרת.

[ד]

ובהזדמנות זו אקרא בעניי לאזור חיל ולהשיב משפט השחיטה לטהרתה כמו לפני, כי רבים עיניהם נשואות וסמוכים רק על שחיטת בד"ץ העדה החרדית כמימים ימימה.

מנאי אסקופה הנדרסת עבד לעבדי ד'

להודיעם ואם לא הודיעם אפשר הוה מוס במקח וחזור ע"כ ובשו"ת דובב מישרים (ח"א סימן י"ח) וז"ל אולם לדעתי לא נהירא להתיר כלל בדבר שהוא של רבים ולהכניס א"ע במחלוקת הפוסקים, ואע"ג שעולה לסכום ממון רב לקנות חדשה ציבור לא מעני וכו' ואיך נתיר בשביל הפסד שלו להטעות להקונים וכו' עיי"ש. וע"ע במש"כ בשו"ת שע"ח (ח"א ס' ק). מ. ולכן לגבי העופות שנמצאים בביתו יביאם אל מומחה ואם אין בהם שאלה יאכלו ענווים וישבעו, ולגבי

סימן ד

בדין נקב ע"י מחט במקום צומת הגידין

אל הוד כבוד הגאון האדיר מרביץ תורה לרבים בכתב ובע"פ לתורתו הכל תאבים שר התורה מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א מח"ס מועדים וזמנים ותשובות והנהגות ועוד ראב"ד העדה החרדית שלו' רב וכו"ס

דהנה ידועה השאלה דלפעמים נזדמן שע"י הקשירה שקושרין בכח את הרגלים נראה רושם הקשירה ירוק סביב ולפעמים נחתך העור וקצת בשר ע"י הקשירה ושוב אין ניכר ריעותא, מה דינו, ועי' בדרכ"ת (ס"ק נ"ג) שמביא שכבר נחלקו בזה האחרונים, דבכרתי (ס"ק י') כ'

אחדשה"ט של פמעכ"ת ואחר הקידה חמש מאות ובקשת המחילה בא אני בזה לדון לפניו בקרקע אודות מה "שלא" כתב כ"ת בשאלת כשרותם של עופות של העדה החרדית במכתבו מיום ג' ה' אד"ב תשע"ו ובזה החלי, ובהקדם.

אשר עלה בידינו דדעת האם לבינה דאם יש חתך [או נקב] במקום צוה"ג דמטריפין וכן דעת הגאון בעל החכמת אדם וכן מכריע בדע"ת [וכידוע קשה להקל במקום שהדע"ת מחמיר, עי' בריש ספר דרכ"ת] וכן הוא מנהג ירושלים, וגדול כח המנהג.

איברא דיעויין בזבחי צדק (אות כ"ג) שכתב שכן נוהגין בעיר בגדאד, ומוסיף דאם כבר נשחט יש לסמוך על דברי הכרתי ודעמיה ולהכשיר ואפי' אם נחתך העור וקצת בשר ע"י קשירה הנז' כל שהבשר שעל צוה"ג בריא ושלם כשרה עכ"ד.

ועתה נחזי אנן דהלא הזריקות מוגדרות כתת עוריות, דהיינו דהחומר אמור להיות מוזרק בין העור להבשר, ואמנם אין מגן למחט שלא יחדור לבשר, אולם אנו מניחים שאנשי מקצוע שעובדים לפי הוראות לא יטעו [באופן סדרתי אלפי פעמים] ולא יפגעו בגידים אולם כ"ז ניתן לומר רק אם אנו רואים שמקפידים על ההוראות דהיינו להזריק במקום חיבור השוק לירך [משולש] או לכל הפחות סמוך לחצי עצם העליון של השוק ובזה כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סימן נ"ה) כמה סניפים להקל.

אולם מה נעשה שלפי מקום הלקותא אנו מזהים את מקום הזריקה וכן דעת המומחים, ואלפי אלפים של עופות מזריקים להם במקום צוה"ג ממש דהלא שם מקום הלקותא ברוב העופות

דכשר וכן ס"ל לעוד הרבה אחרונים ועי' בכף החיים (סקל"א) ומאידך גיסא עי' "באם לבינה" אות י"א וסניף י"ב שמפקפק בדין דלמה לא נחוש בזה לצוה"ג דכיון שדרך לחתוך חוט הקשירה בסכין א"כ יש לחוש שמא ניקב בסכין א' מצוה"ג וכיון שאין אנו בקיאים בבדיקה בצוה"ג א"כ הו"ל כמו קוץ בושט דלעיל סימן ל"ג ע"כ העלה דעכ"פ אם חתך הקשירה בסכין או שהיה נקשר בחוט פשתן או קונבוס טוי ושזור וכל הדומה לזה שיש בו כח לחתוך ועי"ז נחתך העור וכ"ש אם חסר למעלה גם קצת בשר אין להקל וכו' ועי' בחכמת אדם (כלל כ"ד סעיף ט"ו) שמחמיר ג"כ בזה וכתב שזה מעשה בא לידו והטריף וכו' ועי' בדע"ת (ס"ק י"ח) מ"ש בזה והעלה דאם נחתך מיעוט מהבשר ע"י החוט כנים דברי האם לבינה הנ"ל דאפי' נשאר עוד בשר שלם ע"ג צוה"ג יש לאסור דזה גרע טפי מנפוח ורקבון וכו'. ועי' בימין משה (סק"ב) שכ' דהמנהג בעיה"ק ירושלים ת"ו דכשנראה שינוי מראה או נפוח במקום צוה"ג מחמת הקשירה אין שוחטין אותו אלא משהין אותו עד שרואין שהחזיר והבריא כמקדם עי"ש, ולפי הנ"ל נראה שדקדק לכתוב שנראה שינוי מראה או נפוח דרק בכה"ג הוא דמהני חזר והבריא אבל אם היה שם ע"י החוט כנ"ל בודאי לא מהני מה שחזר ונתרפא דכיון שיש לחוש שנפסקו הגידין א"כ מה מהני מה שנתרפא העור מבחוץ אם לא כששהה יב"ח אז מהני שזה סי' שלא נפסקו הגידין נ"ל עכ"ל.

הוראות הבר"ץ שיבוצעו ככתבם וכלשונם פתרנו את רוב הבעיה, ומכיון שעד היום לא חל שום שינוי לטובה, והמזריקים לא רואים את הוראת הבר"ץ כמחייבות ואולי אפילו לא כהמלצות באם פמעכ"ת לא יעמוד ע"ז ימשיכו להאכיל את ישראל בעופות שבעניותי אפילו לפמעכ"ת אינם לכתחילה.

זאת ועוד הלא הכרעת כ"ת להתיר את העופות מטענות המערערים בכמה דברים היא ע"פ שיקול הדעת, ובעניותי נראה דאפשר להשאיר מאה עופות בלול וליתן להם לגדול עוד כמה שבועות ואז לשוחטם ולראות האם הלקוחות נעלמות או אדרבה מתחזקות, וכמדומה שחייבים לעשות ניסוי זה בשביל שיוכלו לעשות חשיבה מחודשת, דהלא אם יש לנו אפשרות בדיקה, המציאות יותר חזקה מסברא, ואמנם הדבר נעשה כן במקרה חד פעמי שהעופות שהו בלול עוד ג' שבועות והלקוחות היו הרבה יותר חזקות ונראות וגם ביותר אחוזים, ולא שמעתי שמישהו התעורר מחמת זה לפנות להבר"ץ לדון מחדש עקב הנתונים החדשים שהם מזעזעים את כל יסודות ההיתר שבנוי הרבה על שיקול הדעת.

ומכיון דמאז ומעולם מסרו אבותינו ורבותינו את נפשם מדור דור על השחיטה ועל הזהירות ממאכלות אסורות שזהו מיסודות התורה וקדושת עם ישראל, לכן מרשה אני לעצמי בזה לפנות לפמעכ"ת דאף דברי לכ"ת כאולם שאין בטענת המערערים כלום ובחנם גרמו

ובהכנסת המחט לבד איכא חשש של קריעת אחד מן הגידין, ומכיון שמדובר באלפי עופות הרי מוכח דהמזריקים כהיום הם אינם אנשי מקצוע וכמו"כ שאין פיקוח או יותר גרוע שאין ערך לפיקוח, ואיך ניתן להכשיר לכתחילה דבר זה שהוא נגד הדין לחלק מהפוסקים ונגד המנהג בירושלים, והלא אסור לעשות מבדיעבד לכתחילה שאז אין זה כבר בדיעבד, ואין צורך להאריך בזה.

ולפי"ז עוד לפני שאנו דנים על החומר המוזרק אם הוא מכלה ופוגע בגידין או לא, עלינו לדון על כל העופות גם שאין בהם ריעותא מחמת החומר המוזרק דאם כנים אנו שהמזריקים מזריקים היכן שאנו רואים את החומר המוזרק דהיינו באחוזים ניכרים [רוב] במקום צוה"ג עלינו לחוש גם במקום שאנו לא רואים את מיקום הזריקה, ואז כל כשרותם של העופות מוטל בספק ועכ"פ לכתחילה ודאי שאין לעשות כן, ולא ראיתי לפמעכ"ת שנוגע בנקודה זו במכתבו, וכנראה לא היה מי שעורר לפמעכ"ת בזה, וזו נקודה המצריכה חשיבה מחודשת על כשרותם של העופות.

ובעניותי כאן גם נמצא הפתרון לבעיה כאובה זו, דהלא אותו חומר המוזרק משתמשים בו כל ועדי הכשרויות, וא"כ נשאלת השאלה מדוע רק בהכשר שע"י בר"ץ העדה החרדית נמצא במקום זה לקותא זו, ובהכרח שמיקום הזריקה בתוספת החומר המוזרק הוא זה שיוצר את הלקותא וא"כ באם הבר"ץ יפקח על

והנני חוזר ומבקש בכל לשון של בקשה
מכהדג"ק שליט"א נא לשום עיניו
הטהורות על דבריי הפעוטים, אם לא
יהיה לטירחה לפניו, וישמח לבבי
בתשובתו השלימה, ואענדהו עטרה
לראשי.

ובזה אצא ואחתום בהשתחויה מול
הדרתו, וכפי פרושה לשמים לחזק
כחו ולבכו הטהור להאיר עיני ישראל
במאור תורתו הקדושה עד זקנה ועד
שיבה עת ביאת גואל צדק בב"א.

מנאי אסקופה הנדרסת עבד לעבדי ד'

לאלפים צער דיקרא בעיון את מכתבי
ויראה מה לעשות וכמדומה שבקשתי
לפתרון הבעיה עי"ז שועד השחיטה
יעמוד על המשמר לקיים הוראת רבינו
בעל המנח"י ז"ל במיקום הזריקה אין זה
בקשה חריגה ובפרט שזה הגורם המרכזי
לטענת המערערים וע"י שיקפידו על
המיקום יחזור הדבר לתיקונו ולא יצטרכו
שום הוראת היתר כלל.

ובמזן משמי' דפמעכ"ת דאמר כמה
פעמים דא"א להמשיך במצב זה
בלי לתקן את הלקותות שישנם רק בהכשר
שע"י בד"ץ העדה החרדית ולמעשה אין
שום שינוי לטובה.

סימן ה'

צומת המבוכה

בס"ד, אור למ' תשרי תשע"ז

תכל שנה וקלקלותיה תחל שנה וברכותיה

אורך ימים ושנות חיים בטוב ובנעימים על ראש צדיק ונשגב, ידיד ה' וידיד ישראל
ה"ה רב האי גאון המפורסם, לשו"ת, שר התורה, מנורה הטהורה, מרא דכולא
תלמודא, פוסק הדור מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א מח"ס מועדים וזמנים ותשובות
והנהגות ועוד, ראב"ד העדה החרדית.

שלו' רב וכומ"ם

בחלק העליון של השוק סמוך למשולש, ועל שאלתי מדוע יש עופות שאנו רואים את כל החומר המוזרק נמצא במקום צומת הגידין "והחלק העליון נקי" ויש שאנו רואים את החומר רק בחלק העליון או בכל השוק, וע"ז חזר והשיב הרב ליפשיץ שליט"א שבכל מקרה ההזרקה היא אך ורק בחלק העליון של השוק, והטעם שאנו רואים את החומר המוזרק במקום צומת הגידין, הוא עקב שהוא מחלחל לשם במשך הזמן וכו'.

לאחר תום הויכוח [באוזני כ"ת, סיכמתי עמו באותו שיחת טלפון] שמכיון שאף אחד מאיתנו לא יכול להישבע על צדקת טענותיו (עי' שבועות כ"ו ע"א) שניפגש כלול העופות ונראה בעינינו האם באמת הזריקות נעשות כדין אך ורק בחלק העליון של השוק [יש להדגיש שכל גודל השוק בזמן ההזרקה הוא כסנטימטר וחצי כך שהמקום שאפשר להזריק בו הוא בסך הכל כשלשת רבעי הסנטימטר] וע"ז השיב לי הרב ליפשיץ שבאם יו"ר ועדת השחיטה הרב ... שליט"א יסכים שיכניסו אותי ללול העופות בשעת ההזרקה נוכל להמשיך לברר את האמת האמיתית.

לצערי גם לאחר סדרת טלפונים האישור לא ניתן.

אולם מכיון שאם טענתי במכתבי הקודם נכונה, מחד גיסא העופות אסורים לשיווק בלי קשר לחומר המוזרק, וכנ"ל באריכות במכתבי הקודם, אולם מאידך גיסא בזה אפשר לפתור את

אחרשה"ט של פמעכ"ת ואחר הקידה חמש מאות ובקשת המחילה בא אני בזה בחלישות כח, בשבירת לב, בנמיכות רוח, בלוחות שניות לדון לפניו בקרקע אודות הנעשה והלא נעשה בהזרקות בשוק לעופות שבכשרות בד"ץ העדה החרדית.

והנה רבות נסתפקתי האם לבוא בלוחות שניות בעני"ז לאחר שלא הועלתי בלוחות ראשונות, אולם מכיון שנתחדשו לי כמה חו"ב מתוך הבדיקה בשטח וכדלהלן, וכן מכיון דמאז ומעולם מסרו אבותינו ורבותינו את נפשם מדור דור על השחיטה ועל הזהירות ממאכלות אסורות שזהו מיסודות התורה וקדושת עם ישראל, לכן ראיתי צורך לבוא שוב בכתובים לפני פמעכ"ת וההכרח לא יגונה.

ובטרם אטול את קולמוסי הדל לכתוב את אשר עם ליבי, אחזור ואשנה את סיכום הדברים שנאמרו לאחר שכתבתי לפמעכ"ת את מכתבי הראשון "בדין נקב ע"י מחט במקום צומת הגידין".

והוא דפמעכ"ת קרא לביתו להרב וכו' רפאל ליפשיץ שליט"א שהוא האחראי על הזריקות לעופות בכשרות הבוד"ץ, ובמקביל כ"ת יצר עמי קשר טלפוני בכדי שננהל ויכוח עניני בנושא זה לאזני פמעכ"ת [מכלי ראשון].

הרב ליפשיץ שליט"א עמד בתוקף על דעתו שהזריקות נעשות אך ורק

יש לציין שבכל ה-10 עופות הנ"ל ראו בעליל שהחומר מחלחל ממקום ההזרקה עד לצומת הגידין ולא נמצא אפילו עוף אחד שהחומר חילחל לצומת הגידין ומקום ההזרקה בחלק העליון של השוק היה נקי, וזהו סייעתא למש"כ במכתבי הקודם שכל עוף שהחומר נמצא בו בצומת הגידין והחלק העליון נקי, בהכרח שהחומר הוזרק לו במקום צומת הגידין, וכמדומה שהאריכות בזה היא אך למותר.

מסקנת הדברים:

א' מכיון דעוף שהוזרק לו זריקה בצומת הגידין אסור בשיווק וכפי שהארכת במכתבי הקודם בלי לדון בהשלכות חריפות החומר על הגידין, וברור לנו שכל עוף שאנו רואים את החומר המוזרק בצומת הגידין וכל החלק העליון של השוק נקי "בהכרח שכאן נמצא כאן היה המוזרק" ועופות אלו אסורים לשיווק.

ב' לא יתכן שיש השגחה אמיתית לבצע את הוראות הבד"ץ שמיקום הזריקה תהיה אך ורק בחלק העליון של השוק, דהלא המציאות בשטח מכחישה עדות זו וא"א להעיד שהיום הוא לילה וד"ל.

ג' פשוט שא"א שכל חברי הבד"ץ וכל הסומכים על כשרות מהודרת זו יאלצו לאכול עופות שעדיין לא ברור לגמרי מקור הריעותא דאיכא בהם, בשעה שבכל הכשרויות גם הפשוטות ביותר אין בהם שאלה כלל בנושא זה, וע"כ ודאי

המבוכה לשביעות רצון כל הרבנים, על כן למען טהרת שולחנן של ישראל נאלצתי לעשות את הבדיקות ע"י כמה מידידי הרבנים בשליחותי.

ואלו הן התוצאות:

א' הרבנים סימנו לול של עופות שהם השגיתו באופן אישי שהזריקות ניתנו בחלק העליון של השוק.

ב' לאחר 32 יום שחטו 60 עופות ונמצאו 59 נקיים וכשרים חוץ מ-1 שנכנס לבית הספק.

ג' לאחר 50 יום שחטו עוד 60 עופות ו-8 מתוכם היו טריפות בצומת הגידין כאשר ב-3 מתוכם היה קריעה ונפיחה בגידים ממש, ו-2 נוספים היו בבית הספק.

לעומת זאת בעופות בכשרות הבד"ץ בין 60 אחוז ל-90 אחוז הם נכנסים לבית הספק.

וועיברא ידענא דמשפחת אטיק ביקשו מבדוק מטעם הבד"ץ שיבדוק להם עופות שאינם בבית הספק כלל ומתוך 250 עופות נמצאו בסך הכל 45 עופות שאין בהם שאלה, וכן בחסידות תולדות אברהם יצחק נמצאו 80 עופות נקיים לגמרי מתוך 600 עופות].

ובהכרח שתוצאות אלו מראים לנו בעליל שאין השגחה ראויה על הגויים מתאילנד בשעת ההזרקה והם מזריקים בשופי בצומת הגידין.

בזה דליכא קדושה בשוק שחייבים להזריק אך ורק שם.

ובטרם אסיים אל נא יחר לפמעכ"ת ואדברה, דבודאי ידוע לפמעכ"ת דלפני כמה שבועות ביום ג' בשבת הוטרניר שינה את דעתו ופסל לשיווק 90 אחוז מהשחיטה כ- 25000 עופות מחמת תוצאות הזריקה וביום רביעי וחמישי לאחמ"כ לא התקיימה כלל שחיטה.

ובנוסף לזאת יש עדות מתוך המערכת שמצאו פתרון לפסילת השוק לשיווק ע"י הוטרניר, והוא ששולחים את העוף לפירוק ומשווקים אותו במגשות של חלקים כך שלא ניכר חסרון השוק (עי' גיטין סז ע"ב) [יש לציין שלא נמצא מי שמוכן להעיד על זאת שמא יבולע לון ולכן גם אם לא נתייחס לעדות זו יש די והותר במה שכתבתי.

יתן ה' שיהיה לפמעכ"ת כח לאזור חיל להשיב משפט השחיטה לטהרתה כמו לפני, כי רבים עיניהם נשואות וסמוכים רק על שחיטת בד"ץ העדה החרדית כמימים ימימה.

והנני העני מצטרף לעתירת הכלל ומעתיר בעד פמעכ"ת ובעד כל הנלוים אליו לכו"ח טובה בסשצ"ג. מנאי איסקופה הנדרסת עבד לעבדי ה'

ראוי לעשות חשיבה מחודשת דאולי צריך להעביר את מיקום הזריקה לחזה ויש מחטים קטנים שאין כלל חשש שתחדור המחט לאיברים הפנימיים ועם השגחה ראויה שמזריקים באמת בחזה אין כאן שאלה כלל.

ושוב התבוננתי וראיתי דלכאורה אין מנוס מלהעביר את מיקום הזריקה, דהלא גם בהשגחה ראויה לאחר 50 יום נמצא מיעוט המצוי [גם לשיטת המשכנ"י] של טריפות וסביר להניח דכל כמה שהעוף יחיה יותר ימים החומר שהוזרק לו יטריף יותר עופות ואמנם מבואר בנו"ב יור"ד (מהדו"ק סי' י"ח) דריעותא שעתידה בהמשך להטריף, איננו מסתכלים על העתיד אלא על המצב העכשוי, אולם אפשר דחריפות החומר כשהוא מוזרק בשוק דמי לזיהרא והוא אסור, אולם מאידך גיסא אפשר דכל זמן שלא הגיע למקום צומת הגידין שאני, וכן דאי"ז יותר חמור מאכלה סם המות, ומי יכול להכריע בזה בין מבחינה מקצועית ובין מבחינה הלכתית, ועי' בסנהדרין (ד' ע"ב) רב אשי כי הוה אתי טריפתא לקמיה מכנף ומייתי להו לכולהו טבחי [הבקיאים בטריפה, רש"י] דמתא מחסיא אומר כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא, ובפרט שאין הכרח להכריע

סימן ו'

פרוטקול זריקות

[נכתב ע"י הגאון ר' דוד שוימר שליט"א]

ביום ז' אדר ב' ע"ו הייתי ביחד עם הר"ר משה (בריי"ק) בראנסדרפר ועם הר"ר ישראל פריד להשגיח על זריקות בשוק והיה גם הר"ר רפאל ליפשיץ מטעם העה"ח ההשגחה שלנו היתה די טובה אבל לא במאה אחוז דהיינו באנו קצת מאוחר וגם הלכנו לפני שגמרו דהרי השארנו שם משגיח מטעם העה"ח (ועדיין לא ידענו שההשגחה באופן כזה אינה מועילה).

ביום ב' ניסן ע"ו שחטנו מאותן העופות והיה כשבע אחוז טריפה דהיינו שמצאנו הלקותא במקום צומה"ג אבל בדומה לשאר מקומות היה המצב טוב מאוד דבשאר המקומות איפה שלא השגחנו כלל מגיע בין שישם לתשעים אחוז מוצאים לקותא במקום צומה"ג

והיה סיעתא דשמיא שהמשחטה של העה"ח לא רצו העופות האלו בטענה שהעופות הם חולים ויש להם הרבה טריפות בריאות [ואגב הנתון הזה לא היה נכון] בכל אופן הבעל משק נשאר עם הרבה עופות ולא היה לו מה לעשות והוא ביקש מאיתנו שניקח ממנו עוד עופות לשחיטה. וביום כ"ז ניסן שחטנו עוד כמה מאות עופות וראינו שהלקותות נראות אחרי עוד כמה שבועות הרבה יותר חזקות וגם היה קצת יותר אחוזים טריפה ממה שהיה לפני ג' שבועות.

ביום כ"ח אב ע"ו שוב הלכנו הצוות הנ"ל למשק הזה להיות נוכחים בשעת נתינת הזריקות וגם עכשיו היו השני המזריקים האלו והגענו לפני שהתחילו ולפני כל מזריק ישב על ידו משגיח להשגיח שיעשו ההזרקה למעלה מתחילה ועד הסוף ובעזה"י היה כל הזמן משגיח צמוד ממש להמזריק שהיה מסתכל טוב לראות באם מזריק למעלה מחצי עצם והם המזריקים הם מזריקים וותיקים כבר שלושים שנה לא תיילאנדים שאין יודעים בין ימינם לשמאלם ועכשיו אנחנו מחכים לשחיטה לראות באם כה"ג שמזריקים למעלה מחצי עצם אין כתם למטה במקום צומה"ג.

ואנב הם הזריקו חמש אלף ושמונה מאות עופות ולקח להם שעתיים. ראינו שכל עצם השוק אינו מגיע לאצבעיים דהיינו שמקום הכשר לזריקה בסך הכל הוא פחות מאצבע דהיינו המזריק צריך לדייק כשמזריק בשוק שלא יפספס יותר משלוש רבעי אצבע והיינו במרוצת העבודה יש לו מרווח מקום של פחות מאצבע וא"כ כמה צריך המשגיח להשגיח שיזריקו במקום שלא מטריפים העוף.

ומהעדה"ח בא משגיח אחד והגיע חצי שעה לפני גמר העבודה !! ואמר לנו שאתמול היה במשק שהזריקו "שישים אלף עופות והוא היה לבד שם". אפשר לתאר כל אחד כמה מועילה השגחה כזו לדאבונינו. ובכלל איך יכול משגיח אחד להשגיח על כ"כ הרבה עופות ופועלים, בשעה שצריך שימת לב ועין באופן מיוחד על כל עוף ועוף ועל כל פועל ופועל שיזריקו במקום הנכון שבקל יכול לטעות.

ביום ג' אלול תשע"ו בא אלי ממשחטה של ישוב שלומי אשר בהשגחת הרב ווערנר ג' אברכים הרב שרייבער הרב נדל הרב רוזנברג ואמרו לי שכבר שבועיים הם שוחטים הודים ממשק של יואב אוזן ממושכ גילאת אשר השגחת הזריקות הוא מהעדה"ח ומזריקים בשוק והביאו לי כחמישים שוקיים שבמקום צוה"ג היה הדלקת הידוע והרבה יותר חזקה שגם בהודו כמעט כולם מאלו שלקו היו טריפות. עכ"פ השמועה שבהודו לא מזריקים בשוק, אינה נכונה וגם בהודו צריכים להיזהר הגם שבהודו אנו בקיאין לבדוק ולפעמים שייך לבדוק ולהכשיר אחרי הבדיקה.

ויש להדגיש שהתאוריה שיש שרוצים לטעון שכמה שהעוף יותר מתבגר החומר המוזרק מתמסמס בו ונעלם, היא מוכחשת מבדיקתנו בעופות הודו הנ"ל שראינו אותם לכל הפחות עשרה שבועות לאחר הזריקה].

ביום כ"ב אלול שחטו כשישים מהעופות הנ"ל שהשגחנו אליהם בסוף חודש אב וכולם היה כשירות חוץ מעוף אחד שמצאו שגם במקום צומה"ג הגיע סימן מהכתם אבל ראו שבא גם מלמעלה.

ובעבור עוד כשבועיים שחטנו עוד פעם כשישים עופות וגם פעם הזאת היה אותו סיפור שהיה בפעם ראשונה מצאנו שמונה עופות עם הכתם במקום צומה"ג והיה הכתם הרבה יותר חזק והג' עופות גיד קרוע ממש במקום הכתם הגם שלהלכה לא משנה דהרי אין אנו בקיאין אבל רואים עוד פעם שאינו נכון לומר שהכתם מתרפא.

סימן ז'

סיכום מו"מ ביני להגרמ"ה בויאר שליט"א

בס"ד, אור לכ"ה תשרי יום היארצייט של רבן של ישראל החת"ס זצ"ל זיע"א, תשע"ז

ברב"ר השאלה שנידון דידן הוא שאלה חמורה מאוד דהלא הזהירות ממאכלות אסורות זהו מיסודות התורה וקדושת עם ישראל, והיא נוגעת לאלפים ורבבות, ועל שלשת הרבנים האוסרים עליהם אפשר להליץ דהם בבחינת י"ח חדשים גדלו אצל רועה בהמה לידע איזה מום קבוע ואיזה מום עובר, משא"כ הרבנים המתירים אינם בסדר גודל כזה, וא"כ מדוע הרבנים משתי הסיעות אינם נפגשים יחד ובפרט שהציבור במבוכה ונראה שהויכוח הוא מציאותי יותר מאשר הלכתי, וביותר דהלא רוב הרבנים המתירים סומכים על פמעכ"ת בבחינת התירו פרושים את הדבר.

תשובה לדבר, שח"ו לא התרנו את הדברים מקופיא אלא עיינו ראו ולא זר שהשינוי מראה לא פוגע בגידין כלל, ולא עוד אלא שלקחנו 60 עופות ממה שהטריפו בשחיתת הבה"ץ העדה החרדית והבאנו את זה לרבנים ומומחים ולא ראו בזה ריעותא כלל, וגם קיבלנו כ- 20 עופות מאחד מג' הרבנים

הנ"ל שאסרם, ולא ראינו בזה טריפה כלל.

ואף שהגרמ"א כתב שאין אנו בקיאים בבדיקת צומת הגידין של עוף וכו', הוא לא סגר לנו את הדרך בזה, דכל זה נאמר בשאלה פרטית של עוף שקיבל מכה, ואף דגם נידון דידן הוא כעוף שקיבל מכה על ידינו [דרך הזריקה] אולם מכיון שסוף כל סוף מיירי בשאלה כללית שהלא בדקו את זה לאלפים ורבבות ולא נמצא שום ריעותא בצוה"ג ברגל שניתנה בה הזריקה יותר מברגל השניה [כך שברור שבמקרה שכבר נמצא ריעותא אין לזה קשר להזריקה] "אנו כן בקיאים בבדיקה" כך שהוברר לנו שאין בשינוי מראה שום ריעותא.

ולבן אין אני רואה תועלת בפגישה עם כבוד הרבנים האוסרים, מכיון שכל מטרתם היא לאסור שהם נגררים בזה אחר הוראת רבם הגר"מ ברנסדופר זצ"ל [בעל הקנה בשם] שלדעתם בכה"ג ס"ל לאיסור, ואין אנו יודעים אם כן ס"ל מצד גדרי ההלכה או מצד גדרי ההנהגה בשחיטה ציבורית, וגם אם ס"ל לאיסור מותר ואפשר לחלוק עליו ובפרט שהדבר נבדק אין ספור פעמים וכנ"ל.

הרגל שניתנה בה הזריקה לרגל השניה, אנו נצטרך לעשות חשיבה מחודשת, דלפי"ז באמת יתכן דהשינוי מראה כהיום מראה לנו דיתכן דכבר עכשיו איכא ריעותא בצומת הגידין, רק שלעיני בשר שאינו מומחה הפגיעה תיראה רק לאחר תקופה.

אולם לא נראה לנו שמישהו בהנהלת הבד"ץ ישמע בקולינו לבדוק את הענין, ברם עכ"פ לא נראה לנו מבחינה הלכתית שבשלב זה אנו צריכים לשנות את עמדתנו ההלכתית בנושא זה.

וברבר הטענה שלמראה עינינו וכן מוכח בבדיקה שנעשתה שלכל הפחות במחצית העופות או קרוב למחצית [ויתכן שגם ברוב העופות] הזריקה ניתנת במקום צוה"ג, ודאי דאין זה הנהגה טובה וצריכים לתקן זאת אולם בעניותנו אין זה מטריף בפועל, ואינו דומה חשש נגיעת סכין למחט במקום צוה"ג.

וברבר הבדיקה שנעשתה לאחר חמישים יום, באם אכן יוברר שישנם פערים של פגיעה בצוה"ג בין

סימן ח'

מכתב להנ"ל בענין הנ"ל

בס"ד, מוצש"ק פרשת בראשית אור לכ"ח תשרי יום היארצייט של שמעון הצדיק, תשע"ז

להו"כ הגאון הגדול המפורסם זה רבות בשנים לשו"ת ירא שמים מרבים מגדולי תלמידי מרנא ורבנא בעל החזו"א זצ"ל רמ"ח בויאר שליט"א

בדבר כשרותם של העופות בכשרות בד"ץ העדה החרדית, [מצו"ב מה שהעליתי על הכתב סיכום הדברים כפי

בראשית כל בא אני בזה להודות לכ"ת על אשר קיבלני בביתו לדון במו"מ של תורה לאחר חצות הלילה

נ"ו ושם בסס"ט) ובמנח"י הנ"ל ד"ה הארכת, ועי' בלבושי שרד (טריפות עצמות סי' ו' סעיף י"ג) וז"ל להתיר דוקא אם יש הפסק בשר שלם בין מקום המכה לצוה"ג, ואז א"צ לבדוק הצוה"ג כלל, אבל אם המכה מגיע אל הגידין "ונגלה להם, אע"פ שהגידין ניכרין היטב" טריפה בעוף דק ול"מ בדיקה.

ובדבר טענת כ"ת שהדבר נבדק בבד"ץ לאלפים ורכבות ולא נמצאו גידים קרועים, במחכ"ת אין הדברים מדויקים שכידוע דבכשרות הבד"ץ פתיחת הרגל בסכין לצורך בדיקת צוה"ג נעשית ברגל הצהובה [עם הקשקשים] ושם אפשר לבדוק רק 8 גידים, ועוד 3 גידים שאפשר לבדוק רק בשוק ע"י פתיחתו בסכין הם בודקים רק ע"י משמוש [ובטעמים ונימוקים שאין פותחים השוק בסכין אכמ"ל], ועוד 5 גידים אפשר לבדוק רק ע"י חיתוך נוסף בצד השני [הקדמי] של הרגל וזה אין בודקין כלל. [ושם הוא המקום שנותנים בו הזריקה, ושם הוא הכתם], ובבד"ץ אין עושין זה כלל, וזה ברור לכו"ע דגם בלי הריעותא הנוצרת מחמת הזריקות, דאם יבדקו את צוה"ג "בשוק" ע"י פתיחתו בסכין ימצאו יותר טריפות מאשר בבדיקה ברגל הצהובה, רק מכיון שבבדיקה ברגל הצהובה זה מוריד לנו את אחוזי הטריפות לפחות ממיעוט המצוי, הם אינם בודקים בשוק ע"י פתיחת סכין ורק ע"י משמוש, [ובטעמים אכמ"ל] וא"כ למעשה הבודקים אינם

הבנתין ולאחר ששוב התבוננתי ראיתי לבוא במכתב זה ואקוה שיהיה לתועלת שהלא האמת היא מגמתנו.

ובזה אתחיל.

א הוראת מרן הגר"מ ברנסדופר זצ"ל בעל הקנה בשם להטריף את העופות שאנו עוסקים בהם שרואים כתם במקום צומה"ג, אינה סברא כרסית אלא מקורו טהור ממה שבירר בספרו (ח"א תשובה מ"ז-מ"ח-מ"ט, ובח"ב תשובה מ'-מ"א-מ"ב) וע"ע במש"כ המהרש"ם בדע"ת (סימן נ"ו במי הדעת ס"ק י"ח-ט"ו) כי בעופות אין בשר במקום צומה"ג, ויש במקום זה רק קרומים וכשיש לקותא בקרומים אלו הרי זה מטריף העוף, כי זה כלול בדינו של הרמ"א שהוא לקותא נגד צומה"ג [ומי יכול להכשיר במקום שהמהרש"ם מטריף, וכידוע לכל בעלי הוראה עי' בריש ספר דרכ"ת] ועי' במנח"י (ח"ז סי' נ"ב).

ועוד דהכתם המדובר מונע את ראיית הגידים דרך הרקמות, "משא"כ בשוקיים בריאים", ובנידון דידן צריך להוריד את הרקמות כדי לראות הגידים. [ובפועל אין מורידים הקרומים לראות הגידים, כל זמן שלא ניכר לקותא מבחוץ], ובלא"ה עצם זה שיש חולי ברקמות זה גופא כלול בדינו של הרמ"א ופשוט.

ועוד דהלא מבואר בפוסקים שלא צריך בעוף שיפגע בגידים אלא צריך להגיע עד לגידים, דאם פגע בגידים עצמם, גם בבהמה טריפה עי' בדע"ת (סי'

ולמותר לציין לדברי המהרש"ם בדע"ת (סי' נ"ו סס"ק י"ט) דכתב איך צריכים לעשות הבדיקה בצומה"ג באלו עופות שאנו בקיאים אף בזמנינו כגון בהודו ובתרנגולים הגדולים או כבר אווזות, וזת"ד דצריכים לבדוק ע"י מחט וחוט בתוכו ונוטל החוט וכורך סביב כל גיד וגיד, האם מישוהו כבר עשה בדיקה כזו בעוף הדק לכל הפחות וראה שהגידים שלימים, ובכמה עופות עשו בדיקה זו...

ולפלא לי על פמעכ"ת דהלא אביך הגאון וכו' שליט"א ביחד עם הגאון ר' מענדיל אטיק שליט"א לא רצו לאכול עופות מלול שהיו בו יותר מ- 10 אחוז טריפות בצוה"ג בטענה שלאחר שנצרך בדיקה ע"פ דין, ואין אנו בקיאים כמש"כ הרמ"א, לכן גם עופות בריאים מאותו לול שראינו מול עינינו את כל גידיהם הם לא רצו להכשיר, על אף שאלפי עופות הנותרים היו בריאים בלי שום ריעותא, והחמירו בזה יותר מהגר"מ ברנסדופר זצ"ל וא"כ מניין לפמעכ"ת העוז להכשיר את העופות שבהם גופא יש ריעותא, ועוד מבלי לשבת ולדון עם מי שמלכלך ידיו בזה מידי יום ביומו, שדעתם בזה היפך מדעת כ"ת וזאת מלבד כל מש"כ עד עתה. וידוע שהמהרש"ם לא התחיל לפסוק בטריפות עד ששהה חמש שנים בבית המטבחים, ונבפרט שלפי הוראות הוטרנר נראה שהשאלה שונה מתקופה לתקופה הן לקולא והן לחומרא, ולא שאנו סומכים עליו בהלכה, אולם

רואים כמעט את הכתם מול עיניהם נרק במקרה שזה כבר נראה על העור]. ויתכן דאם הם היו רואים באופן תמידי הם היו מטריפים את חלקם לפי סוג הכתם ועובדה שהיו ימים שהוטרנר פסל אלפי שוקיים לשיווק מחמת חוזק הכתם, ונעכ"ז לא הטריפו (ולא בדקו) והגיעו להסדר עם הוטרנר שרק הרגל נפסלה לשיווק, ומכרו שאר חלקי העוף במגשות מחולקות] וכן יתכן שאם היו בודקים ע"י פתיחת סכין במקום השוק בנידון דידן היו מוצאים יותר פסיקת הגידין מאשר באופן רגיל, ועכ"פ א"א לומר שהדבר נבדק לאלפים ורבבות, בשעה שלא פותחים בסכין במקום הריעותא, וביותר יאמר נא מעכ"ת בכמה עופות בדקו את כל ה- 16 גידים בשעה שאת 5 הגידים הנותרים לא בודקים בכלל.

ומעשה שהיה לאחר חג השבועות תשע"ו ששחטו לכ"ק אדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א כמה מאות עופות, וביקש מאחד מבודקי הבד"ץ שיברר לו באופן מיוחד את העופות שאין בהם שום שאלה ולאחר שהכשירו את העופות, הזמינו מומחה יותר גדול והטריף כ- 60 אחוז מהכשירות והראה לבודק מהבד"ץ את מקום הלקותא ואמר שלא ראה זאת שאינם עושים שם בצד הזה של ה- 5 הגידים הנותרים חיתוך כלל "ולכן לא ראה ולא הטריפם", והאריכות בזה היא אך למותר...

שאם הי' איזה שאלה מן הסתם היו מחמירים וחוששים אצלם, ופרסמו הדבר שבדקו הדברים ונמצאו ללא חשש, ולהאמור אין לדברים על מה שיסמוכו, ונמצא דהוראת הרבים תלויה בכ"ת, ואינו רשאי לומר אני את נפשי הצלתי, והלא גם כ"ת ס"ל דדעת מרן הגר"מ ברנסדופר זצ"ל היתה לאיסורא, ועכ"פ היה לפמעכ"ת להודיע לרבנים הסומכים עליו [אלו הידועים לן] דדעתו שלא כדעת בעל הקנה בשם זצ"ל.

מצרף אני בזה ג' מכתבים שכ' בעני"ז וכמו שאמרתי לכ"ת א') כיצד מזריקין ב') בדין נקב במחט במקום צומת הגידין ג') צומת המבוכה, וכן פרוטוקול זריקות שנכתב ע"י הגאון ר' דוד שוימר שליט"א.

ובמאמר "צומת המבוכה" יראה כ"ת שלא צריך להמתין לברר, מכיון שהדבר נבדק ואומת שע"י אריכות ימיהם של התרנגולים רואים בחלק מן העופות יותר טריפות בצומת הגידין ברגל שניתנה בה הזריקה מאשר ברגל השניה.

וגם כשמצאו גידים נפסקים, אמרו הבודקים שזהו מחמת המליחה, וזה דבר פלא שהמליחה גורמת לפיסוק הגידין רק ברגל שניתנה בה הזריקה...

ולקראת סיום מכתבי דיברתי עם כבוד הג"ר משה ברנסדופר שליט"א ואמר לי שאין צורך לכ"ת לבוא לשחיטה בירושלים, אלא באם כ"ת יסכים

בודאי שדעתו המקצועית מחייבת אותנו לבדיקה מחודשת וכדמוכח מסנהדרין (ז' ע"ב).

וביותר אין יתכן שהבודקים מטעם הבד"ץ הורידו 60 עופות ורבני ובודקי ב"ב לא מצאו טעם לזה ולטעמם כולם היו כשרים, האם זה לא מחייב להושיב את כולם מסביב לשולחן אחד לדעת מה קורה פה? האם ע"ז לא נאמר בסנהדרין (ז' ע"ב) רב אשי כי הוה אתי טריפתא לקמיה מכניף ומייתי להו לכולהו טבחי דמתא מחסיא אמר כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא, ועי' ברש"י חולין (נב ע"א) ד"ה כתוב בהלכות גדולות וכו' ולי נראה דאין לו לדיין אלא מה שענינו ראות וכו' "אבל הוא יזהר יפה ולהביא לפניו כל הטבחים וכל הבקיאין בדבר כי היכי דנימטייה שיבא מכשורא" וד"ל. ובראשית כל חובה עלינו לדעת האם הויכוח הוא הלכתי או מציאותי.

ב) חובה עלי לציין לכ"ת שבספר אם לבינה (קס"א) כתב "דקוץ או מחט" במקום צוה"ג טריפה היפך מסברת כ"ת. והובא בדרכ"ת הנ"ל.

ובטרם אסיים לא אמנע לכתוב לכ"ת דרבים מהרבנים שאינם מודעים לפרטים נגזרים אחר כ"ת בבחינת התירו פרושים את הדבר, כי הם אינם מצויים אצל השחיטה ואילו מעכ"ת וחבורתו שוחטים שם [או מצויים בענין] ואומרים

יָהֵן ד' שְׁנֹכְחָה לְכוּיֵן לְאַמֶּת וְשֵׁלָא יֵצֵא
תְּקֵלָה מִתַּח"י.

מִנְאֵי יִידֵדוֹ דּוֹשׁ"ת וּמַכְבְּדוֹ כְּעֶרְכּוֹ הָרֵם
מִצְפָּה לִישׁוּעָה קְרוּבָה,

הוא יבוא לביתו, ויעלו על שולחנו ארגז
עופות מכל חנות מזדמנת שמוכרת
בכשרות הבד"ץ כפי החלטת כ"ת ויראה
את הכל בעיניו ונוכחת.

סימן ט'

בענין הכתם שרואים במקום צומת הגידין

הגאון רבי דוד שווימר שליט"א

לאחר שנתבקשתי להקדיש דבר תורה ממה שיש באמתחתי,

לעי"נ מורי חמי הרה"ח רבי יעקב ציינווירט זצ"ל,

הנה זה עלה ראשונה, ממה שביררתי להלכה לאחרונה.

שיווצר דלקת ומערכת החיסון של העוף
יתגבר עליה, ועל ידי זה תוכל מערכת
החיסון של העוף להתגבר על המחלות
בעתיד. והנה, לפני שלוש שנה הזריקו
את החיסון למעלה בשוק [בגבול שבין
השוק והמשולש], ועשו כן כי למעלה
בשוק אין העוף נטרפת, וגם אם נכתם
שם בכתם או שינוי מראה, אין העוף
נטרף שם. אך לעיתים היה נזול מהחומר
עד למטה למקום צומת הגידין, ונוצר

בענין השאלה שדנין בה לאחרונה בענין
הכתם שרואים במקום צומת"ג.

מקורם נבאר מציאות הדברים
והעובדות בשטח, ואחר כך
נבאר ההלכה בזה.

הנה באמת שאלה זו נידונה כבר לפני
כשלושים שנה, על מה שמזריקים
זריקת חיסון לכל עוף, ומקום הזריקה
נוצרת דלקת, [זה הרי כוונת החיסון

הגאב"ד בעל המנחת יצחק והביד"ץ זצוק"ל להזריק רק למעלה בשוק, ומחמת כן אכן לא התעוררה השאלה אלא לעיתים רחוקות, [שהרי עצם הזריקה למעלה בשוק, כאמור, אינה גורמת לטריפה, ורק כשנזל החומר למטה במקום צומה"ג אז התעוררה שאלה בזה, וזה היה קורה רק לעיתים רחוקות]. ועלה החשש שכהיום אין מקפידים היטב על מקום הזריקה, ומזריקים במקום צומה"ג, ומחמת כן רואים הרבה כתמים במקום צומה"ג.

ואף שבודאי לא נשתנה ההוראה מלפני שלוש שנה, להזריק את הזריקה רק למעלה בשוק, אך בפועל במציאות אין ההוראה מתבצעת בשטח למעשה, וזאת מסיבה פשוטה, כי בעוד שלפני עשורים היה כלול עופות מקסימום כמה אלפי עופות, וגם המזריקים, אחד או שניים, היה בעלי מקצוע מומחים, ואם היה עומד עליהם משגיח אחד יר"ש, היה די בכך כדי שיעשו הזריקה במקום שקיבלו ההוראה לעשות. והיום יש משקים המכילים מאה עד מאה וחמישים אלף עופות והמזריקים הם תאילנדים שאינם מקצועניים ואינם מומחים לכך, ועיקר מבוקשם לסיים את מלאכתם מהר ככל האפשר, הם מזריקים ככל הבא לידם ואינם שמים לבם למקום הזריקה. וגם לא יועיל משגיח אחד אפילו אם יהיה יר"ש ומדקדק, כי במציאות שעומדים עשרים תאילנדים בשורה אחת ומזריקים זריקות ללא שום שימת לב, צריכים משגיח אחד

כתם במקום צומה"ג, ונשאל מרן הקנה בושם זצוק"ל אודות כתם זה, [הוא היה רב האחראי על השחיטה] ופסק לאסור העוף, מטעם כי הוא לקותא במקום צומה"ג, שהוא מטריף את העוף.

היום אנו רואים כתם במקום צומה"ג, אך נשתנו לגריעותא כמה דברים מאותה נידון שפסק הקנה בושם זצוק"ל.

א' מלפני שלוש שנה, היה עיקר הכתם למעלה בשוק, וראינו חומר ההזרקה [ראינו בעינינו כעין שביל של החומר] שיורד מלמעלה, במקום ההזרקה, עד צומה"ג, [לאורך השביל היה הבשר מקולקל ובלוי], ובמקום צומה"ג ראו שנוצרה דלקת. לעומת זה, כהיום, אין רואים סימן שחומר ההזרקה יורד מלמעלה, אלא רואים כל החומר, הכתם והדלקת רק במקום צומה"ג, ואילו למעלה בשוק לא רואים כלום.

ב' אז מלפני שלוש שנה, היה נקרה לפנינו שאלה זו מפעם לפעם כל כמה שבועות או חודשים, ובחדשי החורף היה מזדמן יותר, ואילו בחדשי הקיץ היה מזדמן פחות. ואילו היום כמעט כל משקי העופות שמזריקים את החיסונים בשוק מוצאים בערך משישים עד תשעים אחוז לקויים במקום צומה"ג.

ביד כשנוכחתי בשני שינויים אלו לגריעותא, כסבור הייתי, כי אין זה אלא משום שאין מקפידים לעשות הזריקות כראוי, כי בעוד שאז היו מקפידים מאוד על פי הוראתם של

בעופות שהיו הלקותא מתחילה, רואים עתה הלקותא הרבה יותר חזקה ממה שהיה מלפני שלושה שבועות, בעת ששחטנו את העופות, וגם נוכחנו לראות בכמה עופות שיש גידים שנאכלו מחמת הזריקה.

אלו הם העובדות בשטח והמציאות למעשה, והנה אף שטרם בירור העובדות למעשה, היה נראה כבר לאסור כל העופות שיש בהם לקותא במקום צומה"ג, אך עתה לאחר שנתבררו העובדות שרוב הזריקות נעשות במקום צומה"ג, בודאי שיש לאסור כל העופות שיש בהם כתם זה, מחמת דין נקב במקום צומה"ג.

ועתה נבוא לבירור ההלכה בזה.

הנה אף אם השאלה היא רק מחמת החומר החרף שנוזל מלמעלה עד צומה"ג, גם צריכים לאסור, כי מכיון שהריעותא מגיעה עד למקום צומה"ג, דבר זה גורם לחיוב בדיקה בצומה"ג, וכיון שאין אנו בקיאים כמו שמבואר בסימן נ"ו סעיף ט' כמו שכתב הרמ"א "ואנו אין בקיאים בבדיקת צומת הגידין של עוף, משום דקשה לבדוק ובקל הוא נטרף, ולכן בכל מקום דאיכא מכה במקום צומת הגידין אפילו אינו רק נפוח ונצרך הדם, מאחר שהיה צריך בדיקה ואין אנו בקיאים בעוף, הוא טריפה". ומדברי הרמ"א אלו נראה ברור כי בכל מקום שיש ריעותא של נפוח בצומת הגידין, על אחת כמה וכמה כשיש דלקת, שבודאי נחשב כריעותא המחייבת

על כל פועל, או מקסימום על כל שני פועלים, ואז יש סיכוי שידייקו לעשות הזריקות במקום הנכון. והם דברים שכל אחד יכול להיווכח בהם מעצמו.

ומסיבה זו אין הרופא הווטרינרי, המפקח על השחיטה, חותך את השוקיים הלקויים, כפי שהיה עושה עד לפני כמה שנים, כי בעוד שכשהזריקה נזרקה למעלה בשוק, והחומר הנוזלי נזל עד למטה במקום צומה"ג, חתך את כל השוק ופסל אותה לשיווק, כי מבחינה וטרינרית השוק אינו טוב למכירה באופן זה, ואילו כהיום שהזריקה נעשתה במקום צומה"ג, והכתם שנוצר שם היא מהזריקה עצמה, הרי אם לא נזל החומר החוצה, השוק טוב למכירה מבחינה וטרינרית].

מחשש זה הלכתי לפני פורים תשע"ו עם עוד שלושה אברכים לבדוק את הדברים מקרוב, והלכנו ללול קטן של כחמש אלף עופות, ועמדנו שם בזמן שהזריקו את הזריקות, והיו שם שני מזריקים, והמשגיח של העה"ח עמד עליהם, והשגחנו היטב, כמעט כל הזמן, שיעשו את הזריקות רק למעלה בשוק, וכעבור חודש כששחטנו את העופות לקראת חג הפסח, יצאו 90% מהעופות כשרים למהדרין, [ה10% הנתורים שנטרפו, היו כנראה, משום שלא עמדנו שם עד שסיימו את כל הזריקות].

ומן השמים סייעו בעדנו לברר את המציאות היטב, היה זאת, לאחר שנשארנו כאלף עופות, שלא מכר אותם, מאלה שהשגחנו עליהם, ונוכחנו כי

בריאם שאין בהם לקותא שרואים את הגידים דרך הרקמות, ואין צריכים להוריד הרקמות כדי לראות את הגידים.

מה עוד שמבואר בכל הפוסקים כי כוונת דברי הש"ך שהביא דברי הב"ח ששינוי מראה לחוד אין בו שום לקותא ומכשירים אותו לגמרי, ואין אסורים מחמת ריעותא אלא כשנרקב הבשר, אין כוונת דבריהם כמו שהיו כמה שפירשו דבריהם שאין לקותא אלא במקום שיש רקבון, כי בודאי אין כוונתם זאת, אלא כמו שמבואר בכל הפוסקים שבדואי אסורים כל לקותא אף שאין נרקב הבשר, אך במקום שאין בו לקותא אין אסורים אלא במקום שיש בו רקבון בשר, וכן כתב להדיא הפרי מגדים בסימן נ' (מש"ז ס"ק ד' וסימן מ"ג ס"ק ה' ובשפ"ד שם ס"ק ד') שכתב על דברי הרמ"א שם דכל שנשתנה מראית הבשר לריעותא הוי כניקב שם, דהיינו דוקא כשיש איזו לקותא בבשר, דאז שינוי מראה מטריף, אבל שינוי מראה לבד אינו מטריף. הרי לנו בהדיא שבמקום שיש יש לקותא בבשר אף ללא שנימוח הבשר, דינו כבשר שנתמסמס, והוא בכלל ריקבון. וכן מבואר בסימן נ"ה (סעיף י') דנשבר עצם השוק שלא במקום צומת הגידין אם חזר ונדבק שבר אל שבר יחדיו כשר לדין, וכתב שם הש"ך (ס"ק י"א) דאם בכה"ג שהיה שבר ואפילו נדבק אח"כ שבר אל שבר יחדיו ידבקו שנוהגים בכל פעם להכשיר, מ"מ אם רק נשתנה מראה הבשר הוי ריעותא וטריפה משום שינוי המראה של הבשר, והיינו

בדיקה, וכיון שחייבים בבדיקה, נפסק ההלכה שמכיון שאין אנו בקיאים בעוף, הוא טריפה. והש"ך הביא שם (ס"ק י"א) דברי הב"ח שבכל מקום שיש ניפוח הרי זה מחייב בבדיקה בצומת הגידין, ובכל מקום שחייבים בבדיקה, הרי זה טריפה כיון שאין אנו בקיאים בבדיקת צומת הגידין.

ודיו כאלו שביקשו להתיר באופן זה, להסמך עצמם על דברי הש"ך שכתב שם שאין אסורים מחמת ריעותא אלא במקום שיש רקבון ונימוח בשר, ואילו כאן אין רואים רקבון ונימוח בשר. והנה מי שמכיר קצת היאך נראה שוק רגיל, יודע כי אין זה נכון, שהרי רואים להדיא רקבון קצת ונימוח בשר בקרומים שסביב הגידים [וכבר הביא מרן בעל המנחת יצחק (חלק ד' סימן נ"ב) דברי הדעת תורה סימן נ"ו ס"ק ו' כי בעופות אין בשר במקום צומה"ג, ויש במקום זה רק קרומים וכשיש לקותא בקרומים אלו הרי זה מטריף העוף, כי זה כלול בדינו של הרמ"א שהוא לקותא נגד צומה"ג].

ועוד כי במקום שיש הלקותא, אין ניכרים הגידים כלל, כי הקרומים מחוספסים ומטושטשים עד שמן הנמנע לראות את הגידים שתחתיהם עד שמורידים את הרקמות מסביב הגידים, כמו שכתב הש"ך כי במקום שיש דם, עד שכמעט אין הגידים ניכרים מפני הדם, הרי זה בודאי לקותא, וכאן אין ניכרים הגידים מחמת הקרומים, שלא כשוקים

כיון שיש כאן איזה ריעותא שידענו שהשינוי מראה נמשך מלקותא, טריפה.

וביותר שאנו נוכחים להדיא בדברי הפוסקים שכל שינוי מראה שנמשך מלקותא, חיישין שהמראה נוצר מהלקותא ודינו כהלקותא, וכמו שכתב הפמ"ג בסימן ל"ג (מש"ז ס"ק ח') בשם התבואות שור דאם יש איזה לקותא תלינן שנשתנה מראיתו מחמת הלקותא וטריפה, שכתב שם שאם על הדורס והוא והם שותקים שמצד הלכה כשר ואין צריך לבדוק, אם בדקו במקרה וראו קצת אדום שבדרך כלל אינו מטריף, מכל מקום כאן כיון דעל הדורס הוי ריעותא ומטרפין, וכן דעתו נוטה לאסור. וכמבאר היטב בסימן נ"ב גבי מראה ירוק דאם אנו רואין שינוי מראה ואין אנו יודעין ממה זה בא אם מתולדה או מלקותא, אז מסתמא תולין שבא מתולדה וכשר, אבל אם אנו יודעין סיבת הלקותא שממנו הוא בא אז שינוי מראה מטריף.

וזה הוא גם כן כוונת הש"ך לענין צומת הגידין, דאם יש שינוי מראה ואינו ידוע שיש כאן לקותא צריך שיהיה דם או ריקבון, כי תולין את השינוי מראה בתולדה, אבל אם אנו יודעין שיש כאן לקותא שגרם לשינוי מראה כמו בסימן נ"ה ול"ג, חיישין שמזה בא השינוי מראה, וכיון שהבשר לקוי קצת ונשתנה מראיתו הרי זה כאילו נתמסמס ונרקב.

ובן ראיתי בלבושי שרד (סימן ו' ס"ח) שכתב כך, וז"ל, נ"ל מסברא דכל

שלמעלה יש נפוח ונמשך גם כן עד מקום צוה"ג, אע"ג דשם ליכא רק שינוי מראה, וכבר נתבאר בס"ק י"ב דבשינוי מראה א"צ בדיקה כלל אפילו הכי בכהאי גוונא הוי שינוי מראה ג"כ ריעותא, ודינו כאילו היה גם במקום צוה"ג אותו הנפוח, ודמות ראייה לזה ממה שכתב הט"ז סו"ס ל"ג לענין היכא שיש לקותא בעור החיצון של הוושט ובעור הפנימי ליכא לקותא רק יש בו רושם חולי קצת אף דאם היה אותו רושם חולי בכל הוושט אינו מזיק כלל וכן אף שעור החיצון הוא לקוי לגמרי ואילו לא היה בפנימי רושם כלל היה ג"כ כשר, מ"מ ע"י שעור הא' נלקה ובשני נראה רושם חולי דיינינן לאותו רושם כלקותא יעו"ש. הכי נמי בהא אף דהנפוח אשר למעלה ממקום צוה"ג לבד כשר, וכן שינוי מראה לבד אף במקום צוה"ג כשר גם כן. מ"מ בצירוף שניהם דהיינו שלמעלה ממקום צוה"ג יש נפוח ובמקום צוה"ג יש שינוי מראה דיינינן לאותו שינוי מראה כלקותא, והוי ליה כאילו אותו הריעותא אשר למעלה ממקום צוה"ג היה גם במקום צוה"ג, כן נ"ל, וק"ל, עכ"ל.

ובן פסק להלכה הנודע ביהודה חלק יו"ד מ"ק סי' י"ג וז"ל שם אמנם בעובדא דילן שהאבעבוע והבשר לקה פשיטא דטריפה וסתם אבעבוע כשיש לה שינוי מראה, ובפרט מראה שחור, נ"ל דה"ל לקותא, וטריפה, רק שיש לחתוך אם שלט מעבר לעבר ואף שליקוי הבשר לא שלט מעבר לעבר כיון שאנו רואין

מנחת יצחק חלק ז' סימן נ"ב וז"ל: הארכת להביא דברי החסד לאברהם הנ"ל, משום דנפ"מ הרבה לנד"ד, דהנה מה דאתאן מינ"י מה דמטריפין בנפוח ונצרר הדם משום דאין בקיאיין בבדיקה, הוי משום דהתחיל מעשה הטורף, על זה שפיר העיר בס' דעת תורה שם (ס"ק ו'), דהרי הא דמטריפין בנפוח ונצרר הדם מיירי כשהבשר נפוח ולא הגידין עצמן, וגם בלא ניכר שום ריעותא בגידין מטריפין עיין שם. ועי' עוד שם וז"ל ומבואר בלבושי שרד (טריפות עצמות סי' ו' סעי' י"ג) להתיר דוקא אם יש הפסק בשר שלם בין מקום המכה לצוה"ג, ואז א"צ לבדוק הצוה"ג כלל, אבל אם המכה מגיע אל הגידין ונגלה להם, אעפ"י שהגידין ניכרין היטב, טריפה בעוף דק ול"מ בדיקה עיין שם, ובאמת כתב בדע"ת שם דבתוך שיעור אצבע ואצבעים (דלמעלה מזה מקילין דאין בעוף צוה"ג) לא יצויר הפסק בשר עיין שם, עי' גם בקנה בשם ח"ב סי' מ' ס"ק ב' וז"ל הנה מבואר מלשונם להדיא דאעפ"י דלא ניכר הריעותא בהגידין עצמן אלא שניכר הריעותא בין הגידין חיישינן ג"כ לפסיקת אחד מהגידין היינו דאפי' אני רואה הגידין שלימים מטריפין דאא"ב וחיישינן שנפסק אחד מהגידין וחזר ושנה הדברים בחלק ב' (סימן מ"א אות ד' ד"ה והפוסקים) דכשיש ריעותא במקום צומת הגידין לא הוה חיישינן מסתמא שנלקה טפי ממה שאנו רואין אי לאו משום דאין אנו בקיאיין במקום צומת הגידין וכן נמי לא הוה חיישינן שסופו להתקלקל יותר

לקותא בבשר היא הוכחה שבא מזה שינוי מראה וכיון ששינוי מראה שלט מעבר לעבר טריפה.

הרי מבואר לנו מכל זה כי בכל מקום שיש לקותא ושינוי מראה, הרי זה כנתמסמס הבשר ודינו כריקבון, והדבר פשוט דדלקת נחשב כלקותא, ומי שמכיר אפילו בקצת האיך נראה שוק רגיל שלא שלט בו שום לקותא מבחין מיד שיש במקום זה בשר ורירים לקויים, ואם הוא מתפשט עד הקרומים שסביב הצומת הגידין (כמו שהבאנו לעיל מדברי המנחת יצחק בשם הדעת תורה שמשביב צומת הגידין אין בשר כלל, ובתוך שיעור אצבע ושני אצבעות לא יצויר הפסק בשר), הרי זה לקותא במקום צומה"ג וטריפה.

וגם מה שיש שרוצים להתיר אף אם הלקותא מגיע למקום צומה"ג, כי לפי דבריהם אינו טריפה עד שמגיע גם בצומה"ג עצמו. זה אינו נכון, עיין במהרש"ל שם שהביא בשם האבי עזרי שאם יש לקותא או חתוכה בארכובה ששם צומת הגידין אסור ע"ש, הרי להדיא דגם במקום צומת הגידים פסול דהרי הארכובה הוא רק מקום צומה"ג אבל אין שם גידים עצמן. ועי' גם בדעת תורה סי' נ"ו סעי' ד' ס"ק ו' וז"ל מ"ש דבנשבר או נשמת לא היחל מעשה הטורף ונשחטה התרה משא"כ בנפוח ונצרר הדם דנמצא ריעותא בגידין עצמו, ליתא התם מיירי כשהבשר נפוח ולא הגידין עצמן וגם בלא ניכר שום ריעותא בגידין עצמן מטריפין. ועי' גם בשו"ת

החומר כבר מיתקרי ריעותא ודלקת ולחשוש על לקותא במקום צומת הגידים.

לא ידעתי מאיפה דנו דבר חדש אשר לא שמענו ולא ראינו עד היום, וחידשו כי ריעותא הוא דוקא דבר המשתנה לגריעותא מיום ליום, ומאיזה פוסק ראו הלכה כזו, ולא בדבר שמעלה ארוכה לאחר זמן, הלא חז"ל קבעו שכל ספק טריפה צריך לעבור י"ב חודש לצאת מידי ספק, ועד שנה היא בכלל ספק טריפה אפילו אם נעלם הריעותא, עיין בפרי חדש בסי' נ"ה (ס"ק כ"ז) ועיי"ש בפרי תואר דאפילו אם נתרפא נשארה באיסורה וכל שכן בלא נתרפא.

ואדרבה אם כנים דברים שנתרפא לאחר זמן אתה מוסיף חומרא על חומרא, דאם חוששין לשמא הבריא אז אפילו עם הלקותא לא הגיע עד מקום צומת הגידין יש לחוש לשמא הבריא והגיע עד צומת הגידין וקילקל הגידין כמבואר בסימן ל"ג.

ועיין בשו"ת דברי חיים (תשובות נוספות סימן ו) שהשיב על מאן דהו שרצה להקל על פי סברות מהיכן בא בשר קמוט או שינוי מראה בושט, והשיב לו וז"ל, ולא זה דרך הראוי בהוראה כי בדורותינו אין אנחנו יודעין טעם לומר בטריפות שמחמת זה נעשה, ורק הראשונים או גדולי הדור המה רשאים ולא אנו חסרי דעת, ובכל גררא איסור דאורייתא שומעין להמחמיר, ולא תשמע למקצת מורים

ויותר. ע"כ. ומבואר מדבריו דכשיש ריעותא חיישינן מחמת זה בעצמו שקילקל הגידים מאחר שאין אנו בקיאים, ולא רק אם נמצא לפעמים פסיקת גידין חיישינן לכך. וכן כתב עוד שם (סימן מ' אות ג' ד"ה אלא) דאין אנו בקיאים להבחין אם שלטה החולי בצומת הגידין, דבבשר ניכר החולי טפי מבצומת הגידין עצמו וכיון דשלטה החולי סביב הגידין חיישינן ג"כ להגידין עצמן. ע"כ. וכן מבואר עוד בספרו (ח"ב סימן מ' אות ב') דאפילו אם הריעותא שבמקום צומת הגידין עוברת על ידי הדחה ולא נשאר שום רושם מהריעותא עדיין הוא נשאר בטריפותו אע"פ שלא ניכר שום ריעותא בהגידין עצמן. ע"כ. על כן פשוט שאף מהאי טעמא לבד דיש כתם במקום צומת"ג יש לאסור דהכתם הזה בא מחומר הזריקה ועושה דלקת במקום הזה א"כ דינו כרעותא במקום צומת"ג שאין אנו בקיאים לבדוק בזמן הזה וטריפה.

ועד היו אלו מן המתירים האומרים, דכיון שהנפחות נתהווה מהזריקות וזה קורה רק מיד כשנכנס החומר בעוף, והמציאות היא שאינו ארס המחלחל ומשתנה לגריעותא מיום ליום, אין לזה שייכות לכל מיני ריעותות ודלקות שמכלים הבשר, כי בעוד שבכל ריעותות כל זמן שאינה מעלה ארוכה משתנה לגריעותא מיום ליום, ואילו כאן אין החומר משתנה לגריעותא, ולפי דבריהם אין בזה שום סברה והגיון לומר שעצם

מלפני שלושה שבועות. הרי שהמציאות הפוכה היא לגמרי, ממה שהם מבקשים לומר. אלא שבדרך כלל מן הנמנע לעמוד על זה, כי שוחטים את העופות מיד לאחר מכן, וכל החילוק בין העופות, מהתחלת שחיטת העופות במשק אחד, עד שמסיימים לשחוט כל העופות שבמשק זה, הוא ב' או ג' ימים. ומן השמים סייעו בעדנו בסייעתא דשמיא מיוחדת שנתאחרה השחיטה, מחמת ימי חג הפסח, לפנייהם ולאחריהם, בין העופות הראשונות שבמשק זה, לשחיטת העופות האחרונים במשק אחד, בכמה שבועות, ועל ידי כן ראינו להדיא בעינינו כי הלקותות הולכות ומתחזקות ככל שעובר הזמן.

היוצא לנו מכל דברינו אלו שאין לנו לחדש סברות בדברים כאלו, אלא בכל מקום שיש שינוי מראה ולקותא בבשר הרי זה נחשב כריקבון, וכיון שהריקבון מגיע עד צומת הגידין למטה אין אנו בקיאים לבדוק הגידין, והעוף טריפה.

וביותר לאחר שהתברר לנו העובדות כי הסיבה שיש כיום לרוב עופות כתם זה למטה בשוק, הוא מחמת שאין המזריקים נזהרים ומזריקים הזריקה לתוך צומה"ג, הרי אין איסורו מחמת ריעותא ולקותא שיש בצומה"ג, אלא מחמת נקב וחתך בצומת הגידין, שבודאי טריפה לכו"ע, וכיון שהם מזריקים הזריקה במקום צומה"ג יש לחוש לפסיקת גידין מחמת המחט, וכמבואר בחכמת אדם

קולות מדעתם או מספרים חדשים, כי המה עתידים ליתן את הדין, עכ"ל.

ובן כתב גם בתבואות שור (סוסי" כ"ט) דאין למורה להקל בשום ספק בעולם כי אם המפורש בפוסקים, דאין לשוקל לשקול במאזני צדק אם הספיקות שקולים, גם איזה נקרא ריעותא ברורה ואיזה לא, ובקל יכולים לטעות באלה, ואין להורות בזה כי אם לצורך גדול ובעיון היטב עם חברי המקשיבים, ועפ"י שיטת המחמירים, דדאורייתא הוא. ע"כ.

ומעתה הלא דברים ק"ו, ומה לפני שלושים שנה, כשהיה עיקר השאלה רק על חלק החומר שנזל מלמעלה עד למקום צומה"ג, אסרו בשעתו בעל הקנה בושם זצ"ל וכל וועדי הכשרות שעסקו בכשרות העופות, ונימוקם עמם כי חלק זה שנזל למטה גורם לדלקת במקום צומה"ג, על אחת כמה וכמה באופן שכל החומר שהכניסו לשם נמצא במקום צומה"ג עצמה, בודאי שיש לאסור.

וביותר שמן השמים סייעו בעדנו, כמו שכתבנו בתחילת דברינו, שבאותו משק עופות שהלכנו לבדוק את הזריקות, נשארו כאלף עופות, שהבאנו לשחיטה כעבור כמה שבועות, ונוכחנו להדיא, כי כל אלו העופות שהיה בהם הלקותא, התחזקה הלקותא והלכה וגברה, עד שנעשתה לקותא הרבה יותר חזקה, וראו להדיא שנפסקו גידים ונאכל הבשר ונימוח הרבה חזק יותר ממה שהיה

בשו"ת מנחת יצחק חלק ז' סימן נ"ה בענין זריקות בתרגולי הודו

בס"ד

יום ג' בלק תשל"ז לפ"ק ירושלם עה"ק

הנה ביום אתמול נתפרסמה הודעה עפ"י הוראתינו בענין זריקות בתרגולי הודו (אינדקס). היות שבביקור רבנים במדרגות ובלולים של הודיים שאינם מזריקים לא בצואר ולא בחלל הגוף רק בשוק השמאלי, נתברר שגם באלו יש חשש של פגיעה בגידים, ע"כ אנו מודיעים כי ההודיים שיש עליהם בלאמבע עם חותמת הבד"ץ הם אלו אשר לא הוזרקו לא בצואר ולא בחלל הגוף, אמנם בנוגע לחשש פגיעה בגידים אנו מודיעים הוראת הבד"ץ שליט"א כי עד להודעה חדשה יש לעשות בדיקה בצומת הגידים שבשוק השמאלי ע"י רב או מו"צ לאחר השחיטה.

לאחר בירור הפסק, מסיק המנח"י להתיר רק בכמה תנאים, א' עופות הודו משום שבאלו בקיאים אנו בבדיקה, והבדיקה צריכה להיות הבדיקה ע"י רב או מו"ץ דיין. ב' שלא התיר רק באופן של הפסד מרובה. ג' שיהיה ודאי קרוב לחצי עצם. ד' שמומחים יעשו זה. ה' כל ההיתר הוא רק על לעבר אבל על להבא מותר רק כשבודאי נעשתה הזריקה למעלה מחצי עצם.

כל זה כתב בהודו, ואילו בעופות פטם מסיק להלכה בח"ז סי' נ"ג לפי כל

(שער איסור והיתר כלל כ"ד דין ט"ו) שכתב, אם יש שם חתך במקום צומת הגידין זה בא מעשה לידינו והטרפנו. ולא גרע משבר במקום צוה"ג שמבואר בסימן נ"ה דאף דבשבר אל שבר יחדיו ידבקו העוף כשר, אבל אם הוא במקום צוה"ג טריפה, דמכיון שהיה שם שבר יכול להיות שנקרעו הגידים ואנן לא בקיאים בבדיקת צוה"ג, הרי כי בנקב שנעשה ע"י מחט פשוט שלכו"ע עופות אלו הם טריפה, ואין מקום לעורר על טריפותם.

ובן כתב הש"ך להדיא בסימן נ"ו ס"ק ד' כי אף שנפסק בש"ע כאן סעיף ד' נפסקו או ניטלו כנגד הערוקם, כשרה. כתב הש"ך דנשבר העצם במקום הערוקם עצמו טריפה [אפילו לא יצא לחוץ, שאז מטעם שבירת העצם לא היה נפסל, וגם כי וכן שם עדיין אין זה מקום צומה"ג, מכל מקום כיון שנשבר סמוך כל כך לצוה"ג, א"א להבחין שלא נפסק אחד מהצ"ג למעלה מזה] יש לחוש לשמא נפסק אחד מצומת הגידין, טריפה. ועיי"ש בפרי מגדים והיינו שיש לחוש שמא מחמת השבר איתרע קצת למעלה בצומת הגידין ואין אנו בקיאים. ועיי"ש באם לבינה ס"ק י"א דקוץ או מחט מקום צומה"ג טריפה.

וראיתי לצרף כאן דעתו של מרן בעל המנחת יצחק זצוק"ל מה שכתב בעניני הזריקות בתרגולי הודו. ודברי בעל שבט הלוי במכתבו לבעל המנחת יצחק.

למעלה מצוה"ג ככל הנזכר לעיל כנלענ"ד.

מבל דבריו אלו נלמד לנידון דידן כי הזריקות שנעשים על ידי פועלים תאילנדים שאינם מקצועיים ואין להם שום מומחיות כלל, ואינם זהירים במלאכתם, ורק פועלים למהר עבודתם ולגמור מהר ככל האפשר, ומדובר בעופות ולא בתרנגולי הודו, והתברר להדיא כי רוב הזריקות הם עושים מחצי עצם ולמטה, [ונכמו שכתב שם בחלק ז' סימן נ"ה שכמה מחברי הביד"ץ בדקו את הדבר, ונוכחו כי רוב הזריקות נעשים מחצי עצם ולמטה, ולא כמו שאמרו מומחים ממשד החקלאות, וביניהם אף חרדי אחד, עיי"ש], הרי שהעופות נאסרו בדיעבד, וכל שכן שהם אסורים להבא.

ונראה מכל זה למסקנת הדברים כי כהיום שעושים הזריקה בשוק, ואינם נזהרים שיעשו את הזריקה למעלה מחצי העצם, אין להתיר העופות כלל, עד שיסדרו השגחה טובה ומיוחדת שיעשו הזריקות למעלה מחצי העצם, ואז יתירו העופות על ידי בדיקה בכל אחד ואחד אם אין דלקת במקום צומה"ג, ומן השמים יסייעו בעדנו להימנע ממאכלות אסורות.

לבסוף ראיתי לנכון לצרף דברי בעל השבט הלוי, שכתב למרן בעל המנחת יצחק, בעת הגיעו לכהן כסגן הראב"ד בירושלים, והיה אז בעיצומה שאלת הריאות.

השו"ט שם דבעופות שמגדלים לפיטום דשוחטים אותם לפני י"ב חודש וגם אין מטילים ביצים, ע"כ לא שייך לצרף ההיתר של אומן אין מרע אומנותו שהרי רואים שרוב חיים י"ב חודש ובעוף פטם הרי לא חיים י"ב חודש, ומסיק שם:

א' אותם שידועים שהזריקו בהם, שיש לחוש לנקיבת איברים הפנימיים ומכל שכן אם יש לחוש לנקיבת הסימנים, אין להתירם, אפילו כשאומן עושה.

ב' אותם שאינם ידועים אם הזריקו בהם ובאיזה מקום הזריקו מעיקר הדין יש להתירם, אך מצד מדת חסידות יש להחמיר לא לאכלם בכה"ג.

ג' לכתחילה יש לדקדק לקנות מאותם שידועים שלא הזריקו בהם כלל, או שידוע שהזריקו בהם רק בשוק למעלה מצוה"ג וכנ"ל.

ובנידון דידן שבודאי מזריקים מחצי העצם ולמטה, ויש לחוש שפגעו בצומה"ג בודאי אין להתירם].

וחזר וכתב דבריו בשו"ת מנחת יצחק חלק ז' סימן נ"ד וז"ל:

תבנא לדינא דהביצים מותרים בלי שום חשש ופקפוק כלל, אכן בעופות המיועדים לפיטום שאינם מניחים ביצים, ושוחטים אותם קודם י"ב חודש, בודאי יש לדקדק ליקח רק מאותם שלא הזריקו בהם, או שיש לברר ע"י משגיחים, או שבעליהם אנשים יראים שיש לסמוך עליהם, שאינם מזריקים בהם רק ברגל

כבוד יידידנו הדגול הרב הגאון הגדול
עמוד ההוראה כש"ת מוהר"ר יעקב
יצחק וייס שליט"א סגראב"ד ירושלים
תוב"ב

אחרש"ה"ט ושתה"ג בכבוד הראוי
ראשית דבר הריני לברכו
להכנסו בעובי ההוראה בקרית מלך רב
ירושלים עיה"ק העיר רבתי עם רבתי
בדעות- דעות תורה וי"ש, ויה"ר שיהיה
ביאתו שם למזל וברכה ויזכה להפיץ
מעיינותיו חוצה כאשר עם לבו הטהור.

ועל עתה באתי היות אחד מידידי סיפר
לי שכ"ת עוסק בין השאר גם בבירור
ענין טריפות ריאה של עוף הנפוץ הרבה
אין דעתי פנוי להכנס כלל בחלק מו"מ של
הלכה בענין זה ואקוה שבחיבור על יו"ד
אדבר בזה אי"ה, וכתה"ג שליט"א
והרבנים שבירושלים כטוב בעיניהם יורו
וד' אתכם. אבל זאת מצאתי עצמי מחוייב
ועומד להעיר אופן מעכ"ת היות שבמשך
שנות ההוראה פה ראיתי מעשה אלפים
הרבה מגדונים האלה, וראיתי מעשה
ונזכרתי הלכה כי טריפות העוף ע"י ריאות
שכיח יותר מטריפות הריאות של בהמות,

וזה ע"י מחלות ידועות ובפרט מחלה
אחת ממארת שמהפכת קשר הריאה אם
הוא מבשר לובן הדומה לחמאה
במראיתו, ומי שבקי בזה יכול להכיר גם
תחילת טריפות זה גם כשעדיין לא נתפתח
כל כך, והוא ק"ו מבשר שהרופא גרדו וזה
כבר נהפך לבשר, וגם מצד המראה עצמו,
ואם יאמר שלא שלט בעורות הריאה, וגם
יש בריאות העוף פה מקרים אחרים שיש
בהם חשש טריפות דאורייתא וקלי הדעת
רוצים להעלים עין מזה ובטענת שוא של
דברי הרמב"ם הידועים שמעולם לא
בדקנו ריאה של העוף וכבר הוכחתי
במקום אחר טעותם ובעו"ה רוב מורי
הוראות אין בקיאים בהלכה ובפרט
בהלכה זו, ויקרע לב האדם באיזה קלות
דעת רוצים להרים ראש בטריפות זה,
כאמור אין ברצוני כלל להכנס בחלק
ההלכה בזה, רק מצאתי עצמי מחוייב
ועומד להביא שורות אלו לפני מעכ"ת
שליט"א.

הריני ידידו דוש"ת ומכבדו כערכו הרם
מצפה לישועה קרובה
שמואל הלוי ואזנר

סימן י'

תשובת מרן הראב"ד הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א [להגאון רבי ברוך רושגולד שליט"א]

הראוני מכתבו בצירוף מאמר מספרו שבו תמה למה כשרות של בד"צ העדה החרדית מקפידים לשחוט רק מעופות שעשו להם זריקת חיסון בגובה השוק. ותמה למה לא נשנה להזריק בחלק העליון שבחזה וכנהוג בשאר הכשרויות כאן. ותוכן דבריו שבזריקה בחזה אין לחשוש כלל שהמחט (שאורכה שש מילימטר) תגיע לריאות שנקיבתן במשהו שהרי הריאות דבוקות לצלעות שבגב העוף ולא שייך במציאות שתגיע המחט מהחזה לריאות שבגב העוף, ולדבריו החשש בזריקה בשוק הוא פי כמה וכמה מהזריקה בחזה שהרי זריקת החיסון עושים באפרוחים קמנים (ביום השנים עשר לבקיעת האפרוח) ובין המקום בשוק שמזריקים בו עד מקום צומת הגידים מבדיל הבדל קטן, ועלול הנכרי המזריק לטעות ולהזריק למטה יותר נגד צוה"ג, ואז כמעט מן הנמנע שלא יפגע באחד מהגידים מאחר שהמה צמודים לעור ויש הרבה גידים שמחמת דקותם יפסקו ע"י דקירת המחט (ועכ"פ יפסק רוב הגיד ונטרף בזה כמ"ש בשו"ע סי' נ"ו ס"ח), משא"כ כשמזריקים בחלק העליון של החזה במחט שאינה ארוכה יותר משש מילימטר ומכוונים את המחט בכיוון צדדי שיכנס בין העור לבשר ("תת עורית") אין לחשוש שהמחט תחדור לחלל הגוף, וגם שכיוון שתחת הבשר יש את עצם החזה מרגיש הגוי המזריק היכן המקום הזריקה ואין לו מקום לטעות עכת"ד.

והנה כפי מה שכיררתי אצל המפקח הממונה על הזריקות מטעם העדה החרדית הרי שגם זריקה "תת עורית" בעצם החזה במחט של שש מ"מ אם יזריק בקצוות העצם ולא באמצעיתו עלול שחוד המחט תגיע לזושט – כשיזריק בקצה העצם לכיוון הראש, או למעיים – כשיזריק בקצה העצם לכיוון מטה, ורק כשמזריק באמצע העצם אז אין חשש שהמחט תגיע לאיברים הפנימיים, וכל מש"כ שהנכרי שמזריק מרגיש בעצם החזה אין לו מקום לטעות בו לא הועיל בכך כלום, דגם אם מרגיש בעצם החזה עצמו עדיין יכול לטעות ולהזריק בקצוות העצם שאז עלול המחט שיגיע לזושט או למעיים.

ולכן אנו מעדיפים שיזריק בגובה השוק שאז החשש שיטעה הנכרי המזריק במקום הזריקה הוא פחות הרבה מאשר החשש שיטעה כשמזריק במקום החזה מכמה טעמים, הרא, שהיכן **מקום גובה השוק בעוף הרי זה נראה מבחינך וא"צ למשש ולכן אין כ"כ לחשוש שהמזריק יטעה, ויכול המשגיח לפקח בקל על הנכרי שיעשה הזריקה במקום גובה השוק, אבל כשמזריקים בחזה אין ניכר מבחינך היכן הוא מקום עצם החזה, וצריך המשגיח למשמש בכל עוף ועוף לידע היכן הוא מקום עצם החזה, (או לסמוך על הנכרי המזריק שכמובן אין רצונינו לסמוך עליו). ובפרט שכמשנ"ת הרי גם במקום העצם א"א להזריק בכולו אלא באמצעיתו בלבד, ואין היכר ע"י מישוש בעצם לידע היכן הוא אמצעיתו והיכן הוא הקצוות, ורק צריך המשגיח לשער באומדן הדעת היכן הוא האמצע (ויש פעמים שהעוף רך מדאי ואז אפי' ע"י המישוש קשה להבחין היכן הוא בכלל מקום העצם). ועוד, שהרי הזריקה נעשית באפרוחים קטנים בני י"ב יום שאבריהם קטנים ביותר, וכל המקום הראוי אצלם להזריק הוא שיעור מקום מועט ביותר, ולכן אנו מעדיפים שיזריקו בשוק, שמקום הראוי בחזה הוא מצומצם בהרבה מאשר מקום הראוי לזריקה בשוק, ולכן כשמזריק בחזה אילו יטעה המזריק במקום הזריקה אזי בסמיה קלה עלול כבר שיעבור גבול המקום הראוי לזריקה אבל בזריקה בשוק אזי גם אם יטעה ויסטה במעט מהמקום שהורו לו להזריק מ"מ אין בו חשש שיעבור המקום הראוי לזריקה.**

ולכן שפיר אין רצונינו לשנות מכפי מה שהנהיג הגאב"ד בעל המנחת יצחק צ"ל ועמו הגר"מ ברנדסדורפר צ"ל להזריק בגובה השוק. ואנו משגיחים היטב על המזריק שיזריק דוקא במקום שהורו לו שאצלינו קל לפקח וכמשנ"ת (ומה שמוציאים לפעמים חומר החיסון נגד צומת הגידין אי"ז מפני שהזריקו לו במקום הגידין אלא זה מפני שהחומר שהוזרק למעלה בראש השוק יורד מלמעלה למטה נגד הגידים).

ומה שמועין עוד במכתבו שהרופאים מעידים שאם מזריק בחזה ופוגע באיברים הפנימיים הרי"ז מת תוך זמן קצר עוד קודם שיגדל ויהיה ראוי לאכילה הנה אין רצונינו לסמוך על עדות הרופאים שמצוי שעדותם הם עפ"י השערות וניסויים וכיו"ב ואין זה מספיק לדין לסמוך על כך בודאות שתמיד כן הוא.

ומה שמעורר עוד על מה שנלקח הקרום שעל הגיד מפני חומר החיסון ומביא מדברי הלבושי שרד וכו', הנה ידע כת"ר שאחר שקיבלתי מכתבו, קראתי לראש

הבודקים וכן לרבני השחיטה והראיתי להם מכתבו, והם העידו לי מה שראו בעיניהם אצל מאות אלפי עופות ששחטו אצלנו ואחר ששמעתי עדותם חזר ונתברר לי שאין לחשוש שע"י חומר החיסון נטרף העוף, וביארתי ד"ו בתשובה בארוכה ואעתיק לו התשובה הנ"ל.

וז"ל "אודות מה שיצאו עוררין על העופות שבשחיטת בד"צ העדה החרדית, ומענתם שכיון שהבד"צ מקפיד ליקח עופות רק מאלו שעשו להם את זריקת החיסון בגובה השוק וכחוראות בעל המנח"י זצ"ל והגר"מ ברנדסדורפער זצ"ל, ופעמים שהחומר לא נספג לגמרי בשוק רק מחלחל למטה נגד מקום הגידין ומתקלקל שם הקרום, וע"כ הם מוענים שהקלקול בקרום נחשב כרקבון וכיון שכן אית לן חשש שמא נתפשט הרקבון עכ"פ בגיד אחד עד שדינו כנפסק והוא טריפה, ומאחר שאין אנו בקיאים לבדוק הגידים ולראות שלא נלקו צריכים להטריף העוף. וכמש"כ הרמ"א (סי' נ"ו סעיף ט') "דאין אנו בקיאים בבדיקת צומת הגידין של עוף, ולכן בכל מקום דאיכא מכה במקום צוה"ג אפי' אינו רק נפוח ונצרר הדם מאחר שהיה צריך בדיקה ואין אנו בקיאים בעוף הוא טריפה". והביאו מש"כ הלבושי שרד (סי' ו' סוף סעיף י"ד) דאף אם לא שלט הרקבון בגידים עצמם, ורק נרקב הבשר שמכיב לגיד עד הגיד עצמו ג"כ יש להטריף העוף. ופירסמו עוד שבדקו עופות שבהכשר הבד"צ ומצאו שהגידים ניזוקו וזה הוכחה לדבריהם שאכן חומר החיסון פוגע בגידין עכת"ד העוררין.

הנה דע דמה שהעוררין טענו שראו בעצמם עופות שבהשגחת הבד"צ וראו שהגידין ניזוקו. הנה העידו לפני בודקים מומחים בשחיטה שלנו שראו מאות אלפי עופות שהצטבר אצלם חומר החיסון על הקרום שבמקום הגידים ובכולם כשקילפו הקרום ראו שהגידים שלמים ובריאים לגמרי. וואני בעצמי הלכתי לבית השחיטה וראיתי ארגז עופות שהיה בהם שיירי החומר על הקרום ונוכחתי לראות דכשקילפו הקרום ראו הגידים שלימים ובריאים. וביותר דע, דהנה עושים הזריקה רק באחד מרגלי העוף, והנה לאחר שקילפו הקרום מעל שני הרגלים אין יכולים כלל להכיר באיזו רגל עשו הזריקה, כיון שאין החומר מגיע עד לגידים וכ"ש שאינו מזיק לגידים. (ורק במקרים בודדים ממש רואים החומר על הגידים מפני שפעמים בודדות המזריק הכנים מחט הזריקה בעומק בין שרירי הרגל ולכן נטף חומר החיסון על הגידים עצמם, אבל גם בכח"ג ראו שהגידים שלימים ובריאים ללא שום פגם).

והעידו לי עוד שאפי' במקרה שנתקשה החומר היטב ונקפא והוא דבוק היטב על הקרום וקשה להסירו, מ"מ ראו בכירור שאם מקלפים הקרום במומחיות רואים שהגידים שלמים ובריאים לחלוטין וא"א להכיר כלל באיזו רגל עשו הזריקה בעוף. (ורק מי שאינו מומחה לקלף והוא מושך בחזקה את החומר להסירו מעל הקרום אזי ע"י משיכתו ניתק הגיד במקום חיבורו לבשר (ולא במקום הגידין) יחד עם החומר שעל הגיד).

ומה שהעוררים העידו שהביאו לפניהם עופות בהשגחת הבד"צ ופתחים וראו בעצמם גידים שניזוקו. הנה העיד לי בודק מומחה שבשחיטת הבד"צ שמה שהעוררים ראו כן היה זה בגלל שמי שאינו מומחה פתח הרגל במקום צוה"ג, וכשאינו מומחה עושה כן אזי בדרך כלל נראים הגידים כמו שניזוקו. אבל אצלינו שבודק מומחה עושה כן מעולם לא ראו גידים שניזוקו, (והראו זאת בחוש לעוררים שאם פותח בודק מומחה אין רואים כלל גידים שניזוקו). ומה עוד שעל פי רוב העוררים ראו עופות שיצאו מבית השחיטה שאז כבר רגל העוף נחתך מהעוף ולכן אין מכאן שום סרך הוכחה שכך היו נראים הגידים גם קודם השחיטה, שהרי תמיד בריאות ושלמות הגידים הוא רק בעוד הרגל מחובר לגוף אבל זמן מועט אחר שנחתך רגל מהעוף ומתכווצים הגידים ולפעמים נראים כניזוקים וכיו"ב.

ומה שהעוררים טענו שע"י החומר נרקב הקרום וכיון שכן יש לחוש שנתפשט חלקותא גם לגידים, ומאחר שאין אנו בקיאים בבדיקת הגידים יש להטריף העוף וכמ"ש בלבושי שרד הנ"ל. (והוסיפו עוד למעון שבעופות אלו יש שינוי במראה הקרום למראה לבן זהו משום שאכן ע"י החומר נרקב הקרום ומחמת הרקבון נשתנה מראה הקרום).

הנה דע דכיון שהקלקול בקרום הוא רק קלקול מעט ולא נתקלקל הרבה עד כדי שהקרום יתפורר וכדרך בשר רקוב, (וכפי שהעיד לי בודק מומחה שבשחיטת הבד"צ, שבכל העופות שהיה בהם ליקוי בקרום מחמת חומר החיסון היה זה רק קלקול מעט ועדיין לא הגיע למצב שהקרום מתפורר) לכן אין זה בכלל רקבון. (ומה שהעוררים חששו שמא השינוי מראה בקרום למראה לבן זהו בא מחמת שיש רקבון הקרום, הנה דע שרופא מומחה העיד לנו שסיבת השינוי מראה אי"ז כלל מחמת הקרום, והוא רק מפני שהחומר עושה "גירוי" לגוף וכתגובה לגירוי הגוף מפריש הפרשות במראה לבן וזהו סיבת מראה הלבנונית שעל הקרום. ומלבד כ"ז הרי כיון שמפרי בפומקים (ש"ך סי' נ"ו סק"א וט"ז שם סק"ה) שאם אנו רואים שינוי מראה ואין אנו רואים

רקבון אין לחשוש להטריף העוף. וא"כ בנד"ד שאנו רואים שאין רקבון בקרום אין לנו כלל לחוש מצד שינוי מראה הקרום).

ומה עוד דאפי' אם נימא דהקלקול בקרום הוא כבר בגדר רקבון, מ"מ מסתברא דאף לדידן שמטריפים בנרקב הבשר סביב הגיד כיון שאין אנו בקיאים לבדוק הגידים שלא נפסקו, מ"מ כאן בנד"ד שהדבר חוזר ונשנה עשרות ומאות אלפי פעמים, שיש חומר חיסון על קרום וכשקילפו הקרום לא ראינו איזה פגם בגידים. בזה מסתבר דאין לנו לחוש דמעינו כולי האי, אלא בכה"ג גם לנו יש לסמוך דאכן נכון הדבר שאין שום פגם בגידים והרי"ז שנתברר לנו בבירור גמור ללא שום ספק שאין חומר החיסון מוזיק לגידים כלל וכלל, ולאן אין לנו לחוש כשיש קלקול בקרום מחמת חומר החיסון.

[ודע עוד דמה שיש עוררין שחששו שמא הקלקול בקרום הוא מפני שיש שם דלקת מחמת חומר החיסון, הנה נתברר לנו מרופא מומחה שסיבת הקלקול הוא מפני שבחומר החיסון יש שמן מינרלי וכשבשר נוגע בשמן מינרלי מתקלקל הבשר מעט, אבל אין זה דלקת כלל, וגם לא יכול להיות דלקת ע"י החומר, שאי"ז חומר מוזיק כלל].

וכן מה שהעוררים חששו שאם יש נפיחות קלה בקרום הרי"ז שנלקה הקרום וכמב' ברמ"א (שם) שנפיחות הוא סימן לליקוי. הנה כבר כתבו הפוסקים (שם ט"ז סק"ח ושי"ד סק"א) שאם ראו נפיחות במקום צומת הגידין ופתחו ובדקו וראו שאין רקבון או נימוח אין בזה איסור, וא"כ כיון שביארנו דכאן הקלקול בקרום לא הגיע לגדר רקבון, לכן גם בעופות שהיה בהם נפיחות, (ואגב, ברובא דרובא מהעופות אין כלל נפיחות), מ"מ כיון שפתחו אותם וראו רק קלקול מעט בקרום אין בזה איסור¹.

ולכן מדינא אין לחוש כלל שע"י החומר נטרפו הגידים ולכן יש להכשיר העופות אפילו אם נתפשט החומר עד מקום הגידים ונתקלקל הקרום מעט. אבל בשחיטה

¹ ואגב, דע דמה שביררנו לעיל שאין החומר גורם שום נזק לגידים, הנה גם רופא מומחה אישר לנו שהחומר אינו חומר מזיק ולא שייך בשום פנים ואופן שהחומר יזיק לגידים. וכן מה שביארנו שהקלקול מעט שבקרום אינו עדיין בגדר רקבון, הנה גם רופא מומחה אמר לנו שעפ"י כללי חוקי הבריאות יכול לאשר לשווק קרום זה בחנויות שזהו ממש קלקול קל ועדיין ראוי הבשר לאכילה. וכן אמר לנו רופא מומחה שכאן גם אם יש נפיחות בקרום אין הנפיחות סימן לליקוי כלל, שסיבת הנפיחות הוא מפני שהחומר עושה "גירוי" בגוף, וכתגובה לגירוי מפריש הגוף הפרשות במראה לבן ופעמים שמפריש הרבה ומריבוי הפרשות נעשה מעט נפיחות בקרום.

שלנו אנו מהדרים לצאת מכל נדנוד פקפוק, ולכן אנו בודקים בכל עוף עד היכן נתפשט החומר, ואם אנו רואים שהחומר נמף למטה והגיע עד אצבע במקום צוה"ג אין אנו מכשירים העוף [ענין לבושי שרד סי' ו' סי"ד שמטריפים כשיש לקותא בבשר שמביב לגיד (ובגידים עצמם ליכא קלקול) רק אם הגיע הלכותא תוך אצבע במקום צוה"ג]. והוספנו עוד הידור שאפי' אם אין החומר מגיע עד אצבע בגידים, מ"מ אם אנו רואים שהחומר החיסון דבוק היטב לקרום אין אנו מכשירים העוף (אף שהוברר לנו בבירור שגם כשלכותא דבוק היטב מ"מ אם מקלפים הקרום במומחיות רואים שהגידים שלימים ובריאים ולא הגיע החומר כלל לגידים, מ"מ לעצמינו אנו מהדרים מכל שמץ סרך פקפוק ואין מכשירים אם רואים שהחומר דבוק היטב).

ומה שמוענים למה לא נשנה להזריק בחזה וכשאר הכשרויות כאן ולא נצטרך כלל להיכנס לשאלה אם החומר מטריף העוף. הנה דע שאילו האמת כדברי העוררים שהחומר עלול להזיק לגידי העוף ולכן אין להזריק בשוק, א"כ הרי אדרבה השאלה יותר חמור אם נשנה להזריק בחזה שהוא סמוך לאיברים הפנימיים שאם ניקבו במשהו נטרף העוף, שאז עלול החומר לנמוף ולהתפשט ולהגיע לאיברים הפנימיים ולהזיק להם שינקבו במשהו.

ואנו נמנעים מלהזריק בחזה, עפ"י הוראת הגאב"ד בעל המנח"י זצ"ל והגר"מ ברנסדורפער זצ"ל שחששו דשמא כשנזריק בחזה שמא יפגע חוד המחט באיברים הפנימיים ואם כי דלא פסלו בעופות שהזריקו בחזה אבל העדיפו שיזריקו בגובה השוק ואנו ממשיכים כהוראתם. ואני בעצמי ראיתי היאך שהפועלים עושים הזריקות במהירות ושפיר חששו שאם יזריקו בחזה הרי שלא יבחינו היטב במקום הראוי להכניס המחט באופן שלא יפגע באיברים הפנימיים.

סוף דבר הכל נשמע שהעופות שבשחיטת העדה"ה מהודרים בלי נדנוד ספק, והקב"ה ירחם עלינו שנזכה לעשות רצונו".

ע"כ העתק מתשובה הנ"ל ומזה יראה כת"ר תש"ר להשגותיו על השחיטה שלנו ודי בזה.

סימן י"א

מענה לתשובת מרן הראב"ד שליט"א

בטרם אטול את קולמוסי הדל להשיב כדרכה של תורה על מכתב מרן הראב"ד שליט"א שהגיע לידי ע"י נכדו הג"ר יונה שטרנבוך שליט"א, אמרתי אדברה אשיחה וירווה לי, דבתחילה אירע כולי גופאי (עי' בעירובין סז ע"א) מחמת עשה דכבוד התורה ורציתי לפרוש מכל המו"מ בזה, (ועי' בפסחים כב ע"ב וש"נ) כשם שקיבלתי שכר על הדרישה כך קיבלתי שכר על הפרישה, ובפרט דאני ההדיוט יודע מיעוט ערכי מול אריא דבי עילאי (חולין נט ע"ב) מרן הראב"ד שליט"א, ודרכי החכמה נעלמה ממני, והריני כאפרוח שלא נפקחו עיניו (עי' ביצה ו' ע"ב) מול הדרת גאון ישראל ותפארתו, אולם מכיון דקיי"ל (שבועות ל' ע"ב) דבאיסורא אין חכמה ותבונה ואין עצה לנגד ה', באתי בשורות דלהלן.

איתא בסנהדרין (ז' ע"ב) דרש ר' יאשיה ואיתימא רב נחמן בר יצחק מאי דכתיב בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט והצילו גזול מיד עושק וכי בבקר דנין וכל היום אין דנין אלא אם ברור לך הדבר כבקר אמרהו ואם לאו אל תאמרהו, ר' חייא בר אבא א"ר יונתן מהכא אמור לחכמה אחותי את אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך אומרהו ואם לאו אל תאמרהו, ע"כ.

ויש להבין מה הוסיף ר' יונתן שלא נכלל כבר במאמר הראשון, ומטו בי' משמי' דהגר"א ז"ל ד"כבוקר" הוא כנגד שהדיין צריך להיות פיקח במילי דעלמא כענין הבוקר שהוא ענין פשוט בישובו של עולם וכ"אחותך" זה כנגד החיוב לידע הדין של כל דבר כאחותו אשר מבואר איסורה בתורה.

כמו"כ תשובת מרן הראב"ד שליט"א מתחלקת לשנים (א) בבוקר והוא "המציאות" שבזה מאריך מרן הראב"ד שליט"א ע"פ מה שאמרו לו וכלשונו לאורך כל התשובה, ולכן בראשית אכתוב את המציאות כפי שראו עיני, (ב) "כאחותך" דהיינו שלאחמ"כ אבוא לדון בחלק ההלכתי בין לפי המציאות שראו עיני ובין לפי המציאות שכ' מרן הראב"ד שליט"א, וזהו בבחינת "לשיטתו".

[א]

הגידין הוא בקושי ס"מ על ס"מ, וכשההזרקה בחזה משגיח אחד יכול לפקח על 10 מזריקים משא"כ בהזרקה בשוק צריך משגיח על כל מזריק שישב צמוד לו [מה שאין במציאות] ואולי יחוס אולי ירחם שלא יפגע במקום צומת הגידין, וכמש"כ מרן הראב"ד שליט"א במכתבו מיום ג' ה' אד"ב תשע"ו וז"ל "בעצמי ראיתי" האיק מזריקים במהירות שאי אפשר להסתכל היטב עכ"ל. וגם באם המזריק לא ידייק מצד אחד הוא עלול לפגוע בצוה"ג ומהצד השני הוא עלול להחדיר את המחט בצידי החזה שזהו המקום הכי דק, ולא עוד אלא שהכנסתי את האצבע מתחת בית החזה והצמדתי את המחט והיא לא יכולה לחדור פנימה בזוית ישרה רק בקצה החזה, מקום שלא מזריקים בו בכלל, בשעה שלמעשה הזריקה היא ניתנת תמיד בזוית אלכסונית משא"כ שהזריקה היא במקום צומת הגידין הלא חלק מהגידין צמודים לעור, והעוף נאסר לשיווק ע"פ דין. ולא עוד אלא שהעוף ישאר לחיות עד השחיטה, משא"כ בזריקה בחזה לו יצויר שהחומר יחדור פנימה לחלל החזה מכיון שלעוף אין סרעפת ואין הפרדה בין החזה למעיין, הוא יגרום לתמותה תוך שעות או מקסימום יום, וגם אם מזריקים בשוק במקום הנכון, החומר יכול לחלחל למטה וכמש"כ מרן הראב"ד שליט"א ולעשות צרות צרורות, "נפיחות" "כתמים" "שטפי דם" "רקבון" ולכן מעמידים משגיחים להוציא את הטריפות, ולפעמים יש לולים שלמים שלא שוה כלכלית לשחוט את

ולגופם של דברים מרן הראב"ד שליט"א מאריך בתחילת תשובתו ובסוף תשובתו, לבאר מדוע בשחיטת בד"ץ העדה החרדית מעדיפים להזריק בשוק ולא בחזה, וכל מש"כ הוא לפי מה שבירר אצל המשגיח הממונה על הזריקות, וכפי שכ' להדיא "כפי מה שביררתי אצל המשגיח וכו'", ולאחר כל האריכות לא נחה דעתו עד שכ' וז"ל ולכן אנו מעדיפים שיזריקו בשוק שמקום הראוי בחזה הוא מצומצם בהרבה מאשר מקום הראוי לזריקה בשוק ולכן כשמזריק בחזה אילו יטעה המזריק במקום הזריקה אזי בסטיה קלה עלול כבר שיעבור גבול המקום הראוי לזריקה אבל בזריקה בשוק אזי גם אם יטעה ויסטה במעט מהמקום שהורו לו להזריק מ"מ אין בו חשש שיעבור המקום הראוי לזריקה.

והנה האמת אגיד ולא אכחיש, שנשתוממתי מדברים מופרכים אלו שנאמרו קמיה מרן שליט"א שהם היפך המציאות לכל מי שיראה את הדברים בעיניו, אולם אעפ"כ לאחר קבלת המכתב שהגיע לידי ביום ה' ט"ז במרחשון נסעתי ביום א' י"ט במרחשון ללול במושב "משגב דב" שהזריקו בו לעופות בני אחד עשר יום ומדדתי את מקום החזה שניתן בו להזריק ורוחבו הוא בין 5 ל- 6 סנטימטר ואורכו הוא בין 3.5 ל- 4 ס"מ, משא"כ בשוק בחלק העליון שאפשרי להזריק בו למעלה מצומת

ולפמ"ב את המציאות, אם מרן הראב"ד שליט"א כ' שהוא בעצמו לא היה יכול לעקוב היטב דהמזריקים מדייקים במיקום הזריקות עקב המהירות, וכ' דלכן אין להזריק בחזה, ודבר זה פלא נשגב דא"כ ק"ו בן בנו של ק"ו דא"א לעקוב על מיקום הזריקות בשוק וצ"ע.

ברם האמת כמ"ש"כ דהמציאות דאחר הזריקות בחזה ניתן לעקוב משא"כ בשוק שצריך יותר משגיחים ויותר מעקב וכמ"ש"כ [ומרן הראב"ד שליט"א ראה זריקות שבהשגחת הברד"ץ שמזריקים בשוק ולכן כתב מה שכתב].

וברבר מ"ש"כ מרן הראב"ד שליט"א דאיכא חשש שחוד המחט תגיע לוושט, איברא דאין לי מה להוסיף על מ"ש"כ שכל החששות הנ"ל מופרכים מהמציאות ואפילו מזריק עיוור לא יגיע לשם, ואפילו לא ל"זפק" וגם אם יפגע בזפק מותר שרק נקב ("בגו" דהיינו) בין חיבור הוושט לזפק מטריף ע"י בשו"ע (סימן ל"ג סעיף י"א).

וע"ע לקמן (סימן י"ג) בתשובתו של הגאון רבי נפתלי הירצקא פרענקל שליט"א חבר הברד"ץ העדה החרדית, שכתב ההיפך הגמור וכמ"ש"נ"ת בין להלכה ובין במציאות.

וברבר מ"ש"כ ומה שמוצאים לפעמים חומר החיסון נגד צומת הגידין אי"ז מפני שהזריקו לו במקום הגידין

העופות עקב ריבוי הטריפות מחמת הזריקה בשוק ולא מזמן בשחיטת העדה"ח יום אחד הוטרנר פסל לשיווק את רוב העופות למעלה מעשרים אלף עוף משא"כ בהזרקה בחזה שמעולם לא היו בעיות שגרמו לטריפות עקב ההזרקה שם.

כלל של דבר: "א" אין להשוות כלל את גודל שטח ההזרקה בין החזה לשוק, ב" בצורת ההזרקה באלכסון אין כלל אפשרות שהחומר יחדור פנימה משא"כ בהזרקה בשוק גם אם המזריק לא יסטה החומר יכול לחלחל למקום צומת הגידין, ג" באם בכל אופן החומר יחדור לחלל החזה העוף ימות משא"כ שהוא חודר למקום צומת הגידין, ד" אין אפשרות למשגיח אחד לפקח על שני מזריקים כשמקום ההזרקה הוא בשוק, משא"כ כשההזרקה בחזה. ולא נותר לי אלא לסיים למי שמסר את הנתונים הנ"ל קדם מרן הראב"ד שליט"א, בלשון הגמ' בחולין (נז ע"א) "ומדבריו של בריבי ניכר שאינו בקי בתרגולין", וע"י בשו"ת חת"ס (יור"ד סי' מ"ה) שכ' "והנסיון הוא עד נאמן יותר מכל הסברות הבנויות על ראיות" ע"כ.

ועוד דהנה מרן הראב"ד שליט"א כתב במכתבו (מיום ג' אד"ב תשע"ו) וז"ל ואף שמזריקים במחט קטן, "בעצמי ראיתי" האין מזריקים במהירות שאי אפשר להסתכל היטב, ולכן מגדולי הוראה לא רצו להתיר הזריקה בחזה וכו'.

אלא זה מפני שהחומר שהוזרק למעלה בראש השוק יורד מלמעלה למטה נגד הגידים ע"כ.

הנה כבר כתבתי להוכיח לעיל (סימן ה') דכ"ז נכון שרואים כתם בשוק למעלה ושהוא מחלחל למטה, אולם כשהחלק העליון בשוק נקי וכל הכתם של החומר המוזרק נמצא במקום צומת הגידין, לכאורה בודאי ששם ניתנה הזריקה וכאן נמצא כאן היה עיי"ש. [אולם הדבר עדיין צריך עוד בירור מעשי].

ועתה נבוא לרדן מבחינה הלכתית, דהנה כ"כ לעיל (סימן ח') דהגר"י בויאר והגר"מ אטיק שליט"א ס"ל דאם איכא לול שיש בו מיעוט המצוי של טריפות בצומת הגידין, אין לאכול מכל הלול וזהו מפני שלאחר שנצרך בדיקה ע"פ דין, ואין אנו בקיאים כמש"כ הרמ"א, לכן גם עופות בריאים מאותו לול הם לא רצו להכשיר, והגאון בעל קנה בשם זצ"ל ס"ל דבדליכא שום ריעותא בגוף העוף אנחנו כן בקיאים אם זה בכלל בבית הספק אם לא, אולם ודאי בנידון דידן שיש כתמים במקום צוה"ג בין 60 ל- 90 אחוז שבעל הקנה בשם זצ"ל לא היה מכשיר לולים אלו גם לאחר בדיקה, ובודאי דכל עוף שיש בו כתם צריך לשאול שאלת חכם הבקי בטרופות, ובודאי שגם בעופות הכשרים יש הרבה מהם שלא יצאו מכלל בשר שהורה בו חכם, ועל אחת כמה וכמה

נידון דידן חמור ביותר דבודקי בד"ץ העד"ח לא רואים כלל את הכתמים בבדיקתם שאין הם פותחים כלל בסכין במקום צומת הגידין שבשוק וכמש"כ לעיל (בסימן ח') לבאר בטוטו"ד, ובפרט כשאי אפשר לתת בזה הוראה חד פעמית דהלא חוזק הכתמים משתנה מהזרקה להזרקה ולכן גם הוטרנר כל יום פוסל כמויות אחרות של עופות.

ולכן אין שום ספק דלאחר כל הנסיונות שיש בענין שהם יותר ממאה עדים אין ספק שאם מרן הגאב"ד בעל המנחת יצחק זצ"ל היה חי היה חוזר בו ומורה להזריק בחזה, ואין בשינוי ההוראה פגיעה בכבודו אלא אדרבה זהו כבודו, כמש"כ בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב תשובה קי"ד) ובפרט שאין קדושה במקום השוק ואין בזה הלכה למשה מסיני, וכל ההוראה בזה היה לפי המידע הפרקטי שהיה אז, ופשוט.

זאת ועוד, דהנה בזמן מרן בעל המנחת יצחק זצ"ל, החומר לא היה מחלחל, [ואין לנו תשובה ברורה מה נשתנה שכהיום החומר מחלחל], וגם כשהיו מזריקים לעוף ביום פקיעתו, פועל היה תופס את הרגל במקום צוה"ג ומקרב את החלק העליון למכונה שממנה היה יוצא מחט להזרקה באופן אוטומטי כך שהיה יותר בטוח שלא יהא נקב במקום צוה"ג, ואעפ"כ חשש המנחת יצחק שמא יטעה, ועל אחת כמה וכמה כשהפועל

"בזה מסתבר". ואמנם סמוכים ובטוחים
 אנו שעיני מרן שליט"א כיונים על כל
 מכמני התורה ותורתו תורת אמת, אולם
 בדברים אלו ההכרח לא יגונה מללכת
 בתר המציאות הנראה לעין, וע"כ עלינו
 לבדוק את המציאות היטב, ובראשית
 מבואר בש"ס בחמשה מקומות דאין
 אומרים בטריפה זו דומה לזו, דהיינו דאף
 שבכל התורה כולה מדמין מילתא
 למילתא, אולם "ובלבד שלא ידמה
 בטריפות" (עי' בב"ב קל ע"ב ושי"ט) ע"כ עלינו
 ליהדר שבעתיים בהוראה זו.

ובהקשרם אשאל מקמי' כבוד מרן
 הראב"ד שליט"א דהנה כתב
 הרמ"א שאם יש צרירות הדם [הרבה,
 ש"ך] במקום צומת הגידין, יש להטריף
 כי אין אנו בקיאים בבדיקות, והנה מתוך
 הנסיון "תמיד" כשהיה צרירות דם הרבה
 במקום הגידים, ובדקו, הגידים נמצאו
 כולם שלמים ובריאם וכבר כן מעיד היד
 יהודה (עי' בסימן נ"ו בפירוש הארוך סקכ"ה
 וסוס"ק כ"ז), האם יעלה על דעת מרן
 הראב"ד שליט"א להתיר העוף בגלל
 שתמיד נמצאו שלמים ובריאם וא"כ
 כ"ש בנידון דידן שנמצאו טריפות יותר
 מאשר בצרירות הדם, וכמש"כ פמעכ"ת
 במכתבו מיום ג' ה' אד"ב תשע"ו וז"ל
 ומה שטוענים המעוררים שמצאו והראו
 לאחרים שהגידין ניזוקין, היינו מפני
 שהראו לאחר מליחה שמקלקל הגידין
 "וראיתי בעצמי" שאז שאני וכו', ומרן
 הראב"ד שליט"א לא חזר במכתבו
 האחרון לתרץ שהקלקול מחמת המליחה

מזריק באופן ידני והוא גם תופס את
 "גוף" העוף באופן ידני, כך שניתן
 להזריק בכל מקום הרגל באופן שזה
 ולכן צריך השגחה מיוחדת.

[ב]

עוד כתב מרן הראב"ד שליט"א דאפילו
 אם נימא דהקלקול בקרום הוא כבר
 בגדר רקבון, מ"מ מסתברא דאף לדין
 שמטריפים בנרקב הבשר סביב הגיד כיון
 שאין אנו בקיאים לבדוק הגידים שלא
 נפסקו, מ"מ כאן בנד"ד שהדבר חזר
 ונשנה עשרות ומאות אלפי פעמים, שיש
 חומר חיסון על קרום וכשקילפו הקרום
 לא ראינו איזה פגם בגידים, "בזה
 מסתבר" דאין לנו לחוש דטעינו כולי
 האי, אלא בכה"ג גם לנו יש לסמוך דאכן
 נכון הדבר שאין שום פגם בגידים והרי"ז
 שנתברר לנו בבירור גמור ללא שום ספק
 שאין חומר החיסון מזיק לגידים כלל
 וכלל, ולכן אין לנו לחוש כשיש קלקול
 בקרום מחמת חיסור החיסון.

עוד כתב "וביותר דע דהנה עושים
 הזריקה רק באחד מרגלי העוף,
 והנה לאחר שקילפו הקרום מעל שתי
 הרגלים אין יכולים כלל להכיר באיזו רגל
 עשו הזריקה, כיון שאין החומר מגיע עד
 לגידים וכ"ש שאינו מזיק לגידים" עכ"ד.

איברא דחיל ורעדה אחזני דמכיון
 דלכו"ע יתכן בהחלט שהוראה
 זו היא נגד הרמ"א, ומרן הראב"ד
 שליט"א כותב להיתר מסברא וכמש"כ

בעצם דאסור אם יצא לחוץ, וכ' הרמ"א ואף אם עור ובשר מקיפין אותו מכל צדדיו ואין שם נקב כלל המנהג להטריף כי חלוקים רבים הם בדין חיפוי בשר ואין רבים בקיאים ואין לשנות וכו' וזהו אף שרואים שלא יצא לחוץ ועוד ועוד ודי בזה.

וכן מה שכתב מרן הראב"ד שליט"א דלאחר שקילפו הקרום מעל שני הרגלים אין יכולים כלל להכיר באיזו רגל עשו הזריקה, במחכ"ת יעוויין (לקמן סימן ג') במכתבו של חבר הבר"ץ דהעדה החרדית הגאון וכו' רבי נפתלי הירצקא פרנקל שליט"א שכ' ביום ט' אדר א' תשע"ד בירור בדין זריקות שמזריקין לתוך העופות, באיזהו אבר עדיף להזריק שלא יהא חשש טריפות, שם באות ב' ז"ל "ויש גם הוכחה שדוקא בירך שהזריקו יש הרבה שאלות בצוה"ג ולא בירך השניה".

זאת ועוד דהלא אם החומר המוזרק כשלעצמו הוא חומר המזיק שעושה דלקת, א"כ אם הגיע נגד צומת הגידין אפילו לא נגע בגידים הוי טריפה, ואפי' הגידים הם שלמים ובריאים, וכן מבואר להדיא בדע"ת (סי' נ"ו סעיף ד' סק"ו) ועי' גם במנח"י (ח"ב סי' נ"ז) ועיי"ש בדע"ת במי הדעת (ס"ק י"ח וי"ט) דכ' שם דבתוך שיעור אצבע ואצבעים [דלמעלה מזה מקילין דאין בעוף צוה"ג] לא יצויר הפסק בשר" ועי' גם בפמ"ג (שפתי דעת סי' נ"ו סק"ד) שאם לקוי במקום צוה"ג אפילו למעלה מהגידים אין אנו בקיאים, וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן מה

שהרי הוכח דאין זה נכון שהלא ברגל שלא הוזרקה הגידין לא היו מקולקלין.

ולאחר בקשת אלף מחילות, איפה מצא כבוד מרן הראב"ד שליט"א דוגמא להתיר דבר שהרמ"א אסר, מכיון דהדבר חזר ונשנה אלפי פעמים ולא רואים איזה פגם, והנה מלבד מש"כ א' מנצרך הדם שהרמ"א מטריף ולא עלה על דעת שום פוסק להתיר מחמת שנמצא אלפי פעמים דהגידים שלימים, ב' כן מצינו בשו"ע (סימן ל"ג סעיף ח') עוף הבא לפנינו וצוארו מלוכלך בדם וכו' הג"ה ויש אוסרין כל עוף או בהמה דצוארה מלוכלך בדם דחיישינן לנקיבת הושט ואין אנו בקיאים וכן המנהג, ואף דלאחר בדיקת אלפי עופות נמצא שאין דם ליד הושט, לא עלה על דעת אף אחד להתיר העוף, ג' עי' ברמ"א (סי' מ"ח סעיף ח') דכ' וז"ל יש אומרים דבזמן הזה דאין אנו בקיאים בבדיקות יש להטריף אם נקבה המחט משני צדדין אפילו לא נמצא קורט דם ולא חלודה דאין אנו סומכין בזה על בדיקתנו מאחר דניקב משני צדדין והכי נהוג, וגם בזה נמצא אין ספור פעמים שאין דם ולא עלה על דעת אף אחד להתיר, אפילו שההבחנה בזה יותר קלה מאשר לראות ריעותא בגידין וכו"ל בדם ליד הושט, ד' וכן הדין בבוקא דאטמא דשף מדוכתיה (סי' נ"ה סעיף ב') דכ' הרמ"א דאין אנו בקיאים באיעכול ניביה לכן יש לאסור כל שמיטת ירך שמא איעכול ניביה וכו' אף שכולם רואים שלא איעכול ניביה וזהו משום שאין אנו בקיאים, ה' וכן שם (סעיף ה') בשבר

שלמים וזאת מחמת חוסר בקיאותינו בבדיקה חיישינן דשמא התחיל אחד מן הגידין ליפסק ואין אנו מבחינים בזה, וכעין מש"כ התוס' בחולין (עו ע"ב) ד"ה איפסיק, דכשנפסק אחד מהן סוף כולן ליפסק.

והנה הגידים כשהם בריאים הם מאוד חזקים וקשה לקורעם ביד [אם בכלל] וכידוע שאת הבהמה עד היום תולים אותה בבית המטבחים על גידי רגליה וכדאיתא בחולין (עו ע"א) "דאגרמא ולבר" וכו' ובראשונים שם [ועי' ברא"ש חולין (ע"ו סימן ז) דכ' וז"ל "וידוע הוא שכח הבהמה וחזקתה וחיותה תלוי בגידין שבחוץ" וכו' עיי"ש], וכמו"כ בעוף גידיו חזקים מאוד, והג"ר... מח"ס... ורב ... בדק העופות שהביאו לפניו [קודם המליחה] ע"י משיכת הגידים בידיו, וברגל שבה היה הלכותא הגיד על אף שנראה שלם נקרע וברגל השניה לא הצליח לקרוע הגיד בידיו, וכמדומה דדי בזה. (ועי' לקמן סימן י"ב).

ועתה נבוא לבדוק את הענין בצורה יסודית, אולם עלינו להקדים איך צריך לבדוק שאלה זו.

איתא בסנהדרין (ד ע"ב) רב אשי כי הוה אתי טריפתא לקמיה מכניף ומייתי להו "לכולהו טבחי" דמתא מחסיא אמר כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא ע"כ ועי' ברש"י חולין (נב ע"א) ד"ה כתוב בהלכות גדולות וכו', דהיינו מכיון שבקל אפשר לטעות בהלכות אלו,

שראו שלא נתקלקלו הגידין דהא המציאות הזאת היא לא הקובעת, אלא כל שהלקותא הגיעה עד הגידים ממילא העוף נאסר.

וביותר אני עני בדעת לא הבנתי מה ענין קליפה לכאן, [האם זה בדיקת קורקבן] וכאילו כל דבר שניתן לקלוף ונשאר כמו שהוא מותר וכל שקשה לקלוף וצריך לחתוך אין להכשיר, ומי גילה רו זה לבודקי העדה החרדית ומנין שאבו דין זה דאם הריעותא נקלפת לא נחשב לריעותא והלא מפורש ברמ"א דכשיש דם סביב לצומה"ג אסור הגם שפשוט שם שמיירי מדם שאפשר לשטוף עיי"ש וכ"כ בקנה בשם (ח"ב סי' מ) בשם הפוסקים דאפי' אם הריעותא יורדת ע"י שטיפה לא מועיל כלום והדבר באיסורו קיים, [ובלא"ה הרבה פעמים שהבודקים אמרו שהם קילפו ראו בחוש שהם חתכו עם קצת בשר מקולקל ורק למי שלא מכיר האין נראה שוק שלם אפשר לומר שקילפון ברם למעשה ליכא נפק"מ כלל דגם לאחר הקילוף העוף נשאר באיסורו.

ובלא"ה אנכי בער ולא אדע, דהלא זה פשוט דמש"כ הרמ"א דאין אנו בקיאים בבדיקת צוה"ג, מיירי מחד גיסא דאיכא ריעותא לפנינו אולם מאידך גיסא כל הגידים שלימים לעינינו דאל"כ וגיד אחד קרוע וכל כיו"ב פשיטא דהוי טריפה ולכן איכא דס"ל דגם בבהמה שגידיה גדולים ואינם רק ג' אין אנו בקיאים, עי' בש"ך (סק"י- ו"ג) ואעפ"כ אנו חוששין לנפסק אחד מן הגידין אף דלעינינו הם

"ולצערי מדובר במכשלה גדולה שיש למחות עליה בקול גדול" וכן אמר לי בע"פ שראה מול עיניו עשרות אלפים עופות שהוזרק להם בשוק עם שאלות חמורות [כולל הרבה טריפות לכל הדיעות ולכל השיטות].

ודעת המומחים [וטרינרים] בזה ג"כ חלוקה, די"א כי אין שום לקותא בגידים ואין שום נמק, וי"א כי חומר זה יוצר נמק בגידים- חד משמעית הגידים נחסרים ואפילו הם נראים יפים, ולטענתם אפשר לשלוח את העוף לכל מעבדה שהיא ולהיווכח שיש נמק בכל גיד שהחומר נדבק בו, מיותר לציין שאף אחד מטעם ועד השחיטה לא טרח לעשות זאת. עוד אומרים הוטרינרים שכל גיד שבא במגע עם דבר לח [אפילו עם מים] "הוא מאבד את הגמישות ואת החוזק שלו". [ואכתוב מתוך תמליל מהקלטה של שיחה עם ד"ר... וטרינר ראשי של חברת... נמק כזה באזור של הגיד פוגע בגיד, גיד הוא חומר חזק מאוד וגמיש מאוד, בנמק הגיד נפגע ובלתי אפשרי לבדוק כל גיד כי אז צריך עבודה עצומה לאחר פתיחת כל גיד וגיד "ותמיד הספק קיים"- המרקם הכאילו שומני היא הזרקה, הגיד צריך להיות נקי ויבש כל הפרשה רירית נוזלית או מוגלתית זה תהליך דלקתי, תמותה של גיד, חומר בתוך הגיד אינו בסדר, ע"כ].

וגם בודקי הבד"ץ בוררים הטובים מתוך הרעים לשיטתם והיכן קו הגבול, וכי נביאים הם להוציאנו מן המבוכה לאחר

וכמו שמצינו שמחמת זה כבר בזמן הגמ' היו מורי הוראות על הטרפות (עי' חולין נה ע"ב ובפרש"י שם) לכן צריך להביא את כל המורי הוראות והמומחים מחמת נסיונם להכריע בשאלה בודדת בטרופה כ"ש וכ"ש בשאלה ציבורית כה גדולה דלכו"ע עכ"פ במושכל ראשון הרמ"א סגר עלינו את הדרך.

וע"ע שם (נח ע"ב) העיד "נתן בר שילא רב טבחיא דציפורי" וכו' ושם (סג ע"ב) נאמן הצייד לומר עוף זה טהור מסר לי "רבי" וכו' בעי ר' זירא רבו חכם או רבו צייד, וכו' אלא אי אמרת רבו חכם בשלמא שמייהו גמיר להו אלא אינהו מי ידע להו אלא לאו ש"מ רבו צייד ש"מ, ושם (עז ע"א) אמר רב יהודה אמר רב דבר זה שאלתי לחכמים "ולרופאים" ושם (צג ע"א) אמר ר' יוחנן אנא לאו טבחא אנא ולא בר טבחא אנא ונהירא וכו' ובבכורות (כא ע"ב) היכי דמי טינוף וכו' וצריך להראותו לחכם, חכם מנא ידע, אמר רב פפא "רועה חכם" ובנדה (כב ע"ב) מעשה באשה וכו' ובאו ושאלו את אבא ואבא שאל לחכמים וחכמים שאלו "לרופאים" וכו' ועוד ועוד.

והנה נחזי אנן רוב מנין ובנין דמורי הוראות דטריפות אומרים שיש בזה שאלות לאלפים, זקן מורי הוראות דטריפות שיש לו נסיון בזה ארבעים שנה הרב הגאון ר' ברוך רושגולד שליט"א כתב מכתב ביום ד' דחנוכה תשע"ג וז"ל

סרך הוכחה שכך היו נראים הגידים גם קודם השחיטה, שהרי תמיד בריאות ושלמות הגידים הוא רק בעוד הרגל מחובר לגוף אבל זמן מועט אחר שנחתך רגל מהעוף מתכווצים הגידים ולפעמים נראים כניזוקים וכיו"ב, עכ"ל.

ומאוד נפלאתי על עדות הבודק מומחה, דא"ך החי יכול להכחיש את החי (ברכות כז ע"ב), דהלא כל ג' הרבנים העומדים בראש האוסרים הם המומחים הכי גדולים ואם הם אינם יודעים איך לפתוח את מקום צוה"ג לבדיקה אז מי כן יודע, ואני בעצמי ראיתי את הריעותא רק בעופות שלימים ואפשר לקנות בכל חנות שבהכשר הבוד"ץ עופות שלימים ולראות את הריעותא, ואדרבה בודקי הבוד"ץ לא פותחים במקום הריעותא וכנ"ל, והאם בעל הקנה בשם זצ"ל דאסר עופות אלו גם לא ידע איך לבדוק, זאת ועוד הנה עתה קנה הרב ח"ש שליט"א חמשה עופות שלימים והראה אותם לחכם הבקי בטרופות ואסר לו באכילה ארבעה מתוך החמישה והוסיף לו ששתיים מתוכם גם חכם שאינו בקי בטרופות יאסרם וכך הוה.

וישז"ר דאפשר כוונת מרן הראב"ד שליט"א לרגל הצהובה עם הקשקשים (עי' חולין כז ע"ב), איברא מכיון דיש שמונה גידים שנמצאים בשוק ורק דרך השוק ניתן לבדוקם וניתן לבדוקם גם לאחר חיתוך הרגל הצהובה, ואדרבה שם נמצא הכתם, וא"כ לא הבנתי מה השייכות של חיתוך הרגל הצהובה לנידון דידן, ואדרבה מכאן מוכח שבודקי העדה

סגירת הדרך ע"י הרמ"א, וביותר צא וראה שכל העופות של הבוד"ץ השוקיים שלהם שלמים דהיינו שלא פתחו במקום השוק אלא ברגל הצהובה וא"כ חסר להם בדיקת חמש גידים שא"א לבדוקם ע"י מישמוש, ושם בדרך כלל נמצא הלקותא כך שלא נבדקו מאות אלפים וגם לא אלפים, והעולה על כולנה דכתב המהרש"ם בדע"ת (סי' נ"ו סס"ק י"ט) איך צריכים לעשות הבדיקה בצומה"ג באלו עופות שאנו בקיאים אף בזמנינו כגון בהודו וכו' וזת"ד דצריכים לבדוק ע"י מחט וחוט בתוכו ונוטל החוט וכורך סביב כל גיד וגיד עי"ש דבר אשר לא נעשה אפילו פעם אחת, וא"כ איך ניתן לכתוב שהגידים נבדקו מאות אלפי פעמים.

עוד כתב מרן הראב"ד שליט"א בתשובתו וז"ל: ומה שהעוררים העידו שהביאו לפניהם עופות בהשגחת הבוד"ץ ופתחום וראו בעצמם גידים שניזוקו, הנה העיד לי בודק מומחה שבשחיטת הבוד"ץ שמה שהעוררים ראו כן היה זה בגלל שמי שאינו מומחה פתח הרגל במקום צוה"ג, וכשאינו מומחה עושה כן אזי בדרך כלל נראים הגידים כמו שניזוקו, אבל אצלינו שבודק מומחה עושה כן מעולם לא ראו גידים שניזוקו, (והראו זאת בחוש לעוררים שאם פותח בודק מומחה אין רואים כלל גידים שניזוקו). ומה עוד שעל פי רוב העוררים ראו עופות שיצאו מבית השחיטה שאז כבר רגל העוף נחתך מהעוף ולכן אין מכאן שום

להטריף העוף וא"כ בנד"ד שאנו רואים שאין רקבון בקרום אין לנו לחוש מצד שינוי מראה הקרום, ע"כ.

וגם כאן לא זכיתי להבין את דברי מרן הראב"ד שליט"א דהלא הש"ך מייירי בשינוי מראה בלי שום סיבה, אבל כאן הרי זה בא מחריפותו של החומר וא"כ בודאי שזה מטריף, וכה מפורש בשו"ת דברי חיים (תשובות נוספות סי' ו') עיי"ש. וגם לא ידעתי איך ניתן להסתמך על דברי הרופאים בשעה שהם חלוקים בעצמם, ובפרט דהלא מבואר בב"י הנ"ל שמתוך שאין אנו בקיאים בשיעור נתמסמס כל בשר רע אסור, וא"כ מה יועיל לן בזה דעת הרופאים, וע"ע בשו"ת הריב"ש (סימן תמ"ז) שכ' שאין לנו לדון בדיני תורתנו ומצותיה על פי חכמי הטבע והרפואה, שאם נאמין לדבריהם אין תורה מן השמים חלילה וכו' ואם תדין בדיני הטרפות על פי חכמי הרפואה, שכל הרבה תטול מן הקצבים כי באמת יהפכו רובם ממות לחיים ומחיים למות, ויהפכו חי למת וכו' כמו כל הסרכות וכל המראות הפוסלות בריאה, וכן בדיני הדריסה ואחרים שאין ספק שהם מלעיגים בנו וכו' עיי"ש.

עוד ראיתי להעיר דמרן הראב"ד שליט"א כתב במסקנתו "דמדינא אין לחוש כלל שע"י החומר נטרפו הגידים ולכן יש להכשיר העופות אפילו נתפשט החומר עד מקום הגידים ונתקלקל הקרום מעט", ולפמש"כ בשם

החרדית אינם יודעים איפה לבדוק את ספיקא דידן, וכנ"ל, [ויש שהודו בזה].

[ג]

עוד כתב מרן הראב"ד שליט"א: "הנה דע דכיון שהקלקול בקרום הוא רק קלקול מעט ולא נתקלקל הרבה עד כדי שהקרום יתפורר וכדרך בשר רקוב וכו' לכן אין זה בכלל רקבון" ע"כ, ולא ידעתי מגין שאב מרן הראב"ד שליט"א חילוק זה, דהלא מבואר להדיא בש"ך ובשפתי דעת (סי' נ"ו סק"א) וכן בט"ז ובמ"ז (סק"ח) דלא צריך שיהיה רק קצת רקבון ואז כבר נאסר. ועיי"ש (בסק"ד) דמביא הלשון דאם יש איזה לקותא אסור ולא צריך שיתפורר הקרום, וכן ע"י בב"י (סי' נ') שכ' וז"ל "וכתבו הגהות מיימון וכו' דאנן לא בקיאינן בשיעור נתמסמס הלכך בכל שהוא שיהא בשר רע מטרפינן לה וגם המרדכי כתב שאין אנו בקיאים בגרירה שהרופאים גוררים לכך ראוי להחמיר כשנשתנה מראית הבשר הכל לפי הענין וכך שמעתי ממורינו ממי"ץ (יראים השלם סי' ס"ו ד"ה השיב) שאמר לו ר"ת מפה אל פה", עכ"ל.

עוד כתב מרן הראב"ד שליט"א: "ומה שהעוררים חששו שמא השינוי מראה בקרום למראה לבן זה מחמת שיש רקבון הקרום, הנה דע שרופא מומחה העיד לנו וכו' ומלבד כ"ז הרי כיון שמפורש בפוסקים (ש"ך סי' נ"ו סק"א וט"ז שם סק"ח) שאם אנו רואים שינוי מראה ואין אנו רואים רקבון אין לחשוש

ובן מה ניתן לעשות שרואים בהרבה עופות איך שחומר ההזרקה חילחל לתוך הבשר בין הגידים הפנימיים, וכמעט אפשר לברך על הרגל הזאת "ברוך משנה הבריות"... ועוד ועוד...

והנה אם כי רב חילי דמון הראב"ד שליט"א כאביר שבאבירים להכריע על כל העופות שבהכשר בד"ץ העדה החרדית [על אף שבין 60 ל- 90 אחוז רואים בהם לקותא כל עוף באופן שונה תלוי בחורף או בקיץ ועד היכן החומר הספיק לחלחל] שהם כשרים לאכילה, וכל אחד שרואה לקותא אין צריך לשאול חכם הבקי בטרופות, דאין בהם כלל שאלה ולא על זה דיבר הרמ"א, אולם לדידי אסקופה הנדרסת למרן הראב"ד שליט"א מיספקא לי טובא, וזאת מכיון שיש מחלוקת בין החכמים הבקיאים בהל' טריפה ובין הוטרנירים בהגדרת ומידת הנזק לצוה"ג לאחר שהחומר מחלחל פנימה ורוב העופות שבהכשר הבד"ץ הם בבית הספק עכ"פ לדעת האוסרים, וא"כ איך ניתן להכריע מסברא על כל העופות שהם לא נכללים בדברי הרמ"א דאין אנו בקיאין בבדיקתן ועלינו להטריפן, ומאידך גיסא איך ניתן להכשירן בשעה שכל עוף הוי שאלה בפני עצמה, ואי ידיעת המציאות כשאפשר לברר אצל חכם הבקי בטרופות, לא יוצרת ספק ע"פ ההלכה. (עי' בש"ך יור"ד סימן ק"י בכללי דיני ס"ס אות ל"ד).

גדולי הפוסקים וכנ"ל אין זה נכון וזה טריפה. וכן מש"כ "אם אנו רואים שהחומר נטף למטה והגיע עד אצבע במקום צוה"ג אין אנו מכשירים העוף", הנה לפי רוב הפוסקים אין להכשיר העוף כבר באצבעיים, ובלא"ה מה ניתן לעשות שברשות השיווק אנו רואים למעלה משישים אחוז עופות עם הכתם קרוב לצוה"ג.

[ד]

והנה מרן הראב"ד שליט"א בכל אורך תשובתו מסתמך רק על הבודקים "מומחים שלנו" בודקי הבד"ץ ומסתמך על עדותם בצורה מוחלטת כפי הנראה לעיני הקורא שמרן הראב"ד שליט"א מביא את עדותם לכל הפחות ששה פעמים, ויל"ע מבחינה הלכתית בנאמנותם, שאפילו שהם ידועים כאנשים מומחים ובקיאים, ואפילו שיהיו דבריהם אמת, מכל מקום במעמד העכשווי ולאור הפולמוס שהתעורר, לכאורה דבריהם בטלים, ועי' בכתובות (קה ע"ב) דאפי' על הקדמת פירות פסל עצמו, וכן עי' ביבמות (עז ע"א) דלאחר שעשה מעשה אין שומעין לו.

ובפרט שחלקים נכבדים מעדותם מוכחשים במציאות וכנ"ל, וגם הלא גם הם הודו שמצאו טריפות, אולם תירצו את עצמם גם בדברים המוכחשים במציאות, שזה נעשה מחמת המליחה ועוד וכנ"ל.

שוב פעם אכפול בבקשת מחילה וסליחה וכפרה שבעתיים באם ח"ו משתמע בכהוא זה לשון שאינו הולם כלפי גאון עוזינו ותפארתינו מרן פוסק הדור והדרו שליט"א, אולם כדרכה של תורה באנו לעורר במכתב מרן שליט"א, ובזה הנני מבקש בכל לשון של בקשה מכהדג"ק שליט"א נא לשום עיניו הטהורות על דבריי הפעוטים, אם לא יהיה לטירחה לפניו, וישמח לבבי בתשובתו השלימה, ואענדהו עטרה לראשי.

ובזה אצא ואחתום בהשתחויה מול הדרתו, וכפי פרושה לשמים לחזק כחו ולבבו הטהור להאיר עיני ישראל במאור תורתו הקדושה, עד זקנה ועד שיבה עת ביאת גואל צדק בב"א.

מנאי אסקופה הנדרסת עבד לעבדי ד'

חיים בן שרה לאה (רוטר)

סימן י"ב

הארה בצומת המבוכה

דמצוה לפרסם דאולי המתירים יחזור בהם מחמת זה.

דהנה המכשירים טוענים שהם בודקים אלפי עופות ולא נמצא גידים קרועים יותר מהרגיל כך שהלקותא לא גורמת מחלה לגידים.

איברא דהם בודקים ברגל הצהובה בחלק האחורי שיש בו את האצבע יותרת הבוידת ושם יש רק 8 גידים ש- 6 מתוכם יורדים מהחלק האחורי של השוק ועוד 2 מהצד, בשעה שרוב החומר החרוף המחלחל לשוק מתרכז בצידו הקידמי של השוק מעל הארכובה ושם הוא מתחיל את פעולתו כך שה-5 גידים שנמצאים שם הם הראשונים להיכלות בשעה שמעולם לא ראינו חיתוך בסכין שנעשה שם לבדיקתם, [עכ"פ לגיד הנראה לכולם] ובדיקת ה-8 גידים ברגל הצהובה לא נותנת לנו איבחון לגבי ה-5 גידים הקידמיים בשוק, והת"ח הנ"ל הראה בחוש שהוא הצליח לקרוע שם גיד בידו וברגל השניה הוא לא הצליח וכידוע לא ניתן לקרוע גיד בריא ביד [רק בסכין] ואמנם כבר כ' בתוס' דאם גיד אחד נפסק עתידים כולן ליפסק, אולם ברור שזה

בס"ד יום ג' לסדר "זירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו" י"ג כסלו תשע"ז

לכבוד ידיד ד' וידיד בית ישראל ידי"ע האברך המופלג בתור"ש מיושבי האהל בישיבת מיר יר"א מרבים הרה"ג רבי חיים שו"ב שליט"א מנקיי הדעת במודיעין עילית.

שלו' רב וכטו"ם, אחדשכ"ת באה"ר

בא אני בזה בהמשך למו"מ שהיה בינינו כדרכה של תורה בענין הלקותא שיש בעופות שמוזרקים להם חיסון בשוק שאנו רואים בהם בלמעלה מ-60 אחוז לקותא במקום צוה"ג דרוב ככל מורי הוראות דטריפות שליט"א ס"ל לאיסורא.

והנה כבר כתבתי בכמה מכתבים וכן צווחתי ככרוכיא דהמכשירים מעולם לא עשו בדיקה במקום הריעותא ע"פ דין וליכא דאשגח בי (קידושין מד ע"ב) אולם אמש פרסתי את הדברים כשמלה לפני זקן מורי הוראות דטריפות ת"ח מופלג דכבר לפני כארבעים שנה חיבר ספר על כשרות העוף ורבים מהבודקים הם תלמידיו ותלמידי תלמידיו, והוא נשתומם כשעה חדא ולאחמ"כ אמר לי

שבכה"ג "ראוי להפסיק לשחוט" ועכ"פ לבדוק למעלה ולמטה, דבלא"ה העופות אסורים באכילה עיי"ש.

ברם עלינו להדגיש דרוב מנין ובנין דמורי הוראות דטריפות דס"ל לאיסורא אינם נצרכים לכל הנ"ל, דלדידם הלכותא שיש ברוב העופות שניתן להם זריקה בשוק, הם נכללים בדברי הרמ"א דאין אנו בקיאים בבדיקתן והוי טריפה, אולם כתבתי כ"ז לבקשת אותו ת"ח זקן ויושב בישיבה דאולי יהיה לתועלת.

ובטרם אסיים אכתוב לידידי דכמה מורי הוראות דטריפות דס"ל לאיסורא אמרו לי שהם מפחדים להביע את דעתם באופן גלוי, ולא ידעתי מה שיין בנידון דידן "פחד" (עי' ברכות ס' ע"א) ומדוע יש לפחד לאדם מלהביע את דעתו בנידון תורני כדרכה של תורה, ובפרט בדורינו דור עני שאין כמעט מורי הוראות דטריפות ואדרכה זכות הרבים תלויה בהם.

מנאי ידידו דוש"ת
מצפה לישועה קרובה

תהליך שלוקח זמן. ועי' בשו"ת מהרש"ם (ח"א סימן ק"י) במנין הגידין.

יש לציין שכתבתי חמשה גידין שכ"ה מבואר בגמ' ושו"ע שיש ט"ז גידין והמומחים מזהים חמשה מהם באותו חלק של השוק, והם גידים שמסתיימים מעל הארכובה ואינם ממשיכים לרגל הצהובה, ואצלינו ניכר בעיקר גיד המרכזי שבקידמת השוק, ושם ניתן לראות בקלות את הנזק שע"י החומר. וגיד זה מסתיים לפני הארכובה, ואלו הבודקים את צומת הגידין ברגל הצהובה שמושכין את הגידין מלמטה אינם בודקים כלל את הגיד הזה, וטעמם ונימוקם שאם חותכים למעלה בשוק ומחטטים בגידים אז יש שאלות אח"כ במליחה ומעדיפים בדיקה כזו שבדר"כ אם יש ריעותא בצומה"ג מחמת חלישות העוף ניכר גם בשאר הגידין, אבל מה נעשה שכאן אינו מועיל כיון שעיקר הנזק של החומר המחלחל הוא דווקא בחלק הזה של השוק ששם נמצא החמשה גידין וכנ"ל, ואת זה לא בודקים כלל בעדה"ח. וכבר כתב בתשובות והנהגות (ח"ה סימן רמ"ב)

סימן י"ג

הגאון הגדול רבי נפתלי הירצקא פרענקל שליט"א

חבר הבר"ץ העדה החרדית

בס"ד מ' אדר א' תשע"ד

בירור בדין זריקות שמזריקין לתוך העופות, באיזה איבר עדיף להזריק שלא יהא חשש טריפות

הנה עד הנה נהגו בהכשר הבר"ץ בהוראת מרן המנחת יצחק זצוק"ל לעשות הזריקה בדרך בחצי העליון, והיה כל החשש שמא יזריק בחצי התחתון מחמת קטנות הירך ויפגע בצומת הגידין, עשו אז תקנה לבדוק כל עוף לאחר השחיטה בצומת הגידין, ובהכשרים האחרים נהגו אז להזריק בעורף והיה חשש שמא יפגעו בוושט, על כן תיקן שיזריקו בירך, ולא תיקן רק שיזריקו "לכתחילה" בירך, אבל לא פסל הזריקה בשאר מקומות, וכל זה מבורר היטב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סי' נ"ג ונ"ד). והנה כהיום רובא אין מזריקים בעורף אלא בחזה העוף, ורק לפי מנהג הביד"ץ בירך העליון של העוף.

ואילו היה היום דרך הזריקה כמו בזמן המנח"י, וודאי לא היה צריך לשנות אלא להמשיך ולהזריק לתוך הירך צד העליון, ובפרט שכבר הורה זקן, אבל לאחר העיון נראה שיש עתה שינויים גדולים בסדר הזריקות מאז ועד עתה.

באופן זה מצד עיקר הדין כתב שיש להתיר משום ספק ספיקא, שמא לא הגיע המחט לחלל או לוושט, ואפילו הגיעו עד שם שמא לא ניקבו. נמצא בזמנינו שאם תוחבין המחט במקום החזה, אין חשש כלל שהמחט הגיע לחלל, מחמת קטנותו של המחט, וכל החשש רק שמא יתחוב המחט במקום שאין שם בשר החזה, על

השינויים מזמן המנח"י להיום

א. בש"ת מנח"י לא הזכיר כלל שהמחט קטנה מאוד, והשאלה בזמנו היה שהיו מזריקים לצוואר העוף לצד העורף, והיה חשש שהמחט יגיע לוושט, וגם אם היה מזריקים במקומות אחרים היה חשש שהמחט יגיע לאיברים הפנימיים, ואפילו

הבהמות שעושים להם הקזה בעורף של הבהמה, שאין לחוש שמא נגע המחט בוושט בשעת הקזה, דאין אומן מרע אמנתו, וכתב שם אפילו אם יש מיעוט טריפות ע"י הקזה, כיון דרובא דרובא אינם טריפה אמרינן דבהמה זו מרובא שאינן טריפה, והביא ראי' ממה שכתב הפמ"ג (שפ"ד סי' מ"ו בסופו) בעופות המסורסים שלא יטילו ביצים דיש חשש שמא ניקבו המעיים בשעת סירוס, אפ"ה סמוכין על החזקה שאין אומן מרע אומנתו, אעפ"י שהדבר מסור לכל כפרי וכפרי, וכ"כ בשו"ת טוב טעם ודעת (סי' נ"ז), ועי' גם במנח"י (ח"ב סי' ס"ז).

ד. יש חילוק בין היום לזמנו של המנחת יצחק, שאז היה מזריקים בתרנגולת הודו ביום פקיעתם, ובעופות רגילים חלק ביום פקיעתם, שהעופות קטנים ביותר וקשה לצמצם מקום הזריקה, כמבואר במנח"י (ח"ז בהקדמה לסי' נ"א), אבל כהיום מזריקים רק לאחר שכבר גדל כמה ימים, ושטח מקום הזריקה יותר גדול, ומאחר שאם מזריקים במקום החזה הטריפות פחות הרבה, לענ"ד עדיף בחזה.

והנה מאחר שאנו לומדים כעת בכוללנו הל' טריפות, אמרתי בשיעור דאפשר להביא עוד סימוכין להלכה מסי' נ"א שאנו עומדים בו עתה, מובא בסעיף ג' אם הקוץ והמחט לא ניקבו לחלל אפילו כולו טמון בבשר וכו' כשרה, ואיכא פלוגתא בין הפוסקים איך הדין אם המחט תחוב בעור ובשר וחוד המחט שווה מבפנים להבשר אבל אינו תחוב

כן אם לא יעשו כ"כ במהירות יש לסמוך על החזקה דאין אומן מרע חזקתו (ועי' בסמוך מהח"ס דעל מיעוט קטן לא חיישינן).

ב. בשו"ת מנחת יצחק שם לא הזכיר כלל החשש שהחומר של הזריקה יורדת מהירך מלמעלה למטה ומקלקל הצומת הגידין, וכל החשש שלו שמא יעשו הזריקה בצומת הגידין, כמבואר בדבריו, ואולי החומר שונה משל היום, אבל החומר שמזריקים כהיום לפי עדות המומחים החומר יורדת באותה אבר מלמעלה למטה, ולא לאברים אחרים, ויש גם הוכחה שדוקא בירך שהזריקו יש הרבה שאלות בצומת הגידין ולא בירך השניה, וכשמזריקים בחזה אין רואין הרבה טריפות, א"כ נראה שצדקו דבריהם שהחומר בעצמו אין יורד לחלל הגוף.

ג. שטוענים שאם מזריקים לתוך חלל הגוף העופות מתים, וזה ראי' שאין נכנסים לחלל, ראיתי שגם המנחת יצחק מצרף סברא זו להתירא ידידה, להוכחה דמעיקר הדין אין לחוש שעושים הזריקה בחצי התחתון של הירך, דכיון שאין שם אלא מעט בשר מקפידין שלא להזריק שם דשמא יגע המחט לעצם ועי"ז צולע העוף ואח"כ מתים ע"ש, נמצא דגם אם עושים הזריקה במקום שיכול להיכנס לחלל הגוף כפי עדת הבודקים, וגם הרופא שהיה שם באסיפה העיר כן שימית העוף ע"י החומר, ואפילו את"ל דיש מיעוטא דמיעוטא ואינם מתים, מבואר בשו"ת ח"ס (חי"ד סי' כ"א) שדן שם אודות

אינה משובחת, ש"מ שאינה טרפה, והביא ראי' מחולין נ"ז הנ"ל, וכן כתבו באותן האוזות שתוחבין מחט תחת הכנף כדי שיתפטמו, מדנתפטמו ש"מ דלא נעשו טריפה.

והפלתי (סוף סי' מ"א סק"ד) מצדד דאפילו גידולן של אבר הוו בכלל משובחת, ועיין ב"י (סוס"י נ"ט) שכתב דאם נפלו הנוצות מחמת שומן עד שנעשה ערום בכל גופן כשר דכיון דמחמת שמן אירע לה כן אית לן למימר דבמידי דמשתבחה לא מיטרפה, וגם בנידון דידן אפשר לצרף האי טעמא, מאחר שאנו רואים דאחר הזריקה גדלים הרבה ונשתבחו גם האיברים שבהן נעשה הזריקה, ש"מ דלא נטרפו.

ואלי עוד צירופא להיתירא, שבב"ח (סי' מ"ח ד"ה ואיזהו כרס הפנימי) הביא הג"ה בדפוס ויניציאה אודות הבהמות שאוכלים יותר מדאי ונפחה, ורפואתה שדוקרין אותה בכלי העשוי לכך לעומק בטנה, ובארצות המערב מעשים בכל יום שדוקרים כה"ג וחי', אכן השואל ומשיב (כרך א' ח"ג סי' פ"א) מיישב איך אפשר שחי', דדוקא כשניקב במקרה ע"י קוץ או מחט אז אמרינן כל הכרס הפנימי נקיבתו במשהו שמכאיב לה ביותר, אבל מה שעושים בידי אדם למען שיצא הפרש וחזינן שנתרפאה עי"ז, א"כ י"ל שאינו מכאיב לה כל כך, וכמו שעושין בהקזה דמבואר בכל האחרונים דאומן לא מרע אומנתו ועושה באופן שלא יגע בסימנים,

לתוך החלל, אי חיישינן שמא ניקב לפנים והמחט חזר לאחוריו, ובדר"ת ס"ק כ"ד הביא פלוגתת הפוסקים בזה, התבו"ש (סק"א) מחמיר בזה, ובספר דרך החיים חולק עליו, דכל שאין המחט בולט לפנינו לפנינו אין להחזק ריעותא, דהוי כספק על וספק לא על, וכ"כ בגליון מהרש"א לפנינו (ולא מצאתי כאן). ובדעת תורה (סק"ד) הכריע דבהפסד מרובה יש לסמוך להקל, וכן בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא תליתא ח"ג סי' ק"י) שנשאל בפרה חולבת שניקבה בצלעותיה ע"י קנה מחמת חולי להוציא ממנה אויר לרפואתה, והנקב הגיע עד החלל, ולפי אומדן רק בשווה עם הבשר מבפנים, וכתב דאמרינן נשחטה הותרה, ועיין שם עוד מהרבה פוסקים בזה. ובכל אופן אם אין רואים שהמחט נכנס לתוך החלל נראה דעת כל הפוסקים דאין לחשוש בזה.

ועוד יש לצרף כסניף הוכחה דאין כאן חשש לטריפות להזריק לתוך החזה, הנה בחולין נ"ז ע"ב מבואר דיש סברא לומר דטריפה אינה משובחת עכ"פ באותה אבר שבו נעשה הטריפות, ומהרש"ם בדעת תורה (ראשית דעת פתיחה להלכות טריפות אות ל') מציין לתוס' (ע"ז ו' ע"א ד"ה אלא) דגם למ"ד טריפה חי' מ"מ אינה בריאה אלא חולה כל ימיה ומתמעטת והולכת, וכן נראה מרש"י (שם נ"א ע"א ד"ה ודלמא), והרש"ל (ביש"ש פ"ד דחולין סוס"י ט"ז) בנשבר העצם ונקשר דכשר הטעם דאפילו למ"ד דטריפה משובחת אבל באותה דבר שנטרפה בו

מלמעלה יורדת לצומת הגידין. אבל חזרתי בי, דמאבר לאבר אין לחשוש לזה, דאחר שהחומר נספג לתוך הבשר מתפשט לכל הגוף בשוה.

ומטעם זה לא נראה שאמרו באסיפה שישומו צבע לתוך החומר כדי להבחין אם החומר נכנס לחלל הגוף, דהצבע והחומר מתפשטים לכל הגוף, כמו שרואים אצל אדם כגון שרוצים לבדוק העיניים בדייקנות מזריקים צבע לתוך היד והצבע מגיע עד העיניים. בכל אופן אין לנו להוסיף על הטריפות שמנו חכמים, דבאכלה סם המות הבהמה כשרה ולא חיישנן שמא נעשה לקותא כמבואר בסי' ס', רק באכלה קורט של חילטית וכדומה שזה גופא יורדת למעיים ושורפתן כמבואר בסי' נ"א ס"ד, ועי' בשו"ת חת"ס (חיו"ד סי' נ"ד) בהמות שנתפטמו מפסולת בישול יין שרף שהם מים חמים ולפעמים הם רותחים וכבר שתו ומתו, ומסיק דאין לחוש, כיון דלא מצינו נחמרו בני מעיים אלא בנפל לאש, אין לנו להוסיף על הטריפות, ומה שמתו כמה בהמות משתיית רותחין אי הוי בדרו להם סמא הו חיי, רק אם מצינו שינוי של חשש לבשר שרופא גורדו יש לחוש, ואין צורך בדיקה כלל, עכ"ל. כמו כן בנידון דידן אין לנו לחשוש שמא יחלחל החומר לאחר זמן.

וגם כאן נהי שדוקר אבל אין מכאיב לה כ"כ, כיון שעושים בתחבולות שלא תהי מרגשת כ"כ, וגם חזינן שנתרפאת ועבר י"ב חודש, על כן אין בזה בית מיחוש, עכ"ל. ונראה ראייה לסברתו מש"ך (סי' מ"ד ס"ק ז') שכתב ליישב הרמ"א שפסק שם דבנחתך הכוליא כשרה, ותירץ דבמכת חרב דנתחתך בכח משא"כ בנחתך בנחת, אבל כל הפוסקים לא הביאו סברא זו, אבל במקום דאיכא בלא"ה כמה ספיקות אפשר לצירופא. ומש"כ השואל ומשיב דלא התיר אלא לאחר י"ב חודש, לכאורה אינו מובן, הא בטריפה לא מועיל י"ב חודש כמבואר בשו"ת הרשב"א, ומטעם זה חולק הב"ח הנ"ל על המתירים ע"ש, אבל נראה דכוונת השואל ומשיב דיש ספק אי בדקירה נעשה בכח, ואם חי י"ב חודש זהו סימן שהדקירה לא הזיק, ודו"ק.

והנה בתחילת העיון נתעורר אצלי חשש בזריקה לתוך החזה, דאעפ"י דאין המחט מגיע עד החלל, אבל אפשר דחומר של הזרקה מחלחל לתוך חלל הגוף, ובזה לא שייך ההיתר הנ"ל דאם נכנס לחלל מתים מיד, דכיון שנתפשט כבר החומר לתוך הבשר אינו מזיק כ"כ שימותו מיד, אבל אולי יכול לגרום לקותא אח"כ, כמו בזריקה להירך

ואסיים בהנלע"ד, שאם ועד השחיטה יכול לפעול שיעשו הזריקות ע"י אומנים ובמתינות שיסתכלו איפה הם מזריקים, עדיף שיזריקו בחזה העוף, ויש לסמוך על החזקה שכתבו הפוסקים שאין אומן מרע אומנותו, משא"כ אם יזרקו להירך לא שייך

החזקה כל אומן וכו', דרואין דלאחר כמה שבועות יש ריעותא באותה ירך שעשו בה הזריקה, ויש בזה הן הפסד ממון ישראל, ובעיקר חשש לטריפות שהחמיר הרמ"א מאוד בסי' נ"ו שאין אנו בקיאים בבדיקות הצומת הגידין, וכתב ובקל הוא נטרף, וכבר הארכתי לעיל דלפי דרך הזריקות של היום א"ש גם לפי הפסק של מרן המנח"י.

והשי"ת ישמרנו ממאכלות אסורות ח"ו ובאתי עה"ח
נפתלי ה' פרענקל

סימן י"ד

הגאון רבי דוב לנדאו שליט"א
ירושלים

צומת הגידים בעופות וזריקות החיסון

וכמה? אמר אביי: ארבעה בטדי בתורא,
בדקה מאי? אמר אביי: בליטי - הוו צומת
הגידים, בליעי - לא הוו צומת הגידים,
אשוני - הוו צומת הגידים, רכיכי - לא הוו
צומת הגידים, אלימי - הוו צומת הגידים,
קטיני - לא הוו צומת הגידים, חוורי - הוו
צומת הגידים, לא חוורי - לא הוו צומת
הגידים.

פירש"י ז"ל: צומתין - מחוברין יחד
ונראין כגיד אחד. ועד כמה -
ארכו של צומת. ארבעה בטדי - ארבע
אצבעות. בליטי - קודם שיבלעו בתוך

במשנה (חולין עו.) שנינו בהמה שנחתכו
רגליה מן הארכובה ולמטה
כשרה מן הארכובה ולמעלה פסולה. וכן
שניטל צומת הגידין וכו'.

אמר רב יהודה אמר שמואל: צומת
הגידים שאמרו - מקום שהגידין
צומתין, ועד כמה? א"ל ההוא מדרבנן
ורב יעקב שמיה, כי הוינן בי רב יהודה
אמר לן: שמעו מני מלתא דמגברא רבה
שמיע לי, ומנו - שמואל, צומת הגידין
שאמרו - מקום שהגידין צומתין בו,
וממקום שצומתין עד מקום שמתפשטין.

צומת הגידין של בהמה ואמת הוא שהם יורדים עד למטה עד שהם מתקשרים ומתחזקים בארכובה משם הם חיים ומפרנסים את הגוף.

ובתב המגיד משנה והוי יודע שמה שנמצא בקצת נוסחאות בדברי רבינו שצומת הגידים בעוף הם ברגל במקום הקשקשים שהוא ט"ס וכן שלח רבינו בתשובה לחכמי פורבינצא וכתב שמעולם לא עלה על דעתו כן אלא צומת הגידין במקום שהם בבהמה הגידים הם בעוף.

הב"ח הביא בשם הרוקח שמחצי עצם האמצעי אין לחוש לצומת הגידין ומביא בשם הרמ"א בתורת חטאת שעל זה יכול כל אדם לסמוך עצמו בין בעוף בין בבהמה ומהרש"ל בא"ו שלו כתב עוד שאנן במדינתנו לא נהגין אלא כדברי מהר"א בכתביו (סי' קמ"א) וכן הוא בשערי דורא ששיעור הגדול בעוף הוא רוחב אצבע ממקום שמתחילין ועיקר עכ"ל.

אבל מהרש"ל בפרק המקשה (סי' י"ב) כתב שבוודאי לפירוש רש"י שפי' בשור הגדול ארבע אצבעות אם כן בעוף יספיק שיעור אצבע אפילו בעופות גדולים כגון אווזא ודומיהם אבל לפי מאי דקיי"ל בשור ט"ז אצבעות כהרמב"ם אם כן לא יספיק אצבע ולכל הפחות בעינן בעוף ב' אצבעות עכ"ל ובאגור החמיר טובא אבל הנכון שלא להחמיר יותר מרוחב שני אצבעות.

הבשר.אשוני - קשין.רכיכי - לאחר שנכנסין לבשר נעשין רכין.

מר בר רב אשי אמר: כיון דזיגי, אף על גב דלא חוורי. אמר אמימר משמיה דרב זביד: תלתא חוטי הוו, חד אלימא ותרי קטיני; איפסיק אלימא אזדא רוב בנין, איפסיק קטיני - אזדא רוב מנין. מר בר רב אשי מתני לקולא: איפסיק אלימא - האיכא רוב מנין, איפסיק קטיני - האיכא רוב בנין. בעופות, שיתסר חוטי הוו, אי פסיק חד מינייהו - טרפה. אמר מר בר רב אשי: הוה קאימנא קמיה דאבא, ואייתו לקמיה עופא, ובדק ואשכח ביה חמיסר, הוה חד דהוה שני מחבריה, נפציה ואשכח תרי.

פירש"י ז"ל: דזיגי - צלולין קליר"ש לבנים קצת.תלתא חוטי הוו - צומת הגידין.אזדא רוב בנין - שהוא עב משניהם וכיון דאזל רובא טרפה.שני מחבריה - עב מחברו.נפציה - נפצו קרפי"ר בלע"ז.

מקום צומת הגידין

לדעת הרמב"ם (הלכות שחיטה פ"ח הי"ד) מניין הגידים בעופות ששה עשר תחלתן מן העצם של מטה מאצבע יתירה עד סוף הרגל שהוא עשוי קשקשים קשקשים.

הראב"ד חולק על הרמב"ם בשיעורו וכתב זה חידוש גדול שלא שמעתי כמותו ומעולם לא בדקתי צומת הגידים אלא מן הארכובה ולמעלה כנגד

נפסק חלק

נחלקו דעתם של הראשונים מה הדין בנפסק רק חלק מהגידים.

דעתו של הרמב"ם (ה"ט) שבעוף אפילו נחתך רובו של (כל) אחד מן הששה עשר טרפה. וכתב הטור (סי' נ"ו) וחמור עוף מבהמה שאפילו אם נפסק אחד מהן טרפה כתב הרשב"א אם נפסק קצתו של כל אחד מהם יש מתירין עד שיפסוק רוב כל אחד ואחד מהן כמו בבהמה ויש מי שאוסרין אפי' בנפסק רוב אחר מהם.

הב"ח הביא דעתו של הרמב"ן שגם בעוף אפילו אפסיקו ט"ו ברובן וחד מינייהו שלם כשרה אולם לא קיי"ל הכי בעוף.

הבית יוסף כתב שנראים לו דברי הרמב"ם כיון שבעופא מחמרינן ולא מכשרינן אפילו ברוב מניין ורוב בניין אלא אפילו בחד טרפינן הדרינן לכללן דרובו ככולו.

בשו"ע (סי' נ"ו סעיף א') פסק: נטלו צומת הגידין או שנפסקו טרפה אע"פ שכל העצם קיים.

צומת הגידין הם בבהמה בעצם האמצעי כלפי חוץ שהזנב נופל עליו ויש מי שאומר שהם כלפי פנים לצד חלל הבהמה.

שיעור ארכן ממקום שמתחילין להיות צומתים עד שמתפשטים בבושר

בבהמה גסה ט"ז אצבעות ובבהמה דקה לא נתנו חכמים שיעור אלא במראיתן ובמישוש שכל זמן שהם לבנים קשים ועבים יש להם דין צומת הגידין אבל כשהם מתחילים להתרכך או שהם קטנים ודקים אין להם דין צומת הגידים ובמקום שאין לבנים כל כך אלא לבנים קצת ומזהירים כעין זכוכית לא הוי צומת הגידים.

בעוף הם בעצם האמצעי כמו בבהמה והם ט"ז ואם נפסק רובו של אחד מהם טריפה.

(הדרכי תשובה מביא בשם דע"ת ס"ק ד' שמונה אותם י"א גידין מצד חוץ וה' מצד פנים. ובאותן שבצד חוץ יש ב' גידין שכל א' מהם רחב בתחילתו בערך משך אצבע א' ואח"כ מתפצל כל א' מהם לשנים).

סימן מקום שכלים צומת הגידים בעוף כסימנם בבהמה דקה.

וכתב הרמ"א ומי שבקי לשער יוכל לשער בכל עוף לפי גדלו ולפי קטנו כל זמן שהם קשים הוי צומת הגידים ובמקום שמתרככים לא הוי צומת הגידים. ומי שאינו בקי לשער ישער ברוחב אצבע בעוף ממקום שמתחילין ולעולם אין צומת הגידין למעלה מחצי עצם האמצעי ואנו אין בקיאים בבדיקת צומת הגידין של עוף משום שקשה לבדוק ובקל הוא נטרף ולכן בכל מקום דאיכא מכה במקום צומת הגידין אפילו אינו רק נפוח ונצרר הדם מאחר שהיה

העט"ז וז"ל ונ"ל דוקא נצרך הדם הרבה עד שכמעט אין הגידים ניכרים מפני הדם אבל צרורות דם מועט למה נטריף כשאין רואים שום ריעותא בגידים שאם נבא להטריף כל הבאות לפנינו נפוחות וצרורות הדם אפי' מעט היינו צריכי' להטריף רובא ורובא דרובא וזה אין נ"ל אלא צריך שאלת וחקירת חכם ירא אפי' בזמנינו נ"ל עכ"ל.

בדיקת צומת הגידים בכל העופות

בספר קנה בשם (ח"א סי' מ"ט) יצא לידון והעלה, שאסור לאכול עוף עד שיבדקנו, ויברר שאין בעוף ריעותא במקום צומת הגידין. יש הסוברים שאף אם בדקו במראית העין, ובפרט אם בדקו זאת במשמוש - שרי לן, שהרי כשבודקים מבחוץ ורואים את הרגלים שאין בהם ריעותא (דבר שיעורר אותנו לחשוש שישנו קלקול כלשהוא) שוב נמצא שהרוב כשרים. ורוב רובם של הריעותא - בצומת הגידין הוא, מחשש שנפסקו הגידין. ואף אם נפסקו - אינם אלא מחמת ספק טריפות, שאין הדבר ברור שהגיד נחתך במקום המטריף. (עי' בהערות לספר כשרות וטריפות בעוף).

ייתכן שאכן מבחינה הלכתית אפשר היה להקל בזאת, אולם מאחר ועדיף ובטוחים אנו יותר כשפותחים את הצומת ועוד, כשממששים ביד מבחוץ. ישנה טענה שהבודקים לא עירניים משך כל שעות הבדיקה, לכן ישנה דרישה של

צריך בדיקה ואין אנו בקיאים בעוף הוא טרפה.

הטו"ז (ס"ק ז') הביא בשם הרש"ל שמ"ש הרמ"א לשער ברוחב אצבע זהו צודק לפי פרש"י שפי' בשור הגדול ד' אצבעות אבל לפי מה דקיי"ל ט"ז אצבעות כדעת הרמב"ם לא יספיק אצבע ולכל הפחות בעוף ב' אצבעות עכ"ל.

ועי' בש"ך (ס"ק ט') ונקודות הכסף להחמיר לשער עד חצי העצם או אצבע תמיד לחומרא.

לסיכום: בעוף יש ט"ז גידין. מקום צומת הגידין נחלקו בו ופשוט שצריך להחמיר מחצי עצם האמצעי. נחתך גיד אחד ברובו הרי זה טרפה. פרט נוסף שכתב הרמ"א שאין אנו בקיאים בבדיקת צומת הגידין של עוף ולכן בכל מקום שיש מכה אפילו אינו אלא רק נפוח ונצרך הדם מטריפין.

וכתב הש"ך (ס"ק י"א, וכו' בטו"ז ס"ק ח') בשם רש"ל שהכל לפי הניפוח וצריך המורה קודם שיטריף לחתוך הניפוח ולעיין בו שאם נראה מתוך הניפוח שיש בו ריקבון ונימוח ויש לחוש שנפסק אחד מהחוטין אז יש להטריף. ובשם הב"ח אפשר שלא אמר הרמ"א אלא בניפוח אבל בשינוי מראה בלחוד כמו בלו"א או ברוי"ן או גע"ל בכה"ג שאין שום לקותא ולא ניפוח מכשירים לגמרי ואין צריך לחתוך ולראות אם יש רקבון ונימוח מ"מ טוב להחמיר ולעיין על ידי שיחתוך כו' עכ"ל וכיוצא בזה כ'

והגם שיש את הגיד העבה שלא רואים אותו מלמטה דעתם הוא שאין זה מצוי וגם שניכרת טרפות זו על ידי שינוי הצבע. ואלה הבודקים למעלה טוענים שאופן שלהם עדיף משום שלפעמים נפסק הגיד העבה ולא רואים את זה מלמטה.

והוספה על כך: ולענ"ד נראה, שכל מה שמועיל בדיקה רק במקום אחד בצומת הגידים (בשוק או סמוך לאצבעות הרגל), זהו דוקא כשאין ריעותא ואין חייבים לבדוק מדינא, אבל היכן שחייבין בבדיקה מדינא והיינו שרוב העופות שהובאו ממקום זה נמצאו טריפות, נראה לע"ד, שצריך בדיקה מדינא לצאת מכל ספק, וע"כ צריך לבדוק בשני המקומות, בשוק וסמוך לאצבעות הרגל, שרק אז מתברר בודאי שאין שום חשש שזהו טריפה. ולכן דעתי, שכשניכר שיש רוב טריפות שאז צריך בדיקה מן הדין, ראוי להפסיק לשחוט. והטעם, ראשית שאין אנו סומכים על בדיקה שלנו בצומת הגידין בעוף וכמבואר ברמ"א (י"ד סי' נ"ו ס"ק ט'). ועוד, שבכה"ג שחייבין לבדוק מן הדין, נראה שצריך לצאת מכל ספק, ולבדוק למעלה ולמטה, וכמו שמבואר.

שאלת הזריקות

ישנן מחלות מסויימות המצריכות להזריק בעופות חומרי חיסון או תרופות. לפי דרישת משרד החקלאות כל העופות ללא יוצא מהכלל חייבים לקבל את החיסונים ולדבריהם אין כדבר הזה שמשק או לול לא יחוסן.

צרכני מהדרין לפתוח את צומת הגידים, למשוך בהם ולראות אם לא נקרעו.

בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' ק' ד"ה ב') העלה שצריך לבדוק בצומת הגידין משום מיעוט המצוי. ועי' בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' פ"א). עיי"ע דעתו באוצרות ירושלים (חלק קפ"ג עמ' תתקי"ז וחלק קפ"ד עמ' תתתקל"ה) שם הובאו גם דעתם של בעל המנחת יצחק, ובעל הקנה בושם.

עיי"ע אריכות דברים בספר עמודי שש.

היכן הבדיקה

רוב נותני הכשרות המהדרין בודקים את צומת הגידין בארכובה התחתונה היינו בצהוב המקושקש בטענה שאם יבדקו בעצם השוק העליון לא יגיעו לכל הגידים.

ובפי שכתב גאב"ד עדה החרדית הגר"מ שטרנבוך בספרו תשובות והנהגות (ח"ה סי' רמ"ב) היום נוהגים לבדוק בכל עוף ועוף את הריאות וצומת הגידים אף שאין ריעותא, ואף שלפעמים יש רק מעט טריפות וכו'.

וישנם שינויי מנהגים בסדר בדיקת הטריפות בצומת הגידים בעופות וסדר הבדיקה בשחיטת העדה החרדית הוא שפותחים בכל עוף ועוף למטה ברגל סמוך לאצבעות ולא בשוק. ולדעת העדה החרדית הבדיקה שלהם עדיפה היות ולפעמים נפסק הגיד מלמטה ולא ניכר בשוק למעלה וכלן עדיף לבדוק מלמטה

שהעלתי; קיים חשש שהחומר המוזרק יורד ללמטה ושורף את אזור הגידים והגידים ושונה הוא החומר ממה שהיה בזמן בעל המנחת יצחק. פרט נוסף אי אפשר לפקח על המזריקים הזריזים ביותר שאכן הם מזריקים בחלק העליון של השוק ועצם הזרקת החומר לאזור הגידים בנוסף לחשש שמחט ההזרקה תקרע גיד יש בעיה שהזרקת כמות החומר המוזרק גורם לדלקות במקום וזאת רואים אנו אף לאחר מכן בבשר שבאיזור הגידים וכאן יש ויכוח בין הרבנים לויטרנרים ישנם רבנים החוששים למה שאנו רואים בבשר שזה נכנס בגדר של רקבון. בשיחה שקיימתי עם ויטרנרים הם טוענים שאין זה רקבון אלא צלקות מדלקות שההזרקה גרמה.

מבל מקום הרמ"א והש"ך לא נעלו לגמרי את הדלת ואמרו שלא תועיל שום בדיקה מאחר ואין אנו בקיאים בבדיקת צומת הגידים אלא לכאורה אם אין שאלה בגידים עצמם או שאלה של רקבון סביב הגיד ואפשר לחתוך בניפוח או בצרירות ולהיווכח שאין בעיה בגידין אפשר כן לבדוק. אלא שבמקרה זה חייבים לבדוק. עי' שו"ת קנה בשם (ח"א סי' מ"ז ומ"ח).

מה שלדעתי חייבים להוסיף היא הבדיקה בשוק משום שטענת הרבנים היא שבשוק ישנם שאלות רבות ולא נוכל להסתפק בבדיקה בצהוב המקושקש בלבד. כמו"כ לא נוכל להסתפק בבדיקה בשוק לבד.

בשמזריקים את החומר יש להקפיד שהחומר יאגר מתחת לעור. בעבר היו מזריקים בצוואר בשרירי הכנפיים ועוד כיום מקובל לרוב בפרט בעופות המיועדים לציבור המהדרין להזריק בחזה או בשוק.

בעבר היתה התנגדות עזה להזרקה בחזה מהחשש שמא ינקבו איברים הפנימיים כיום חשש זה ירד משום שהמזריקים מיומנים ובעיקר משום שהמחט היא כל כך קטנה שאינה יכולה לפגוע באיברים הפנימיים.

אלה המזריקים עדיין בשוק ומתנגדים להזרקה בחזה מסתמכים על פסקו של בעל המנחת יצחק (ח"א סי' נ"ג) שחשש לנקיבת אברים פנימיים ולכן התנה שההזרקה תהיה בשוק ובלבד שיהיה בחלק העליון של השוק מעל צומת הגידין כדי שלא יגרמו הזריקות לשאלות בצומת הגידין.

המערערים

לאחרונה יצאו מערערים וטוענים שמצאו הרבה ריעותות בצומת הגידים באלה העופות שהזריקו להם בשוק. לדבריהם מצאו גידים קרועים נפיחות סביב הגידים, גידים דבוקים ואף רקבון בבשר סביב הגידים. ולכן יצאו בזעקה שאסור לאכול מאותם העופות המוזרקים בשוק.

מבריקה מקצועית שאני עשיתי לא נראה לי שזה כצעקתם שאסור לאכול מאותם עופות. ובכל זאת זה מה

סימן ט"ו

בדין העופות שאין בהם דלקת בצומת הגידין לאחר המליחה

בס"ד יום ב' י"ט כסלו תשע"ז

לכבוד ידי ה' וידיד בית ישראל ידי"ע הגאון וכו' רבי מתתיהו דייטש שליט"א
רב דשכונת רמת שלמה ירושלים ודומ"ץ דהעדה החרדית ומח"ס שו"ת נתיבות
אדם.

שלו' רב וכוט"ם

הנה שמעתי מתלמידי כ"ת שפמעכ"ת נוהג לבדוק העופות דהעדה החרדית בעצמו
זה רבות בשנים וכל עוף שכ"ת לא רואה דלקת בצוה"ג מתירו באכילה בשופי.

והנה אף דידעתי מיעוט ערכי, ובודאי מול פני מעכ"ת אולם מכיון דקיי"ל דבאסורא
אין חכמה ותבונה ואין עצה לנגד ה', באתי בשורות דלהלן.

דהנה הנהגת כ"ת היא לכאורה נכונה רק בעופות קודם מליחה, אולם לאחר מליחה
גם העופות בלי הדלקת אסורים באכילה מכיון שנמלחו ביחד, וסיפרו לי מעשה
בבדק שבדק שבוע שעבר עופות ללא הדלקת בשביל כ"ק האדמו"ר מתולדות אברהם
יצחק שליט"א ומתוך כשבע מאות עופות נמצאו בסך הכל כמאה עופות ללא הדלקת.
ומכיון שאני דחוק בזמן לרגל הוצאת הקונטרס "צומת המבוכה" אין לי כעת הפנאי
להאריך בזה, אולם בודאי דלחכם כמותו די בזה, וע"ע בשו"ת אגרו"מ יור"ד (ח"ב
סימן כ"ב).

והמעם שכתבתי דהנהגת כ"ת היא "לכאורה" נכונה, [מלבד הנ"ל], מכיון דקלא דלא
פסיק וכן הוא ברור לכל מי שמכיר את נושא ההזרקות מקרוב, דההזרקות
בשוק בלי השגחה מדוקדקת על כל מזריק ומזריק ישנם אחוזים נכבדים של פגיעה
במחט בצוה"ג.

מנאי ידי"ע.

סימן ט"ז

הוראת מרן הגאון החסיד רבי מאיר הלוי סאלאווייציק זצ"ל ראש ישיבת בריסק

בס"ד כסלו תשע"ז

לכבוד הרב...

שלו' רב וכוט"ס, אחרש"ת.

בא אני בזה למלאות את בקשת כ"ת להעלות על הכתב את אשר הורה לי אאמו"ר מרן רבי מאיר הלוי סאלאווייציק זצ"ל בן למרן רשכבה"ג הגר"ז הלוי זצ"ל זיע"א כחודש קודם פטירתו לאחר שהתחילה סערת העופות "לא לאכול יותר עופות אלו" וכן לא ליתנם לאחרים.

אברהם הלוי סאלאווייציק

כאן המקום להזכיר כי הגאון החסיד האמיתי זלה"ה, עמוד האש לפני מחנה ישראל, בעמדו על משמר ההלכה הצרופה, הצטער מאוד כל ימיו על ענין הזריקות, והרעיש ארץ למנוע הזריקות בעופות [במקום שעלול להטריפן], וכן עמד לימין הגר"מ ברנדסדורפר זצ"ל בעל הקנה בשם, להעמיד את טהרת המאכלים כדת של תורה ולהחדיר את חובת הבדיקות בריאות ובצומת הגידין, ומכא דבריו והוראתו ובקשתו זכה לטהר את שולחנן של ישראל. ובעונ"ה הוסרה העטרה וניטל איש האמת מאיתנו מיד אחר שהתעוררה הבעיה של חלחול החומר של הזריקות לצומת הגידין, ואין אתנו יודע עד מה. ויהא רעווא שיהא כל דברי הקונטרס ופרסום דעת קדשו להלכה למעשה לעילוי נשמתו הטהורה בגנז"מ.

מכתבי הרצנים הגאונים מורי הוראות דטריפות שליט"א

הרב ברוך רושגולד

רב ומו"צ בבני ברק

רח' רבי יהודה הלוי 19 בני ברק

בס"ד כסלו תשע"ז

לכבוד הרה"ג שליט"א

אחדשה"ט וכל הנלוים עליו

אודות הנידון עופות עם זריקות חיפון בשוק

הנה כבר בד' חנוכה תשע"ג כתבתי, דלפני כמה חודשים החלו להביא לשחיטה במשחטות שבהם אנו שוחטים מידי יום עופות עם זריקות חיפון בשוק בפיקוח של אחד הבד"צים המקפיד דוקא על מקום זריקה זה, וכשראיתי המכשלות המתעוררות מכך נסעתי לבדוק בלולים בזמן הזריקות כיצד הדברים נעשים.

ולצערי מדובר במכשלה גדולה שיש למחות עליה בקול גדול ע"כ.

ועתה שהנידון בבד"ץ הנ"ל האם לעבור להזריק בחזה כמו שאר ועדי הכשרות, אין לי אלא להעיד מתוך הנסיון שאנו נוהגין להזריק בחזה למעלה מעשר שנים ולא איתרמי אף פעם שאלה בדקין או בוושט ואילו בהזרקה בשוק ברוב הפעמים אנו מוצאים עופות שהמה לכל הפחות ספק טריפה, וכבר כתב בעל העקידה בשער י"ד שאין חכם כבעל הנסיון וגם המהרש"ם בדע"ת סי' ס"ה כתב וז"ל ויען כי הנסיון מעיד יותר מאלף ראיות וכו' עכ"ל.

ובדבר מה שאומרים המומחים מועד הכשרות ד... שהמה ראו מאות אלפי עופות בלי שום שאלה, מה אעשה דאני הקטן יושב בבית המטבחים

כארכעים שנה כמו"כ כמה מחברי, וראינו גם ראינו מאות אלפי עופות מלאים דם ומוגלה שהמה לכל הפחות ספק טריפה, אתמהה.

כמו"כ נראה שיש אצלם אלו אשר משתמשים עם הרופאים לפי נוחיותם, דפעמים אינם נאמנים וכל דבריהם הוא השערה בלבד ופעמים דבריהם כדברי האורים ותומים, ודי בזה.

וגם אינני מכיר את המומחים שמכשירים העופות האלו בשעה שרואים שהחומר מחלחל למקום צומת הגידין, וגם לא את מניעיהם, אשר אולי מחויבים להעמיד ולהצדיק את דבריהם ומעשיהם הראשונים...

וכבר כתבתי דאין דמיון כלל להזרקה שהזריקו לפני שנים לכמה אלפי אפרוחים בודדים בלבד ועל כגון זה דיבר המנחת יצחק להזרקה כהיום שהיא נעשית אף לחמישים אלף אפרוחים ויותר בבת אחת...

ויפלה לי כ"ת... מאחר שחם ליכי בקרבי בהגיגי תבער אש...

ואני תפילה פניך האר בעבדך ולמדני את חקך
ברוך רושגולד

מכתבי הרבנים הגאונים מורי הוראות דטריפות שליט"א

בס"ד

דוד שוימער

מצפה רש"פ 8

דומ"ץ דק"ק

אהבת ישראל וויזניץ - מונסי

בית שמש

כסלו תשע"ז

לכבוד הרה"ג הרב חיים רוטר שליט"א דומ"ץ באלעד ובעמ"ס שו"ת שערי חיים

אחדשה"ט

בנידון מה שדיברנו אודות השערוריה שנתעוררה לאחרונה בענין הלכותות שנראים על השוק במקום צומה"ג

שאלה זו כבר דנינו לפני כשלושים וחמש שנים עם מו"ר הרה"ג ר' מאיר בראנסדארפר זצ"ל בעל שו"ת קנה בושם, כידוע הוא היה רב השחיטה ואני הייתי רב במשחטה והכל התנהל על"פ הוראותיו. והתוראה הברורה היתה להטריף לקותות כאלו כשנמצאו נגד מקום צומה"ג.

ובב' דברים שונה המצב כהיום מאז, א' דהלקותא אז התחיל למעלה במקום חיבור השוק להמשולש ונראה היה שהלקותא התחילה למעלה וירד עד למטה, דהיינו עד נגד צומה"ג, ב' דהלקותא בדרך כלל היו נדירים, אבל גם אז לפעמים היה משקים שהיו יותר מקרים עד שהיו מקרים שהגיעו לכעשרים אחוז

והיום המצב השתנה א, הלקותא שכיח ביותר ונע בין שישים לתשעים אחוז, ועוד דברוב המקרים הוא במקום צומה"ג, [ולא שנוזל מלמעלה עד למטה].

ואחר שעמדנו על הדבר נתברר לנו ששני השינויים שינוי אחד הוא מכיוון שהמזריקים אינם שמים לב על אופן החזרקה וממילא מזריקים [הרבה] למטה ליד מקום צומח"ג ומכין שכך נולד ריעותא דנן

וממילא נלענ"ד שיש להטריף העופות ממחמת ב' טעמים א' כמאז [פסק מו"ר בעל הקנה בושם זצ"ל] עצם הלקותא שהוא נגד צומח"ג שאז"ב בבדיקה לבדוק הגידים אם נתקלקלו וב' מה שניתוסף לנו כהיום משום מחט במקום צומח"ג וכמו שביאר מוריננו בעל המנח"י זצ"ל בשו"ת שלו דכל ההיתר להזריק בשוק הוא בתנאי דהזרקה היא למעלה מחצי עצם ובלא"ה יש להטריף העוף אפי' בדיעבד

וכן אני מורה למעשה שיש להטריף כל העופות שנראה בהם הלקותות הנ"ל למטה מחצי עצם של השוק באופן שלא נתברר לנו ע"י משגיח צמוד שהחזרקה היתה למעלה מחצי עצם ואם נתברר לנו שהחזרקה היתה למעלה יש מקום להקל באם הלקותא היא מלמעלה מאצבעיים מתחילת עצם השוק למטה ודו"ק.

והשי"ת יערה עלינו רוח טהרה ממרום וישמור אותנו בתוך עמו בית ישראל מאכילת מאכלות אסורות

הדושה"ט כל הימים ומצפה לישועת ד'

דוד שוימער

מכתבי הרצנים הגאונים מורי הוראות דטריפות שליט"א

מכתב מאת הגאון רבי נחום יברוב שליט"א

מח"ס דברי סופרים

כסלו תשע"ז

לכבוד ידידי הרה"ג ר' חיים רוטר שליט"א

הנני בזה לחזק ידיך, וידי ידידנו הרה"ג ר'.... שליט"א אשר הכנסתם עצמכם לברר הסוגיא של "זריקות בשוק", וכבר עלה בידכם לראות את גודל השערוריה, כפי העולה מתוך החוברת ששלחת לי, ושמעתם מגדולי המומחים האמתיים, שכולם מעידים שהזריקות בשוק גורמות למאד הרבה טריפות, וממילא אסור לאכול עופות אלו. והרה"ג ר' ברוך רושגולד שליט"א אף העלה את הדברים על הכתב. וכל דבריו ברורים ופשוטים. ויש עוד רבנים שמחמת אונם אין רוצים שיתפרסם שמם, אבל דעתם לאיסור. ואותם רבנים שהתירו, נתגלה שכמעט כולם אין יודעים אפילו במה מדובר. ואכמ"ל.

והאמת היא שמכמה טעמים הכמוסים עמי, לא היה ברצוני לכתוב את הדברים הנ"ל, אך מאחר ובדעתכם לפרסם מכתבים מכמה רבנים האוסרים, לכן הוכרחתי להסכים לפרסם הדברים הנ"ל כדי שלא יאמרו שחזרתי בי. והדברים פשוטים אצלי לאיסור, ואיני יודע [ולא שמעתי עד עתה] שום צד היתר בזה.

מנאי

נחום יברוב

מכתבי הרצנים הגאונים מורי הוראות דטריפות שליט"א

MOSHE BRANDSDORFER

RABBI OF
HEICHAL HORO'OH
JERUSALEM

3 ZONNENFELD ST., TEL. 972-2-5322775
HOME: 972-2-5370033

משה בראנדסדארפער

אב"ד ור"מ היכל הוראה ירושלים

נשא בתי הדין "היכל הוראה" בארץ הקודש
מסדר אמו"ר מרן "הקנה בשם" ז"ע

מחבר ספרי "היכל הוראה" תשובות והוראות
פעילות ירושלים חובב"א

בס"ד, פעיה"ק ירושלים ת"ו. יום שני ו' בסלו תשע"ז לפ"ק

לכבוד הגאון הרב חיים רוטער שליט"א

רב ודומ"ץ אלעד יצ"ו ובעל שו"ת "שערי חיים"

שלום רב וכט"ס.

בדבר השאלה אודות הדלקות במקום צומת הגדין (כתוצאה מהזרקה בשוק בצורה לא נכונה ולא מדויקת, ולאחרונה שינו את חומר ההזרקה שממנו עושים את החיסון שהוא חומר הריק מאוד, שלא היה כן בזמן מרן הגאב"ד המנחת יצחק ואמו"ר מרן הקנה בשם ז"ע), הנקרא בשפת הוטרנרים צלקת או נימוק הרקמות או בשר מת, דלכאורה יש לחוש בזה לטריפה.

ולענ"ד, אחרי שראיתי הרבה עופות עם לקותא זו, שהובא לפנינו בהיכל הוראה פעיה"ק, נראה לי פשוט וברור שהוא טריפה וכדברי הרמ"א בשו"ע (יו"ד סימן נו סעיף ט).

וכן אני מורה לכל השואלים, וכן אנו מורים בכל בתי ההוראה שע"י היכל הוראה בארה"ק, והוא על פי פסק הרמ"א הנ"ל, המקובל לנו בכל הדורות מאז ועד עתה. ומי הוא זה אשר יכול להרים יד בתורת משה ה"ה רבינו הרמ"א ז"ל, משה אמת ותורתו אמת.

ועיין מש"כ אמו"ר ז"ל בשו"ת קנה בשם (ה"ב סימן מ' אות ב' ד"ה ולפ"ז), "דאעפ"י שהריעותא עוברת ע"י הדחה ולא נשאר שום רושם מהריעותא עדיין הוא נשאר במריפותו". (ואמנם כבר הארכתי בענין זה במכתבי למרן הראב"ד הגר"מ שטרנבוך שליט"א, כיום חמישי י"א אייר תשע"ו, ואכהמ"ל).

ויה"ר שלא תצא מכשול מתח"י, והנני בתפלה להשי"ת, שלא נכשל באכילת מאכלות אסורות ה"י.

משה בראנדסדארפער

צ' מכתבים ממרן צעל הקנה צסס זל"ל מתקופת פולמוס הריאות

יום ב' לס' ואתם פרו ורבו וגו' ב' דר"ח חשון תשנ"ז לפ"ק

שוכט"ס למע"כ הרה"ג מו"ה... שליט"א

אחדשה"ט הנני בזה להעלות על מכתבי את אשר כבר אמרתי לו פה אל פה בנוגע לשאלות המצויות בהריאות של העופות, כי לפי מה שראיתי ממה שהביא מהשאלות שבאו לפניו כי יפה פסק להמריפן וכמו שביארתי ענין זה באריכות בס"ד בספרי שו"ת קנה בשם (ח"א מס' ל"ו עד ס' מ"ז), ומיניה לא תזוע ולא להתפעל מהעוררים עליו כי הדבר נוגע למריפות ודאי או לכל הפחות לספק מריפה ואין להקל בזה כלל.

מנאי ידידו דו"ש בלונ"ח

מאיר בראנדסדורפער

של'ו' וכט"ס לכ' מו"ה... ני"ו

הנני בשורותי אלה להודיעכם כי היות אשר הוגד לי כי שאלות אשר נשאלו ממני והוריתי בהם לאיסור הנכם שואלים עוד הפעם ממורה הוראה אחר, על כן הנני להזכירכם שאין העולם הפקר ואחר אריכות ימים ושנים בבוא הזמן לתת דין וחשבון לפני הקב"ה תצטרך ליתן דין וחשבון גם על זה. זכור כי הזהרתיך.

וע"ז באעה"ח יום ו' עש"ק לסדר והבדלתי בין הבהמה המהורה לממאה ובין העוף הממאה למהור

תשל"א לפ"ק

מאיר בראנדסדורפער